

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

1 HAZİRAN 1965

Sayı : 268

100 Kuruş

onbeş günlük tarafsız

siyaset

iktisat

fikir ve kültür dergisi

27 MAYIS'IN GETİRDİĞİ

PETROL VE KAN
M. TURGUT'ACEVAP
SENATO'DA PETROL
19 MAYIS

PETROLDEN

BP

TÜRK
PETROL

ERSAN

ÖTEYE ÜSTAY

BASINIMIZDA ONBEŞ GÜN - KÜLTÜR SANAT

BASINIMIZDA ONBEŞ GÜN

TABIİ KAYNAKLARIMIZ KİMİN?

Geçen onbeş gün içinde basınımızda değişik konularda yorumlar yapılmasına rağmen özellikle, «Tabii Kaynaklarımız Üzerindeki Sömürücü Kurum ve Davranışlar» konusu önemli bir yer almıştır. 2 yıldan beri Kıbrıs etrafında dönenler, son Sovyet-Türk ilişkileri, TRT'nin denetlenmesi konusu ise yine basınımız için üzerinde ciddiyle durulan sorunlar olmuştur. Buna rağmen, bazı çevrelerin «komünist»likle, bazı çevrelerin «Amerikan Düşmanlığı» ile ilgilendirdiği «Petrol Davamız» konusunda yapılan ve söylenenler kamu oyunun ilgisinin artmasına sebep olmuştur. Bu yüzden bu sayımızda bu konu hakkındaki beyan ve yorumları aktarmayı faydalı buluyoruz :

15 Mayıs tarihli MİLLİYET'te Bülent Ecevit, 1954 tarihli Petrol Kanununu ele alarak, «Tabii kaynaklarımız, o arada petrolümüz, «Devletin hüküm ve tasarrufu altında» olacak, ama devlet bu kaynakları işletmeyecek. Türkiye'de devlet, kibrit yapacak, ayakkabı yapacak, kumaş yapacak, ama petrol işletmeceği yapamayacak.» demektedir ve «Devletçiliğin fazlası fazla olabilir. Ama devletçiliğin bu kadar sınırlanması da bir devlet haysiyetiyile bağdaşmaz. Fakat işte 1954 tarihli Petrol Kanunu bu sınırlamayı getirmiş, devlete, kendi petrolünü bulup çıkarmayı yasak etmiştir.» diye ilâve etmekte ve M.T.A. Kurumunun incelemelerinin ortaya çıkardığı bilgilerin yabancıların yararına sunulmasının ne devletçiliğe nede liberalliğe sığmayacağını ifade etmektedir.

CUMHURİYET'te İhan Selçuk, Mecliste Millî Birlikçilerin Petrol Konusunda İlgili Bakana yönelttikleri soruları ele almakta ve halkın bu sorulara verilecek cevapları sabırsızlıkla beklediklerini ifadeyle, şimdiki durumun, «millî çıkarları aykırı» olduğunu, bunun için ne gibi tedbirler düşünüldüğü sormakta ve «Türkiye, petrol meselesinde öyle duruma düşürülmüştür ki bunun karşısına çıkmak bir vatan borcudur. Bu borcu Çömbelerden başka her Türk elbette ödemek ister.» diyor.

HABER'de Bahadır Dülger, Türkiye'de eskiden beri petrol bulunduğunu, ancak CHP, iktidarının devletçilikte ısrar etmesi yüzünden o tarihlere petrol çıkarılmadığını, 1954 Kanununun sadece yabancı sermayeyi süratle getirmek gayesiyle hazırlanmış olduğunu ifade ederek İnönü'nün İstanbul'da bu konuda yaptığı konuşmaya değinmekte ve şöyle yazmaktadır: «Bugünkü Türkiye petrol konusunda yabancı sermayeyi yatırıma ilk davet ettiği zamanlara göre çok değişik bir durumdadır. Bu durumun zaruretlerine uyarak, fakat devletçe yapılmış olan taahhütlere hâle vermemeğe de itina göstererek petrol kanununda bir düzeltme mümkün olup olmayacağını araştırmak yerinde olur. Çok taraflı ve çok büyük menfaatlerin kavşak noktasında bulunan bu kanun üzerinde değişiklikler yapmağı düşünürken son derece dikkatli olmaya da mecburuz.»

18 Mayıs tarihli CUMHURİYET'te Nadir Nadi, Süleyman Demirel'in Petrol Konusunda Başbakan Yardımcısı sıfatıyla söylediklerini haklı bulunduğunu, ancak A.P. Genel Başkanı olarak söylediklerinin statükocu, eski hataları savunur mahiyette olduğunu beyanla, gerçek durumun seyrini incelemekte ve «İster Başbakan Yardımcısı, İster Parti Genel Başkanı, üzerinde kaç sınıfta taşınması, herseyden önce millet haklarını savunma görevini taşıyan bir adam bu konuda düşüncelerini, hiçbir yanlış anlamaya yer vermeyecek bir biçimde, açıkça söylemeli idi.» demektedir. Diğer bir sütünde İhan Selçuk, petrolümüzü millileştirmenin Süleyman Demirel'in iddia ettiği gibi bir gasp olayı olmayacağını Millet Meclisinin çıkaracağı bir kanunla tamamen hukuki olacağını ifade ile «Az gelişmiş ülkelerde millî sermayenin yabancı sermayeye karşı korunması siyasi bağımsızlığın şartıdır. Türkiye'de millî sermaye ile yabancı sermayeyi eş tutmak, iktisadiyatımız yabancıların yönetimine teslim etmek demektir. Ve bunun siyasi sonuçları, sömürge derekesine düşmektir. Dominik, Venezuela olmak demektir. Yabancı kapitalizmin büyük tröstleriyle kendi zayıf millî sermayemizi aynı ölçüler içinde tutarsak kaynaklarımızı yabancılarla teslim etmiş oluruz.» demektedir.

20 Mayıs tarihli TERCÜMAN'da Ahmet Kabaklı, 16 yıl önce yazdıklarının şimdi hakikat olduğunu ifadeyle, «Petrol bölgelerimizi ve asıl fenası Türk petrolünün gelişme imkânlarını, yabancı dev şirketlerin insafına terketmişiz. Hükümet olarak tarafız bir hakem tavrını bile takınmayıp 150 milyon lira sermayeli, ufak Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO) nı, Shell, Standart Oil California, The Teksas Compny gibi, 150 milyon kredi olarak bayilerine dağıtan dünyanın dört bucağına el koymuş petrol tröstleriyle kılıç kılıca bırakmışız.» diyor. 1954 Petrol Kanununun değiştirilmesi gereken maddelerini devam eden yazılarında ele almaktadır.

DÜNYA'da Bedii Faik, «Türkiye'deki yabancı petrol şirketleri ağır ithamlar altındadırlar. Ve ithamlar bizim artırdığı ölçüde, bunlar sessiz kalmakta anlaşılmaz bir inada gömülmüşlerdir. Bu öfem sessizliği, her türlü suçlamayı en az bir «acaba doğru mu?» ya, en hafifinden «galibaya» götürür düğümler.» demektedir ve «Yabancı petrol şirketlerinin en fazla sömüreni Türkiye'de midir? Sanmıyoruz. Ama en akılsız ve basiretsiz temsilcilerle yönetilenlerin Türkiye'deki olduklarına eminiz!» diye ilâve etmektedir.

21 Mayıs tarihli AKŞAM'da Çetin Altan, Başbakan Yardımcısı Demirel'in Petrol konusundaki beyanatını ele alarak kendisine sorular yönelmekte ve «İç niyetler artık iyice ortaya çıkmaktadır. Türkiye'nin yüksek menfaatleri üzerinde yabancı çıkarlarla ilgili spekülasyonlar yapılmaktadır. Bu davaları millî menfaatler açısından ele alanlar yok edilmek istenmektedir. Bu böyle devam edemez.» dedikten sonra petrol gibi grift bir konuda % 70 okuma yazma bilmeyen, bu bahtsız insanların hakemliğine başvurulmak istenmesinin meşrulaştırılmak istenen bir demogoji olacağını ifadeyle, «Türkiye tam bir sömürge olmaya doğru zorlanmaktadır. Bu baskıyı yırtıp atmak zamanı gelmiştir. Hesaplar ve niyetler ortadadır. Bunu daha fazla tartışmak yersizdir.» diyor.

22 Mayıs tarihli MİLLİYET'te Mobil Yöneticilerinin, «Petrol Kanununda değişiklik istemek ve TPAO, ya sekizden fazla ruhsat tanımak millileştirmektir. Millileştirmeye giden ülkeler pışman olurlar.» dediklerini, T.P.A.O. yetkilerinin ise, «Bugün hiç kimsenin yardımına ihtiyaç hissetmeden bütün teknik mükemmeliyet ve imkânlarla ihtiyaçlarımızı karşılayacak tesisleri meydana getirmeye kudretimiz vardır. Burada çalışanlar davayı anlamış, bu alanda kudretli ve yeterli olduklarını isbat etmişlerdir.» dediklerini haber vermektedir. Düşünenlerin düşünceleri bölümünde Reşit Üker, Petrol Kanunu teklifiyle getirilen değişiklikleri sıralamakta ve Anayasanın istediği esasa uyacak olan bu değişiklikler hakkında, «Teklif kanunlaştığı takdirde bundan böyle Türk emeği ve Türk teknisyeninin çalışmaları ve Türk vatandaşlarının paralarıyla bulunmuş bu bölgede bir devlet kuruluşu olan Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı çalışacaktır.» diyerek tekliflerinin ana hatlarını izah etmektedir.

ULUS'ta Faik Suad, «Petrol sorunu etrafında gittikçe yaygınlaşan ve maalesef zaman zaman ekstremler arasında doktrin çatışmalarına kadar varan tartışmalar, ilgisizlikle her kafadan yükselen sesler, bize bu halk tekerlemesini (delinin biri kuyuya taş atar kırk akıllı çıkaramaz) hatırlattı. Onbir yıl önce bir çığının petrol kuyusuna attığı taşı çıkarmak için uğraşıyoruz.» diyor. Eskiden İnönü'nün Erim'in ve Hüseyin Cahit Yalçın'ın Petrol Kanununun çıkışı sırasındaki direnme ve tenkitlerine değinmekte ve «Türkiye'nin millî çıkarları planında bir mücadeledir bu... Davayı dejenere etmek ve millî duyarlılığı istismar ederek yabancı şirketlere karşı, hatta ondan da öteye Amerika'ya karşı bir düşmanlık, bir husumet havası yaratmak, inanziki en azından 1954 deki çığınklar kadar zararlıdır Türkiye için...» demektedir.

24 Mayıs tarihli

ULUS'taki başyazısında Cihad Baban, «Petrol Savası» adı ile, «Ecnabi şirketlere verilen arama yetkilerinden maksat, Türkiye'nin petrol sahibi olmasıdır.» diyor. Şirketler bu görevi yerine getirmediği takdirde de hükümetin gerekli tedbirleri almak yetkisi olduğunu ifadeyle, «Türk devleti millî bir devlettir. Onun için kendi problemlerimizi halletmek zorundayız. Petrol işi yalnız Türkiye'yi, Türk menfaatlerini ilgilendirir. Türkiye'deki insanlar bu meselelerin üzerine eğildikleri zaman, onları ekonomik realiteler, hukuk bağlantıları ilâh... gibi meseleler düşündürür. Meseleyi her yönden tetkik ederek en doğru neticeye varılır. Tartışanlar bu probleme yalnız kendi siyasal açılarından baktıkça meselelerin içyüzüne, o meselelerin bütün cephelerini kapsayan bir etüd kafası ile eğilmedikçe, bugün yaptıkları gibi, yalnız kavga ederler. Halbuki petrol davası kavga ile değil tetkikat ile, düşünce ile, bilgi ile ve elbirliği ile halledilebilecek bir meseledir.» demektedir.

25 Mayıs tarihli SON HAVADIS'teki «Sınıf kavgasını kışkırtanlar» adlı başyazısında Mümtaz Faik Fenik, CHP'nin son tutumunu dolayısıyla iyice sola kaydığını su yüzüne çıktığını, bazı hücum ve his sömürücülüğü yapıldığını ifadeyle, Petrol konusunda, «Petrol Kanunu, bugünkü şartlar içinde millî menfaatlere aykırı mı görünüyor? Pekala!... Bunu millî bünyeye uyacak şekilde tadil etmek imkânlarını arayalım. Fakat bu arada kimseyi kimsenin aleyhine kışkırtmayalım... Hele yabancı sermayeyi, yabancı tekniği Türkiye'ye gelebilecek şekilde ırkütmiyelim... Hele hukuk kaldelerine uymaktan asla uzaklaşmayalım.» diyor. «Ama ne yazık ki, Halk Partisi, şimdi, fakir halkın histerini sömürmeğe uğraşarak asırı solun sirtını okşamakta ve aklı sıra, bununla seçimleri kazanacağını sanmaktadır.» demektedir. Diğer bir sütünde B. Hısmıgil, «Türkiye'deki marksist çevrelerin kesif propogandalarını yönelttikleri mevzulardan biride maden yataklarımızın işletilmesine ve memleket ekonomisine yararlı şekilde kıymetlendirilmesine karşı gösterdikleri şiddetli tepkidir.» diyor. Bu konuyu ortaya atanların art niyetlerinin bir sır olmadığını ifade etmektedir.

MEYDAN Gazetesinde, «Susan Adam Konuştu» adlı yazıda, «Demirel Başbakan yardımcısı ve A.P. başkanı olarak petrol mevzuunda açık tavır aldı. Şimdi sıra İnönü'nün tutumunu petrolü millileştirme düşüncesini seçim beyannamesinde bir madde olarak tescil edecek ölçüde berraklaşması beklenmektedir.» denilmekte ve Demirel'le İnönü'nün bu konuda verdikleri beyanatları ele almaktadır.

Hazırlayan : Bekir EKİNCİ

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

ONBEŞ GÖNÖR İKTİSADİ SİYASİ İKTİSADİ KÜLTÜR DERGİSİ

BASINIMIZDA ONBEŞ GÜN

Başyazı

Petrol'den öteye

27 Mayıs

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI :

A.P. Politikasında Yeni Temayüller

Rapor

Dışişleri Bakanlığında Tayinler

Bütçe görüşmeleri

Nato Toplantısı ve Kıbrıs İkili Görüşmeleri

Turizm yılı 1965

Santo Domingo Bilmececi

İNCELEMELER :

Türkiye'nin Yapı Sorunları

S. Tuğrul CEMALİGİL

Tabii Kaynaklarımız ve Yabancı Sermaye

FORUM

Petrol Savaşında Yalan ve Demogoji Silâhi ve «Mirasyedilik»

Muammer AKSOY

GÜNÜMÜZÜ AYDINLATAN BELGELER:

Irak'ta Kan ve Petrol

Antoine ZISCHKA

Senato'da Petrol

S. GÜRSOYTRAK

OKURLARIN FORUMU :

Tarım Bakanı Okusun (İ. G.)

NE DİYORLAR?

19 Mayıs

Süleyman DEMİREL

KÜLTÜR VE SANAT :

Değinmeler

Mehmet SEYDA

Almanya Güncesi

Metin AND

Önemli Bir Sorun: Kütüphanecilik Eğitimi

Doç. Dr. Osman ERSOY

İnsancıl duygular sell

Sungu ÇAPAN

Bibliyografya

Der : S. N. ÖZERDİM

Geri kalmış memleketlerin en büyük talihsizliklerinden biri de, zaman zaman Devlet Kuvvetlerinin, cehaleti istismar temayülünde olan partiler vasıtası ile zamanlarının gerilerinde yaşayan ve tesadüflerin birdenbire hükümetler içinde en sorumlu mevkilere getirdiği insanlar tarafından idare edilmeleridir. Türkiye bu bahtsız memleketlerden biridir. Halk iyi niyetli olduğu için yapılan vaatlere inanmakta, yuvarlak lâfların altında yatan arka niyetlere inememekte veya inmek ihtiyacını duymamakta geri kalmışlığı, yoksulluğu ve bilgisizliği bir takım politikacılar tarafından istismar olunmaktadır.

Milletleri idare etmeğe talip olan insanların muhtelif vasıflara malik olmaları lâzımdır. Bu vasıflardan biride yaşadığımız dünyadaki sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmelerin istikametlerini tâyin edebilmek ve mensup olduğu toplumun aydınlarının umumî efkârı sevk ve idare etmekteki tesirlerini objektif kısıtlar içinde değerlendirerek bu aydınların gerisinde yaşamamaya çalışmaktır. Bu gerçeği zamanında kavrayamayan ve halkların zaafalarını, iyi niyetlerini ve çaresizliklerini istismar etme eğilimi içinde kalan ve süratle değişmekte ve gelişmekte olan bir sosyal şura ayak uyduramayan insanların, Devlet idaresinden şu veya bu şekilde tasfiye olunduklarının örneklerine her devirde ve her gelişen toplum içinde rastlamak kolaylıkla mümkündür. Türkiye, yakın tarihinde Devlet idaresi sorumluluğunu yüklenmeğe ehliyetli olmıyan insanlar tarafından idare olunduğu için 1950 - 1960 devresinde on yıllık bir zaman kaybetmiş ve bir ihtilâl geçirmiş, 1961-1965 devresi içinde gene aynı zihniyetin idraksiz politikası yüzünden iki askerî darbe tehlikesini atlatmış ve şimdide zamanımızın gerisinde yaşayan bazı insanların Devlet idaresinde söz sahibi olmaları dolayısı ile önüne konulan engelleri yıkmak ve yolları memleketin gerçek menfaatleri istikâmetinde açmak mücadeleleri içine girmiştir.

Bu mücadele petrol için, petrol-lerin devletleştirilmesi için yapılmak-

tadır. Fakat yapılan mücadele esnasında petrol dâvasını çok aşmakta ve Türkiyenin geleceğini ve bütün devlet anlayışını çok yakından ilgilendiren bir mahiyet almaktadır. Bu bakımdan bütün memleket aydınlarının bir mesele üzerinde ciddi olarak düşünmeleri ve beliren bir tehlikeyi demokratik bir vetire içinde önlemenin nasıl mümkün olacağını araştırmaları gerekmektedir. Bu mesele, memleketin sevk ve idaresini hakikaten lâyük olan ellere emanet edebilmesi meselesidir. Türkiyenin böyle bir mesele ile önümüzdeki seçimlerden sonra karşılaşacağı Adalet Partisi idarecilerinin, petrolerimizin Devletleştirilmesi veya millileştirilmesi için yapılmakta olan mücadeleler sırasında ortaya çıkan zihniyetleri ile belli olmaktadır. Tezahür eden zihniyeti tartışmadan önce bazı hususlarda vuzuha kavuşmak lâzımdır.

Bir kere petrolerimizin millileştirilmesi meselesi ne bir iktisadî sistem, ne bir özel teşebbüs nede bir yabancı sermaye meselesidir. Millileştirme konusunda yapılan çabaları bu istikâmetlere sürüklemek istemek sadece bir taktik ve umumî efkârı aldatmaya bir teşebbüsten ibarettir. Geçen sayımızda da ifade ettiğimiz gibi Türkiye, şartlarının yarattığı bir pragmatizmden hareket ederek iktisadî hayatında Devlet faaliyetleri geniş bir yer vermiştir. Özel teşebbüsün kifayetsizliklerini tamamlama için harcı alem istihlâk malları istikâmetinde dahi devlet rol almıştır. Buna mukabil madenler ve demir-çelik sanayii gibi ana sektörlerde özel teşebbüse yer verilmiştir. Ama bugünün özel teşebbüsünü artık dünün özel teşebbüsü saymak mümkün değildir. Yalnız sermaye sahibine değil Kamuya yararlı olmak durumundadır ve bugünün bütün özel sektör-kamu sektörü münakaşaları bu nokta etrafında düğümlenmektedir. Binanaleyh mesele bir iktisadî sistem, bir iktisadî doktrin meselesi olmaktan çıkmış ve toplumun refahına ve yararına daha fazla hizmet edebilme fonksiyonu içinde toplanmıştır. Özel sektör bu istikâmetten uzaklaştıkça Devletin iktisadî hayat ve faaliyetler içindeki

rolü artacak fakat devrimizin anlayış ve temayülüne ayak uydurma kabiliyetini ve esnekliğini gösterdikçe, yani fonksiyonunu egoist bir çerçeve içinde mütalâa etmekten uzaklaşabildiği ölçüde genişlemek ve yanında devleti destekçi ve teşvikçi olarak görmek imkânına kavuşacaktır. İşte Türkiyenin karma ekonomisinin pragmatizmi ve ölçüsü bu esasa dayanmaktadır. Bu sebepten ötürüdür ki bu ekonominin özel sektör ve kamu sektörü hudutlarını kesin olarak belli etmek mümkün değildir.

İşte petrol tartışmasında petrol kanununu değiştirmek ve hiç olmazsa tedrici bir şekilde petrol istihsalini millileştirmek çabalarının karşısına çıkanlar özel teşebbüsün rolü ve fonksiyonu konusunda henüz zamanımızın bu anlayışına ulaşmamış kişilerdir. Eğer sebep bu değilse, petrolün yabancı şirketler elinde kalmasında geniş çıkarları bulunan kişilerdir. On yıllık uygulanmasından sonra petrol kanununun bugün artık memleket menfaatleri ile bağdaşmadığı kesin olarak anlaşılmıştır. Bunun aksini iddiaya yeltenmek en hafif deyim ile ya iyi niyetsizlik veya şahsi çıkarların memleket çıkarlarına tercih olunmasıdır. Yabancı şirketler petrol konusunda Türkiyeyi en geniş ölçüde istismar etmek eğilimi içindedirler. Bunlardan birinin temsilcisi en ölçüsüz bir şekilde beyanatlar vererek tahrik edici bir yola sapmıştır. Bunun yanında Türkiye hükümetinin Başbakan yardımcısı sıfatını taşıyan ve petrol konusunda bütün gerçeklere aklını ve mantığını çevirmiş bulunan bir insan, «...Bu konular ciddi ve nazik konulardır. Kanunda aksaklıklar varsa giderilebilir. Millileştirmekteki maksat nedir? Bu konuda yuvarlak lâflar hiç bir fayda getirmez. Açık olmak lâzımdır. Türkiyedeki yabancı petrol şirketlerinin mallarına ve sahalarına elni koyahm? Bunun yapılması mı isteniyor? Biz kanunla verilmiş hakların kanunsuz yollarla geri alınmasını ve gasbedilmesini asla düşünemeyiz» diye hiç bir tutar tarafı olmayan bir beyanati verebilmektedir. Bu beyanat en azından hukukî, iktisadî bilgisizliğin ve halk psikolojisini hiçe saymanın şahser bir örneğini teşkil etmektedir ve üzerinde ibretle durulmağa değer.

Fakat devletin yüksek sorumluluk makamlarını işgal etmiş bulunan ve önümüzdeki seçimlerden son-

ra daha ileri mevkiiler için iddia sahibi bulunan bazı insanların yukardaki şekilde veya ona benzer mahiyette olan beyanları, meseleyi petrol dâvasının ötelere götürmekte ve memleketin sevk ve idaresini hangi ellere tevdi edeceğimiz sorusunu ortaya çıkarmaktadır. Binanaleyh aklı selim sahibi bütün insanların, bütün aydınların birleşmeleri gereken bir nokta var. Bu nokta memleketi bilgisiz ve zamanının gerisinde yaşayan insanların ellerine bırakmamaktadır. Bunun yolu evvelâ halkın aldatılmasını önlemek, halka gerçekleri olduğu gibi anlatmaktır. Burada aklı selim ve iyi niyet sahibi herkese önemli bir rol düşmektedir. İkinci yol politika meydanını ehliyetsiz ellere, çaplarından büyük işlere talip ölçüsüz ve sorumsuz insanlara boş bırakmamaktadır. Bunun içinde bütün güçlüklerine, gayri medeni rekabet şartlarına ve bazan seviyesi çok düşürülen tartışma ve mücadele şekillerine rağmen aydınların politika hayatına girmeleri lâzımdır. Bu, parlamentoya prestijini iade etmek, devlet işlerinin iyi yürütmesini sağlamak ve politikayı hizmet vasıtası dışında mütalâa eden insanlardan temizlemek için aydınlarca kabul edilmesi gereken bir fedakârlıktır.

Politika alanını arındırmak için bu normal yolu işletemediğimiz takdirde demokratik düzenin büyük tehlikelerle karşılaşmasını kimse önleyemez. Siyasî ve içtimai fikir akımlarında toplumumuzda bugün müşahede olunan karışıklıkları, için için kaynama ve toplumun müstakbel düzeni bakımından yavaş yavaş satha çıkmaya başlayan korkuyu aydınlarımızın iyi değerlendirmeleri ve binanaleyh bazı fedakârlıkları kabul etmeleri lâzımdır.

Türkiye, iktisadî kalkınma çabalarında olduğu gibi siyasî alanda da malik olduğu beşerî sermayenin en iyisini, en kaliteliğini kullanmak ve bunu atıl tutmamak mecburiyetindedir. Eğer bir memleketin parlamentosu çoğunlukla halkın itimadını yitirmiş insanlardan teşekkül ederse, her şey, hükümet çalışmaları, idare ve bir çok müesseselerin işlemeleri aksayabilir. Çünkü bu alanlar doğrudan doğruya parlamentoların niteliklerinin etkileri altındadır. Petrol konusundaki tartışmalar ile ortaya çıkan zihniyet dolayısıyla Türk kamu oyu geleceğini bir defa daha düşünme ihtiyacını duymalıdır. Devamlı olarak «geri kalmış memleket» kategorisi içinde yer alıp almaması malik olduğu beşerî sermayenin en iyilerine, siyaset alanında yer verip veremeyeceğine bağlıdır.

27 Mayıs

27 Mayıs'ın beşinci yıldönümünü kutluyoruz. Toplum hayatımızda önemli tesirleri olan, ileride daha da başka tesirler yapması muhtemel olan bir ihtilâlin bütün neticelerini bugünden kestirmenin kabil olmadığı açıktır. Ancak uzak geleceğin 27 Mayıs hakkında vereceği hükmü kestirmenin mümkün olmaması, bizim içinde bulunduğumuz hayat şartlarına çok geniş etkileri olan bu olay hakkındaki görüşlerimizi açıklamamıza mâni olamaz.

Her ihtilâl hareketi gibi 27 Mayıs'ta yıktığı ve kurduğu rejimlerin karşılaştırılması yoluyla en iyi şekilde değerlendirilebilir. 27 Mayıs ihtilâli siyasal özgürlükleri tanımayan ve onları her vesile ile bertaraf etmek isteyen sorumsuz bir idareye karşı yapılmıştır. Bu anlamda 27 Mayıs, Demokrat Parti'nin baskı temayüllerine karşı, memleketin aydın kütlesinde ve gençlikte uyanan tepkinin onların bir parçası olan ordu tarafın-

dan ihtilâl şeklinde gerçekleştirilmesidir. Bu sebepten 27 Mayıs, yıktığı rejimin ortadan kaldırdığı demokratik hak ve hürriyetleri, diğer bir deyimle özgürlük şartlarını yeniden kurmak amacını gütmüştür. Ancak 27 Mayıs'ın kurduğu rejimin gerçek hukukî belgesi olan 1961 Anayasasının yalnız klâsik kişi hak ve özgürlüklerini yeniden tesis amacını güttüğünü söylemek, yanlış ve eksik bir değerlendirme olur. 27 Mayıs Anayasası, sosyal adaletsizlikleri gidermeği, sosyal ve ekonomik reformları gerçekleştirmeği devlete bir ödev olarak yüklemiştir. Yani sosyal devlet ilkesini, sosyal adalet görüşünü, açıklık ve kesinlikle ortaya çıkarmıştır. 1946 - 1960 yılları arasında isimlerinin zikredilmesi dahi hoş karşılanmayan sosyal ve ekonomik sorunlar, 27 Mayıs sayesinde açıklıkla tartışılabilir hale gelmiştir. Bunu 27 Mayıs'a ait bir gerçeklik olarak belirtmekte hiçbir yanlışlık yoktur. Bö-

lelikle Avrupa ülkelerinin ancak çok uzun bir zaman süresi içinde eriştikleri merhaleye Türk toplumu süratle ve kolaylıkla ulaşmak şansına kavuşmuştur. Az gelişmiş bir memleket olan Türkiye'nin ekonomik ve sosyal sorunlarını nasıl çözeceği hususunda yapılan tartışmalar, kamu oyunu derinden ilgilendiren Türkiye'nin petrol ve maden kaynaklarını bizzat işletmesi davaları, hep 27 Mayıs'ın sağladığı uyanışın sonuçları olarak değerlendirilebilir.

Dış politikada 27 Mayıs İhtilâli, batı ittifakı içinde Türk politikasının hangi unsurlara dayanması gerektiği hususunda elverişli bir tartışma zemini sağlamıştır. Kıbrıs buhranı, Türkiye'nin batı ittifakı içinde kişiliği olmayan bir politika yönetmesinin açık mahzurlarını ortaya koyduktan sonra daha yeni ve haysiyetli bir dış politika görüşü ağır ağır şekillenmeye başlamıştır. 27 Mayıs devriminin dış politika konusunda doğrudan doğruya herhangi bir katkısı olmasa dahi, devrimin sağladığı fikir özgürlüğü ortamı Türkiye'nin dış politika sorunlarının genişliğine ve derinliğine tartışılması konusunda imkân hazırlamıştır.

27 Mayıs Anayasası sayesinde Türk toplumu sosyal ve ekonomik sorunlarını demokratik düzen şartları içinde çözmek imkânına sahip bulunmaktadır. Sosyal ve ekonomik reformlar bu inanış içinde gerçekleştirilecektir. Sosyal ve ekonomik problemlerin nasıl çözülmesi gerektiği hususunda halk oyunda beliren derin ve süratli uyanışın ifratları yenecek güçte olduğunu şimdiden sezmek kabil olmaktadır. Dış politikada ise Batı ittifakı içinde itibarlı, ve haysiyetli bir Türkiye görüşü gerçekleşme yolunda bulunmaktadır. Bu konuda Kıbrıs uyuşmazlığı, milletlerarası politikanın aslında çıkarlar muvazenesinden başka bir şey olmadığını ve Türk dış politikasının Türk çıkarlarını korumak hedefini gütmesi gerektiğini göstermiştir.

Türk toplumu asırların verdiği bir devlet ve idare tecrübesine sahiptir. Hem dış politikada, hem de sosyal ve ekonomik reformlarını gerçekleştirme konusunda tarihin verdiği tecrübeden gelen bu sezgi Türk toplumunun yardımcısı olacaktır. Atatürk devriminden sonra Türkiye'nin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşmasını sağlayacak kalkınma hamlesi 27 Mayıs'ın yapıcı zihniyeti ile mutlaka gerçekleşecektir.

Onbeş Günün Notları

A. P. Politikasında Yeni Temayüller

Süleyman Demirel'in Genel Başkanlığa seçilmesinden bu yana Adalet Partisinin politikası daha belirli bir hüviyet kazanmaya başlamış bulunuyor. Adalet Partisinin kapitalist ekonomi sistemine taraftar, sosyal reformlara karşı, petrol ve maden konularında yabancı şirketlerin görüşlerine paralel görüşleri olduğunun açıklanması, bu yeni politikanın özellikleri olarak belirtilebilir. Ancak açıklık kazanmaya başlayan bu politikanın Türkiye'nin sosyal ve ekonomik gerçekleri ile Adalet Partisine oy veren köylü, işçi ve dar gelirli vatandaş zümresinin menfaatleri ile telifi kabil olmadığı meydandadır. Gökhan Evliyaoglu Adalet Partisinin «bir tüccar kulübü» olduğunu söyleyerek istifa etmiştir. Adalet Partisi kendi doktrini ve oy aldığı kütlenin menfaati arasındaki ziddiyete rağmen önümüzdeki seçimde de geçen seçimdeki kadar milletvekili ve senatör çıkarabilir. Ancak sosyal ve ekonomik reformlara karşı olan bu partinin yakın bir gelecekte, varlığını dayadığı, fakat menfaatlerini korumadığı kütlenin oyunu kaybedeceği söylenebilir. Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu sosyal uyanışın devamı bu neticeyi süratlendirecektir.

Adalet Partisi politikasında yeni yeni hissedilmeye başlanan bir gelişme de, 27 Mayıs ihtilâli ile siyaset sahnesinden çekilen bazı Demokrat Parti ileri gelenlerinin partiye yön vermek hususunda gittikçe artan bir tesir icra etmeye başlamalarıdır. Hatta bu tesir sadece Adalet Partisine inhisar etmemekte, bazan küçük partilere bile sirayet etmektedir. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Genel Başkanı Ahmet Oğuz'un eski Cumhurbaşkanı Celâl Bayar'la önümüzdeki seçimlerde uygulanacak politika konusunda görüşmesi, bu kanaati doğrulamaktadır. Demokrat Parti liderleri, basiretsiz politikaları ile ihtilâle sebep olmuşlar ve bunun neticesi olarak da siyaset sahnesinden tasfiye edilmişlerdir. Onların memleket gerçeklerini değerlendirmekten uzak buldukları, 1960 yılına kadar uyguladıkları politikanın iflâsı ile sabit olmuştur. Adalet Partisi yöneticilerinin Demokrat Partinin sabık liderlerinden öğrenecekleri hiçbir şey olmamak gerekir. Adalet Partisi herşeyden önce büyük bir sosyal uyanış içinde bulunan Türk toplumunun sorunlarını anlayacak ve değerlendirecek güçte, yeni çözüm yolları tavsiye edebilecek nitelikte, yeni elemanlarla kadrosunu takviye etmek zorundadır. Aksi halde Partinin önümüzdeki seçimlerden sonra ister muhalefette ister iktidarda bulunsun büyük sıkıntı çekeceği söylenebilir.

Adalet Partisi yayın organlarında çıkan yazılar ve bazı Adalet Partili bakanların yaptıkları konuşmalar Partinin özellikle seçimleri kazandıktan sonra demokra-

tik hak ve hürriyetleri kısıtlamak temayülünde olduğunu gösteren bazı işaretleri meydana koymaktadır. Adalet Partisinin önümüzdeki seçimlerde çoğunlukla meclise girmesi şüphelidir. Ancak öyle olsa bile, partinin 27 Mayıs Anayasasının uygulandığı Türkiye'de doğrudan doğruya veya dolaylı olarak bir baskı politikası kurması ve yürütmesi ihtimali çok zayıftır. Böyle bir politikanın zaten Adalet Partisine karşı fazla bir sempati duymayan aydın kitle ile basını daha açık şekilde Adalet Partisi karşısına çıkarmaktan başka bir sonucu olmayacaktır. Adalet Partili Sanayi Bakanı Ali Naili Erdem'in insanların berekirse «bir teneke saç» gibi ezileceğinden söz etmesi demokratik nizam fikrine ve demokratik hürriyetlere saygı görüşüne tamamen aykırıdır. Benzer sözler vaktiyle Bayar tarafından söylenmiş fakat sonuç herkes tarafından ibretle görülmüştür. Adalet Partili basının ve Adalet Partisi sözcülerinin geniş bir kültür ve akıl yolu görüşü içinde davranışlarını düzenlemelerinin ilk önce partiye faydalı olacağı unutulmamalıdır.

Adalet Partisi liderleri partiye yön verirken Türkiye'nin 1950 den bu yana çok önemli değişimler geçirdiğini ve şimdi büyük bir uyanış içinde olduğunu unutmamalıdır. Türkiye gerçekleri ile partinin gayeleri arasındaki tezatlar önlenmelidir. Bu yapılmadığı takdirde partinin Türk demokratik gelişmesi de kendisine düşen fonksiyonu ifa edebileceği şüphelidir. Genel Başkan Süleyman Demirel'in petrol konusunda Adalet Partisini yabancı şirketlerle aynı paralele sokmasının özellikle seçim arifesinde hiçbir gereği olmadığı açıktır. Bugünkü petrol kanunun Türkiye bakımından gayri âdil ve sömürücü hükümler taşıdığını artık herkes anlamıştır. Bunların değiştirilmesini istemek zaruri olarak petrolün millileştirilmesini istemek anlamına gelmez. Herne şekilde yorumlanırsa yorumlanırsa Genel Başkanın Adalet Partisini petrol konusunda angaje eden konusunu tasvib etmeğe imkân yoktur. Adalet Partisi bir silkinise muhtaktır. Bu partinin uzun vadeli menfaatleri bakımından gereklidir.

Rapor

Günlük bir İstanbul gazetesinin fıkra yazarı hakkında, yine günlük bir İstanbul gazetesinde, Resmî bir Rapora atfen yapılan yayın, çeşitli yönlerden üstünde dikkatle durulması gereken bir önemdedir. Tartışmanın seviyesi, devlet organlarının görevlerini aşan ve kendi görevi dışında, vatandaş haysiyetini tahrir eden bir vasıta olarak kullanılması, vatandaşın güven ve şeref emniyetsizliği içine sokulması, tartışmanın tarafları aşan yönleridir.

Tartışmanın aldığı biçim, her iki tarafında kullandığı dil ve üslup, Türk Basını için öğünülecek bir şey değildir. Tartışma, hiçbir fikri yön taşımayan, açıktan karşılıklı sövme halini almıştır. Bu, Basın gibi dördüncü kuvvet olarak beliren, bir çok yanlarıyla kamu faydasına davranan bir müessese için itibar kırıcı olmuştur. Fikri seviyesi ve moral durumu bu olan bir müessese, ne derece vatandaş üstünde etkili olabilir sualı, içeride ve dışarıda pek çok kimsenin hatırına gelecektir.

Fakat, meselenin asıl korkunç tarafı, anlaşılıyor ki yetkililerce anlaşılmamıştır. Resmî bir müesseseye mal edilen, bir rapora dayanılarak veya o iddia ile yapılan yayın, devlet fikriyle bağdaşmayan iptidai bir lekeleme, şantaj ve susturma metodudur. Değil devlet, insanlık onuruna sahip hiç bir kimse, hasmını vurmak için bu silâhi kullanamaz. Hele, devlet organlarının biri olan idarenin bir dahının, sevilme- ni veya iktidarla hem fikir olmayan bir yıkım için, âlet olarak kullanılması namın bir suçtur. Müesseseleri asıl kuruluş yeri dışında kullanmaktır. Düşüdüğü, devlete olan güven ve emniyeti tahriptir. Güvenliği, Devletin teminatı altında olan vatandaş, bu güvenden yoksun kılınmaktadır.

Yazını belli olmayan, yazının ahlak yapısı bilinmeyen, yazının bu bilgileri nereden aldığı, aldığı bilgileri kaç kaymaktan kontrol ettiği, bilgi alınan kimselerin, hakkında bilgi verdikleri kimselere karşı kişisel durumları ve iffet duyguları, karakter yapıları bilinmeyen, kimselerden alınan bilgilere göre düzenlenen şeylere, Rapor adı verilemez. Kaldı ki, varlığı şüpheli, düzenlendiği tarih bilinmeyen, ismi cismi bilinmeyen bir polise atfen, ortaya çıkarılan yazıya dayanarak yayın yapmak, Devleti lekelemektir. Toplumun şeref duygusunu ve ahlakını tahriptir. 27 Mayıs öncesi idarenin, korkunç zihniyetinin, hazin ve ibretle temaşa edilecek, yeniden doğmasıdır.

Pollisin âlet edilerek, rakipleri mahvetmek için kullanıldığı, bir kaç ülke vardır. Komünist Rusya'nın Beriya polisi, Faşist İtalyanın Müsolini polisi ve Nazi Almanya'sının Hitler polisi, rejimin hoslanmadığı insanlar hakkında, bu kabli raporlar düzenlenmiş ve bunu basına sızdırarak, pek çok şerefli insanın tahririne çalışılmıştır. Amma, orada devletten çok bir çeteden bahsedebiliriz.

Hangi insan, yarın böyle düzmece bir raporla lekelenmeyebilir. Bu olay karşısında susulursa, hiç bir insan, kendini güven içinde hissedemez, güven içinde yaşayamaz.

Olayın asıl önemli yönü, devletle ilgili tarafıdır. Bu yazıyı basına sızdıranlar, eğer uydurma değil ise, hakkında da gerekli takibat derhal başlamalıdır. Bu konuda, Adliye Bakanının gösterdiği hassasiyet yerindedir. Ancak, ilgili İçişleri Bakanının susması, hükümet için pek itibar sağlayıcı bir davranış değildir. 27 Mayıs'tan önce, polis hakkında, Türk toplumunda henüz hatırası taze olan olaylara, polise atfen yapılan bu yayınla, korkunç bir yenisi eklenmiş oluyor. Bu sebeble, pollisin itibarı, polise karşı vatandaşın güven hissi, bu olayın aydınlanmasına bağlıdır.

Dışişleri Bakanlığında Tayinler

Eskiden beri süre gelen bir alışkanlık ile Dış İşleri Bakanlığının tayinleri üstünde pek durulmaz. Dış İşleri personelinin yurt dışındaki vatandaşlara davranışları, yerli yersiz şikâyet konusu yapılır da, Devletin en önemli mevkilerine atanan kişilerin, gerçekten bu mevkileri dolduracak bir kapasitede olup olmadıkları, tayinler yapıldıktan sonra, asla kamu oyununda üstünde durulmaz. Hiç değilse yeteri kadar durulmaz. Bu sebeble de bu bakanlık, bazen son derece önemli poslar için yeteri kadar, hatta hiç itina göstermeden tayinler yapar. Tayin, bir çeşit bu bakanlığın devlet tasarrufundan çok, alle işleri gibi düşürülür.

Türkiye için bir kaç yer var ki dış ilişkilerimiz bakımından son derece önemlidir. Buralara sıradan elçiler tayin etmek, isabetli bir tasarruf kabul edilemez. Bu yerlere tayin edilecek kimselerin, mesleki kudretleri yanında, bir devlet adamı kudreti, hatta geçmişi olacak. Hatta, bu yerlere tayin edilecek kimselerin mutlaka kariyerden kimseler olması diye bir mecburiyet düşünülemez. Meslek bilgisinden önce, diplomasi dahi aşan bir devlet hayatından gelmesi göz önünde tutulmalıdır. Böyle bir durumda olan kişiler, gittikleri memleketlerin yetkilileri nezdinde çok daha müessir, çok daha sözü dinlenir olurlar.

Millî mücadele yıllarında ve ondan sonra, General Ali Fuat Cebesoy'un Moskova elçiliği, rahmetli Vasıf Fethi Okyar, Rauf Orbay, önem verilen memleketlerde, yeni ilişkiler kurulurken, yahut ilişkilerimize yeni bir yön verilirken, geçmişte gördükleri hizmetler ve içerideki şöhret ve itibarlarıyla başarılı olmuşlardır.

Vaşington, Moskova, Birleşmiş Milletler, Nato, Londra, daha bir kaç yer son derece önemlidir. Bunlardan Moskova hariç, diğerleri yerinde tayinlerdir. Rusya ile ilişkilerimize yeni bir yön verdiğimiz bir memlekete, meslek başarısı hakkında henüz hiçbir bilgimiz olmayan, büyük elçilik tecrübesi kıt, büyük elçiler arasında tanınmayan birisini tayin etmek hatalıdır. Kendisi hakkında hiçbir ön yargımız yoktur. Meselenin prensibi yönünden üstünde duruyoruz. Son derece kudretli bir insan olsalar bile, belkide böyledirler, yinede yukarıda işaret ettiğimiz düşüncelerin çerçevesinde, bu tayini isabetli bulmak mümkün değildir.

Sayın Başbakan ile, Başbakanın Londra Büyük Elçiliği sırasında birlikte çalışması, bu tayinin tek müsbet yönüdür. Böylece Başbakanın şahsi itimadına, güvenine sahip oldukları kabul edilebilir. Bu da son derece önemli bir görevde, Moskova'da kendilerini kuvvetli kılacaktır. Sözleri merkezde müessir bir büyük elçi, zemin hazırlamada, temaslarda kolaylıklar gösterecektir.

Dışişleri Bakanlığı, bu gibi tayinlerde meslek taassubundan kurtulmalıdır. Kaldı ki bu tayinler hükümet kararnameyle olduğu için, hükümet önemli yerlere yeni tayinler yaparken üstünde, yukarıda işaret edilen açılardan durmalıdır.

Bütçe Görüşmeleri

1965 yılı bütçesinin reddedilerek İnönü hükümeti düşürüldükten sonra şimdiki hükümetce hazırlanan yeni bütçe tasarısının 17 Mayıs 1965 te Millet Meclisinde görüşülmesine başlanmıştır. Yeni tasarı reddedilen tasarıya göre üzerinde durmağa değer bir fark getirmemektedir. Zaten bunun böyle olması da normaldi. Gerçekten yatırım harcamaları 1965 programında tesbit edilmiş ve bu konuda bir hükümet kararnamesi çıkarılmış olduğuna göre bu ödeneklerde büyük değişiklikler yapılamazdı. Carl harcamaların çoğunluğu ise özel kanunlarla tayin olunduklarından burada da her hangi bir büyük değişiklik yapılması mümkün olmazdı.

Fakat dikkati çeken nokta şudur: Eski bütçe tasarısı reddedilirken, bu tasarının israflı bir şekilde hazırlandığı ve ekonomiyeye enflasyonist baskı yapacağı ve masraflarda büyük ölçüde (yüz milyonlar tutarınca) kısma yapılabileceği ileri sürülmüş buna karşılık gelir tahminlerinin yüksek tutulduğu ve böylece samimi ve realist olmadıkları iddia edilmişti. Halbuki yeni bütçe tasarısında ilk bakışta ödenek ve gelir tahminlerinde reddedilen tasarıya nazaran bir azalma göze çarpmakta ise de bu tasarı gerçekte hem gelir tahminlerinde hemde giderlerde artışlar getirmiştir.

Eski tasarıda genel ve katma, bütçe bir arada ödenekler toplamı 15351,0 milyon lira idi. Yeni tasarıda bu rakam 15069,8 milyon lira olarak görülmektedir. Böylece ilk bakışta yeni tasarıda ödenekler düşürülmüş görünmekte ise de eski tasarıda yer alan 500milyon liralık dış borç ödemeleri, bu arada bu borç ertelenliğinden dolayı, yeni tasarıya alınmamıştır. Bu durum dikkate alındığında yeni tasarıda ödeneklerde 218,6 milyon lira fazlalık vardır.

Bu fazlalık Carl harcamalarındaki 141,1 milyon, yatırım, harcamalarındaki 95,6 milyonluk artışla sermaye teşkili ve transfer harcamalarındaki 17,9 milyon liralık azalmadan doğmaktadır.

Gelir tahminlerine gelince eski tasarıda 15051 milyar lira iken yeni tasarıda 14719 milyar lira olarak görülmektedir. Gene dış borçların aradan geçen zaman zarfında ertelenmesinden dolayı 500 mil-

DOSTLAR BAŞINA

B. Sıtkı Erdoğan'ın
Şiir Kitabı Çıktı
750 Kuruş
Anahatları - ile

DOĞU

(Şiirler)

MEHMET KAYIAT

Yeditepe Yayınları

2 Lira

yon liralık «ertelenecek dış borç karşılığı-
nın» yeni tasarıya alınmadığı göz önünde
bulundurulacak olursa, yeni gelir tahmin-
lerinin eski tasarıya göre 168 milyon lira
fazla olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu fark gelir tahminlerinin bazı ka-
lemlerinde yapılan fazla ve bazı kalemlerinde
yapılan daha eksik tahminlerin net
sonucunu teşkil etmektedir. Eski tasarıya
göre daha noksan gelir tahminleri gelir
vergesi (150 milyon) ve dahilde alınan is-
tihsal vergisinde (55 milyon TL.) yapı-
mıştır. Başlıca fazla tahminler ise diğer
vergi ve harçlarda (88,5 milyon TL) çeşitli
gelirlerde (138,5 milyon lira) tasarruf bo-
noları gelirlerinde (55 milyon TL), akar-
yakit fiat istikrar fonunda (50 milyon TL)
olmuştur.

O halde yukarıdaki rakamlardan anla-
şılıyor ki, yeni bütçede eski bütçe tasarı-
sına göre ödeneklerde yüz milyonlarca ta-
sarruf yapmak mümkün olmamış bilakis
artışlar yapılmıştır. Gene aynı şekilde eski
tasarının tenkidi sırasında iddia edildiği
gibi toplam gelirlerinde daha realist tah-
minler yapılarak indirmeler yapılamamış
aksine toplam gelir tahminleri daha yüksek
tutulmuştur.

O halde ya o zaman yapılan tenkidler
ya da şimdiki bütçe, örneğin gelir tahmin-
lerin de realist ve samimi değildir. Temen-
ni edelimki her iki bütçe tasarısı realist ve
samimi olsun ve eski bütçeye yönelen hü-
cumlar ilgililerin ciddi tahlil ve tetkike ta-
bi tutmaya ve olaylara eğilmeğe fırsat bu-
lamadan tenkide girişmelerine dayansın.
Böylece eski bütçenin reddinin sakıncaları
sadece devlet işlerinin, yatırımların yani
program uygulamasının bir miktar aksa-
ması ve Parlatmentonun boş yere işgal edil-
miş olmasında kalsın.

Yeni bütçe tasarısında gelir tahminle-
rinin tutarlı oldukları farzedilirse 350 mil-
yon liralık bir açık görülmektedir. (Eski
tasarıda 300 milyon lira) öte yandan yeni
bütçe ödenek tekliflerinde 1964 tekliflerine
nazaran 489 milyon liralık fazlalık vardır.
Masraflar normal gelirler ile karşılanırsa
bile bir bütçenin kabarmasının toplam ta-
lebi artırıcı yönde etki yapacağı bir ger-
çektir. Bütçe açıklarının toplam talep üze-
rine etkisi ise, açıklar para arzını artırıcı
yollarla finanse edildiklerinde, çoğaltan et-
kisi dolayısıyla çok daha şiddetlidir. 1965
bütçesinin ekonomik istikrar üzerine ya-
pacağı etki ise, ödenek ve masraflar tah-
minlerine göre değil, bunların gerçekleştirilme
ve gerçek açıkların karşılanma şekil-
lerine öte yandan reel millî gelirle toplam
para arzının gelişimine göre değişecektir.
Bütün bu değişkenlerin gelişimini şimdiden
doğru olarak kestirmek mümkün olmayacağına
göre, bütçenin ekonomimiz üzerine yapacağı
etki üzerinde tahminlerde bulun-
mak yanıltıcı olabilir. Ancak şimdiden çe-
şitli alternatifler üzerinde değerlendirmeler
yapmak mümkün olursa bu da geniş çapta
bir araştırmayı gerektirecektir.

Nato Toplantısı ve Kıbrıs İkili Görüşmeleri

Londra'da yapılan son Nato Bakanlar
Konseyi toplantısında, Nato ile ilgili hiç bir
mesele görüşülmemiş, karara bağlanma-
mıştır. Toplantı sonunda çıkarılan tebliğ,
kelimenin tam manasıyla sudan bir tebliğ-
dir.

Nato'nun bünyesinde yapılacak reform,
stratejisinin yeniden düzenlenmesi gibi ciddi
ve ittifak için hayati olan konulara hiç
temas edilmemiş, Konsey dışındaki geliş-
melere terk edilmiştir. Böylece, Nato için-
deki anlaşmazlıkların, açık bir çözümlü,
dağılıma sebebi olarak kesin bir darbe ha-
line gelmesi, sözde önlenmiş oluyor. Amma,
son Nato Bakanlar Konseyi, Nato'nun ortak
bir politika Enstrümanı olmaktan çıktığını
kesinlikle ortaya koymuştur. Nato'nun bü-
nyesinde yapılacak Reform gecikmeden ele
alınmaz ise, bugünkü anlaşmazlık ve dağı-
lıp, çözülme, ittifakı öldürecektir.

Amerika'nın, Vietnam politikası ve
Dominik'e müdahalesi yalnız Fransa ile
Amerika arasında karşılıklı çatışma olmak-
tan çıkmıştır. Nato'nun küçük bir çok üye-
leri, Amerikayı tenkitte, Fransa'dan çok
ileri gitmişlerdir. Amerika'nın son müda-
helesi, bir noktayı herkesin açık olarak
görmesini sağlamıştır. Her ne kadar, Nato
bölgesel bir savunma tertibi isede, Amerika
dünyanın her tarafında, soğuk harbin de-
vam ettiği kanaatinde. Bu sebeple, yap-
tığı müdahalelerde, Nato üyelerini; irade-
leri dışında, Nato dışında bir harbe doğru-
dan doğruya veya dolaylı olarak sokabilir.
Nato'lu üyeler, Amerika üzerinde etki ya-
parak, Amerikayı dikkate, basirete, hare-
ketlerini kayıtlamaya getirme kudretinde
değillerdir.

Nato Konseyi sebebiyle, Amerika ve
İngilterenin baskısı, ve yine onların telkini
ile, Kanada Dış İşleri Bakanının gayret ve
aracılığı ile, Türk ve Yunan Dış İşleri Ba-
kanlarının bir araya gelmeleri imkânı ha-
sıl olmuştur. Ancak, Nato meseleyi ciddi
olarak ele almamış, Yunanlılar meselenin
bir Nato işi olmasını önlemişlerdir. Oy-
sa ki, bu mesele, Nato'nun sağ kanadını
mevzu hale getirmiştir. Bu da, Amerika'nın
Enosis tutumunun eseridir. Yunanlılar,
Nato Bakanlar Kurulu toplantısından
hemen sonra, ağız değiştirmişler ve yüksek
seviyede görüşmeler yerine, normal diplo-
matik kanallarla işin şimdilik görüşülmesi-
ni istemişlerdir. Sebebi yüksek seviyedeki
bir toplantı için hazırlanmış, zemin hazırlan-
madan başarı şansının az olduğudur. Bir
bakıma makuldür, ne var ki samimi ol-
salar, bunu bir oyalama taktiği olarak kul-
lanmasalar, İki Bakanın görüşmesinde esas
unsur, adadaki Türklerin hayat şartlarının,
yaşama güçlüklerinin gözönüne alınarak,
daha insani şartların tesis olduğu anlaşıl-
maktadır. Anlaşıyor ki daha önce basın-
da yer alan, bir yazısız mütareke tesis
edilmiştir. Bu süre, bir soğutma süresi ola-
caktır, esas görüşmeler bu sürenin sonun-
da beklenebilir. Ancak, Makarios beklerse,

Yunan hükümeti şimdiye kadar ki gibi
oyalama siyasetini devam ettirmez ise, Ge-
nel seçimler sonrasına kadar, ciddi bir mu-
zakereden çok, normal diplomatik kanal-
lardan, bu mütarekenin devamı ve Türk ce-
maatının yaşama şartlarının ıslahının he-
definden başka, bir niyetleri Yunanlıların
olmadığı anlaşılmaktadır. Görüşmeleri, bu
dar çerçeveye inhisar niyeti aşıkardır. Bu
Yunan Dış İşleri Bakanının beyanatından
anlaşılmaktadır. Meselenin Birleşmiş Mil-
letler çerçevesinde haledilmesi fikrini terk
etmediklerini ifade ederken, Kıbrıs mesele-
sinin iki devlet arasında bir hal tarzına
bağlanması lüzam geldiği hususundaki gö-
rüşümüze katılmadıklarını, bunu kabul et-
mediklerini açıklamış oluyorlar. Böylece,
Kıbrıs meselesi aynı noktada durmaktadır.
İkili görüşme süsü vererek, Yunanlıların
oyalama yapıp yapmadıkları hususunda
kesin bir kanaata varılmamıştır.

Turizm Yılı 1965

Kalkınmamızda karşılaştığımız en ö-
nemli engellerden biride dış finansman
güçlükleridir. İhracatımızın yakın zaman-
larda arturup, kalkınmamızın gerekli kal-
dığı ilave ithal ihtiyacını karşılaması kolay
olmayacağına göre, kalkınma çabamızda
döviz sağlayan diğer kaynakların önemli
kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bu diğer
döviz kaynaklarından en mühimlerinden
birini ve belki de en arzuya şayan olanını
hiç şüphesiz ki turizm teşkil etmektedir.
Turizmin gelişmesinin ekonomik kalkınma-
mızdaki büyük önemi yalnız yerli yabancı
uzmanların tavsiye ettikleri fikir olmaktan
çıkmıştır. Bu gün ülkemizde her vatan-
daş bu gerçeği kavramış durumdadır. Bu
konu artık tartışılmamaktadır bile.

Turizmin ekonomik kalkınmamız için
taşıdığı büyük anlamın bilinmesine rağmen
nedense yakın zamana kadar yurdu-
muza turist çekme ve bununla ilgili so-
runlar üzerine gereğince eğilinmemiş ba-
şarılı bir uygulamadan çok sözle zaman
geçirilmiştir. Bu durum karşısında Turizm
ve Tanıtma Bakanlığı başarılı çalışmaya
doğru gerçek bir sığrama yapabilmek ve
yeni bir dinamik bir çalışma ortamına gir-
mek amacıyla 1965 yılını turizm yılı ilan
etmiştir.

Bu karar sorunlarımızın çözümüne
yaklaşma açısından sadece sevinçle ve tak-
dirle karşılanabilir. Fakat ne yazıkki bu-
nun da diğer bir çok sorunlarımız gibi söz-
de, yada kâğıt üzerinde kalmakta olduğuna
görülüyor. Bu kararın kamu oyuna
açıklandığı zamanki heyecan çoktan kay-
bolmuştur, ilgililerde. Örneğin turist çeken
rakip ülkelerin propoganda ve reklamlarını
çok kesifletirdikleri şu sıralarda yaban-
cı gazete, mecmua v.s. gibi araçlarında
Türkiyenin turist çekecek reklâm ve propo-
gandalarına artık hemen hemen hiç rast-
lanılmamaktadır.

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı henüz
propoganda yapacağı firmalar seçmekle
ve bunun için toplantılar yapmakla meş-
guldür.

Şüphesiz 1965 yılı bütçesinin başına gelenler belki bu konuda da birçok engeller ve güçlükler doğurmuş olabilir. Fakat tedbir ve dinamizm olursaydı bu muhtemel engel ve güçlükleri giderecek yollar bulunurdu. Halbuki Bakanlığın henüz firma seçme safhasında oluşu, gereken dinamizm ve çabanın gösterilmediğini açığa koymaktadır.

Turizm propogandasında bu başarısızlık ve ağır işeyiş bir çok ilgililerce bizce aslında yanlış olan bir görüşle savunulmak isteniyor. Denmiş ki, Türkiye'de yüksek sayıda turist barındıracak yeterli vasıfta otel, motel ve benzeri tesisler mevcut değildir. O hâlde fazla sayıda turist çekmek çıkarımarımıza uygun düşmeyecektir. Gerçi turist barındıracak tesislerimizin nitelik ve nicelik bakımından yetersiz olduğu bir gerçektir. Fakat bu görüş sadece statik olarak düşünüldüğünde doğrudur.

Bir kere turist barındıracak tesislerin yetersizliği aile pansiyonculuğunun geliştirilmesi ile giderilmeğe çalışılabilir. Aile pansiyonculuğunun geliştirildiğinde Türkiye'de çok daha fazla sayıda turist barındırılması mümkün olacaktır. Esasen turistlerin yoğun olduğu yerlerde aile pansiyonculuğu kendiliğinden yavaş yavaş gelişmeğe başlamıştır. Bu gelişimin gittikçe bütün turistik bölgelerimize yayılacağı beklenebilir. Fakat bu çok uzun zaman alabilir. İhtiyaçlarımızın ise beklemeye tahammülü yoktur. Bu konuda sorumlular gelişimi kendiliğine bırakmayıp aileleri bu yönde teşvik etmeli ve bir an önce pansiyonculuğa alıştırmalıdır. Böylece gelişim devresi kısaltılmış olacaktır. Bu amaç için örneğin önce en çok turist çeken yerlerden başlanılmak suretiyle çeşitli bölgelerimize aileleri bu yönde ikna edecek gruplar gönderilebilir. Bunlar ciddi bir gelişme ve mahalli idare ve teşekküllerin de yardımı ile gerçekten aileleri iknada başarılı olabilirler.

Öte yandan bu konuda ikna edilen ailelere turist gönderilmesi yabancı seyahat acenteleri ile işbirliği yapılarak, Turizm ve Tanıtma Bakanlığının öncülüğü ile organize edilebilir. Böylece bu konunun kötüye kullanılması da mümkün olduğu oranda önlenmiş olur. Gerçekten bu şekilde yalnız itimada şayan görülen ailelere turist gönderilmesi sağlanabilir. Turist barındıracak tesislerin ve turistik bölgelerde turistlerin uğrayacakları yerlerin nicelik ve sıhhi şartlar bakımından yetersizliğine gelince bu etkin bir kontrol mekanizması sayesinde oldukça giderilebilir. Günümüzün turistik modern ve konforlu yerler değil basit fakat temiz yerler istemektedir. Fakat bütün bunların gerçekleştirilmesi enerji ister, dinamizm ister, görev sevgisi ister.

Bu çabalara rağmen bütün turistlerin ihtiyacı karşılanamamış ve bazı turistler kötü hatta pis yerlerde kalmak zorunda kalmış olabilir. Fakat Türkiye turistlere kendi ülkelerinde mevcut olmayan o kadar değişik ve ilginç şeyler verebilmektedir ki turist yukarıdaki sebeplerden zaman zaman Türkiye'ye geldiğine pişman olsa bile so-

nunda yurdumuzdan memnun ayrılabilirlerdir. Kaldı ki bunun olumsuz etkisi olsa bile bu istenerek göze alınabilir. Çünkü normal kapasitemizi aşacak miktarda turist gelmesinin olumlu etkileri de vardır. Bu da turistik yatırımları teşvik edici olacaktır. Gerçekten günümüzde bir çok iş adamarı yeter sayıda turist geleceğinden emin olmadıkları için bu alanda yatırım yapmaktan çekinmektedirler. Halbuki bunlar çok sayıda turist geldiğini görürlerse, bu alandaki yatırımlar hızla artacaktır. Böylece turistik tesisler mantar gibi yerden fışkırarak belki ilk bir iki sene içinde yeterli bir kapasite yatırılmasına yol açacaktır. Böylece turizm davamız çok daha sağlam bir baz üzerine oturtulmuş olacaktır. Kaldı ki bu tesisler milli ekonomiye yük teşkil etmemeksizin gelen turistlerin bıraktıkları paralarla kolayca finanse edilmiş olacaktır.

Santo Domingo Bilmecesi

Dominikte patlak veren ihtilalden sonra, Amerikanın bu ülkeye asker çıkarmasından bu yana olan gelişmelere, açık bir teşhis koymak mümkün değildir. Basındaki haberler, Amerika Birleşik Devletleri idarecilerinin beyanları bir birini tutmamaktadır. Ortalığa tam arap saçının karışıklığı hakimdir. Bütün bu kargaşalık içinde, Beyaz Sarayın gerçek maksadının, politikasının ne olduğunu kestirmekte güçleşmektedir.

The Sunday Times'in Vaşington muhabiri, Henry Brandon'un tasvirinden çıkarılacak sonuç, Dominikteki Kaotik durum gibi, Vaşington idaresi de Dominik'te izlenecek politika için tam bir Kaos içindedir.

Yetkililerin Santo Domingo'da olup bitenler hakkında ve takip edilen veya edilecek politika hakkında söyledikleri şeyler, bir birine zıt şeylerdir.

Basında söylenenler ise, dün söylenenler, bugün söylenenlere uymamakta, yarın hakkında yapılan tahmin ve temennilerdeki aykırılık hemen dikkati çekmektedir. İdarecilerin takip ettiği politikanın basireti hususunda şüphe ve endişenin Vaşingtona hakim olduğu anlaşılmaktadır. Basın Başkanı Johnson'un, yanlış ve eksik bir haber, yanlış kıymetlendirme ve yanlış işi ele aldığı fikri birliği halinde görülüyor. Bu yönü ile Santo Domingo'ya asker çıkarılmasına, Johnson'un «pigs körfezi fiyaskosu» denmektedir. Ne varki müteveffa başkan Kennedy Pigs körfezi fiyaskosunu, kendinden önceki idareden devir almıştı, Johnson ise bunu bizzat yaratmış bulunuyor. Kennedy bundan büyük ders almış, bir daha merkez istihbarat teşkilâtının haberlerini tek kaynak yaparak, ona dayanarak bir politika ne düzenlemiş mede yürütmüştür. Merkez istihbarat teşkilâtının şöhretli başını değiştirmiştir. Önünde bu misal varken Johnson'un acele hareketini mazur gösterecek hiç bir sebep bulmak mümkün değildir. Askeri alanda bu kadar süratle hareket edi-

lirken, diplomatik alanda hiç bir temas yapılmamış, zemin hazırlanmamıştır. Amerika Devletleri teşkilâtı üyeleri görmemezlikten gelinmiş, herşey olup bittikten, alınan haberlerin sıhhatli olmadığı anlaşılıp, Amerikanın hangi tarafı tutacağı konusunda tam bir kararsızlık içine yuvarlandıktan sonra, bu teşkilâta baş vurulmuş, pek tabii olarak güçlüklerle karşılaşmıştır. Şimdi bu teşkilâtın ortak müdahalesi sağlanmıştır. Bir Berezilyalı kumandanın komutasında, Amerika Birleşik Devletleri kuvvetlerinin komutanı da yardımcılığı atanmıştır.

Bir hususu kabul etmek gerekmektedir ki hiç bir Amerika Birleşik Devletleri başkanı, ikinci bir Küba'ya kolayca razı olmaz ve bunu Amerika halkına karşı savunamaz. Müdahale bu bakımdan kaçınılmaz bir hal olabirdi. Fakat ortada Küba gibi bir durum yoktur.

Bugün Amerikan basınında belirtilen husus, Dominik olaylarından Amerikanın alacağı derstir. Güney Amerika ülkelerinde her zaman darbeler olmaktadır. Fakat bu darbelerde, Amerika Birleşik Devletleri, sağcı diktatörlükleri, sırf kendilerini Anti-Komünist olarak isimlendirdikleri için destekliyecek, onlar lehine askeri müdahalelerde bulunacak mıdır? Çünkü Amerikanın acele karar ve müdahalesi, Anayasa ihtilalcilerinin arasına giren Komünistlerin burada ihtilalcilere hakim olduğu, Dominik'in ihtilalciler ile birlikte komünistlerin eline düşeceği endişesi olduğu anlaşılmaktadır. Fakat, The New York Times'in belirttiğine göre, Santo Domingo'da Komünistler ölmemiştir. Onlar, ya yer altına girmişler, yada

PARASIZ KİTAP VERİYORUZ

Dergimize, bir yıllık abone olan okuyucularımıza aşağıdaki kitaplardan birini parasız olarak veriyoruz.

İsteyenler 22 TL. ile birlikte beğendiği kitabın ismini göndererek hem bir yıllık Forum aboneliği hem de bir kitap sahibi olabilirler.

Kitapların değeri 5 liradır.

- ⊙ Gide Gide 3 - Fikret Otyam
- ⊙ 11 Çağdaş Besteci - İ.K. Mimar-oglu
- ⊙ Troya'da Ölüm Vardı - Bilge Karasu
- ⊙ Bizans Tiyatrosu - Metin And
- ⊙ İngiliz Demokrasisine Bakışlar - Müncl Kapanı
- ⊙ Partizan Radyo ve D. P. Muammer Aksoy
- ⊙ FL. Wrigth - Şevki Vanlı (insana dönüş)

Not: Eski abonelerimiz, aboneleri bittiğinde bir yıllık abonelerini yenilerini istedikleri kitap adreslerine postalanacaktır.

silâhlarıyla dağlara çekilmişlerdir. Ölenler, Amerika Birleşik Devletlerinin kurduğu ve desteklediği Sivil Curta'nın katli ettiği, dikta idaresine karşı olan, Liberaller, Demokratlar ve Anayasa taraftarlarıdır. Görülüyor ki bu yönüyle Amerika kendi gayesini tahrip etmiştir, bu müdahalesiyle. Bilâkis ölenler hürriyet taraftarı, liberal düşünceli, anayasa, nizam taraftarı Demokratlar olmuş, komünistler kuvvet kaybetmeden işin içinden sıyrılmışlardır. Her hareketten komünistlerin istifadeye çalışmaları normaldir. Fakat böyle basiretsiz müdahalesiyle, Jonhson bizzat uzun sürede onların ekmeğine yağ sürmüştür. Şimdi, sağ bir dikta idaresini kurdurmamakla, anayasacıların katılacağı bir koalisyon hükümeti kurulmasını sağlayarak, nizamın tesisine yardımcı olunup işin içinden sıyrılabilsen, Amerika Birleşik Devletleri en az zararla, bu işten kurtulacaktır. Aksi halde, süreli olarak Dominik'i işgal etmek zorun-

da kalacaktır. Çünkü, Amerika Devletleri teşkilâtı asker göndermiş ve işe müşterek bir müdahale şekli verilmiş isede bu sadece görünürden ibarettir. Her birinin askeri senbolik miktardadır, asıl yük Amerikanın üstündedir. Amerika Birleşik Devletleri 22.000 bin askerle Dominikte sahneyken, diğerlerinin bir kaç yüz kişilik askerlerinin manası olamaz.

Kısaca, Dominik müdahalesi Başkan Jonhson'un iç politikadaki maharete dış politikada sahip olmadığı, bu alanda yetersiz sayılacak bilgi ve tecrübesi olduğunu, ancak bunun farkında görünmediğini ortaya koymuştur. Kendisinin hükmettiği büyük kudreti her zaman memleketi ve mütefikleri lehine kullanacak, bir basireti bulunmadığı aşikârdır. İşin en tehlikeli tarafı da budur. Amerika Birleşik Devletleri, Başkan Kennedy'nin kazandığı perestiji, kısa bir zamanda, bu yüzden yiyip bitirmiştir.

ması uygun bulunan gerçeklerin iş yerine getirilmesi insan gücü ve bilinen araçlarla yapının realize edilmesi anlamını taşır. Yapı gibi çok çeşitli gereç ve eleman kullanılan bir sektörde her gün yeni buluşlar, yeni araçlar ve yeni metodlar uygulama (tatbikat) alanına konulmakta ve yeni yeni sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Yapı tekniğindeki bu hamleleri sürekli olarak izlemek ve yapılarımızda bunlara yer vermek zorundayız. Taş, Harç ve Ahşaptan meydana gelen dünyanın yapısı: Artık Beton, Çelik, Cam ve Çeşitli prese gereçlerle vücuda getirilmektedir.

Yapı: Ekonomisi, mukavemeti, estetiği, Plânlaması, Hijyeni, bu gün yepyeni anlamlar kazanmıştır. Yapım safhasının önemli unsuru gereçler (malzemedir.) Yapı gereçlerinde Standardizasyon işi artık çözümlenmesi gerekli bir problemdir. Bu konuya: Ticaret Bakanlığı, Bayındırlık Bakanlığı, İmar ve İskân Bakanlığı, Üniversiteler, Enstitüler (Türk Standartlar Enstitüsü) veya Mahallî Kurumlar zaman zaman bir ucundan müdahale etmekte ve kısa süre sonra başı boş bırakılmaktadır. Yapı gereçleri problemi ciddiyetle ve sürekli olarak bir Bakanlık, bir Kurum veya bir Enstitü tarafından bütün vüsatiyle ele alınmalıdır.

Türkiye'de yapı malzemesindeki anarşi: Yapı sektörünün baş derdidir. Kerpiç, Tuğla, Taş, Kum, Çimento, Ahşap, Çatı örtüleri, prese malzeme, Döşemeler v.s. hep çözüm bekleyen konulardır. Zaman zaman çimento normlarındaki değişikliklerin bile nelere mal olduğu artık herkesçe bilinmektedir.

Her Bakanlık, her Kurum, bir yeni Araştırma Lâboratuvarı peşindedir. (Bayındırlık, İmar ve İskân, Köy İşleri, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlıkları ve diğer Kurumlar) yapı malzemesi üzerinde kifayetsiz ve tesadüfi çalışmalarda bulunurlar. Bir kesin program veya bir politikadan mahrumdur bu çalışmalar... Artık bu emekleri bu dağınık gayretleri bir Devlet Lâboratuvarı etrafında toplamak zorunludur. Diğer taraftan Yapı elemanları konusu da başlı başına önemli bir problemdir. Çatı akşamı, Doğramalar (Kapı - Pencere) camı ve diğer tesisatta standardizas-

İncelemeler

Türkiye'nin Yapı Sorunları

(Geçen sayıdan devam)

S. Tuğrul CEMALİGİL

2 — Plânlama, Araştırma : Program safhasını plânlama çalışmaları takip eder. İyi bir programla yapının tanımı yapılmıştır. Elbette bu tanım eski deyimle «Efradını camı, ağyarını mani» bir tanım olmalıdır. -Artık Mimar bu ciddi dökümanlara, bilgilere eğilerek projelendirme işine geçebilir. Plânlama: Genel olarak, ilk araştırmalar, Avan Proje, Modül tayini, Tatbikat Projeleri, Detaylar, Statik ve Tesisat konularını kapsamaktadır.

İhtiyacı iyi aksettiren bir program Mimarın Plânlama çalışmalarına ışık tutacaktır. Plânlamada her safha ayrı bir nitelik taşır. Kesin projenin elde edilmesine kadar: Başta Mimar olmak üzere İnşaat Mühendisleri, Makine-Elektrik Mühendisleri yerine göre Hekim, Eğitimci, Hijyen ve Pedagoji bakımından yapının projelendirilmesinde rol oynarlar. Yirminci Yüzyılın yapı projesi bir takım çalışmasını gerektirir. Öte yandan: Yapı türlerindeki çeşitlilik ve yapı tekniğindeki büyük ilerlemeler Mimari'de dahi bazı türlerde ihtisaslaşmayı zorunlu kılmıştır. Artık bütün açıklığı ve kesinliği ile, bir Hastahane Mimarisinden, bir okul bir spor tesisleri, bir İdare Binaları,

Tarım tesisleri... v.s. Mimarisinden bahsedilmektedir. Yapı tekniğindeki büyük ilerlemede, Mimaride çeşitli branşların, ihtisasların doğmasını, bir taraftan geniş bir yardımcı kadro, diğer taraftan Mimarideki ihtisaslaşma artık Plânlama-Proje safhasını bir kişinin taşıyamayacağı ağırlığa, ihate edemeyeceği vüsata çıkarmıştır.

İşte bütün bu gerçekler karşısında kendi bünyesinde daimî ve dar bir kadro içinde bütün bu mütehassis elemanları barındıramıyacak olan -esasen buna da hiç lüzum yoktur- Mahallî İdarelerin ve bir çok Devlet İdarelerinin yapı projelerini tam kadrolu bürolara yaptırmaları yegane çıkar yoldur.

Proje tanzimi için uzman eleman tefriki büyük Belediyelerimiz hatta Devlet Sektöründeki İdareler için bile bir lüsktür, bir israftır. Dünya bu konuda da çoktan yolunu seçmiştir. Biz hâlâ bocalamakta, bu davaya bir yön verememekteyiz. Bir tek yapısı için kadrosuna Mimar arayan Belediyeler az değildir. Bunları uyaracak mercilere baş vuracağımız günleri sabırsızlıkla bekliyoruz.

3 — Yapım: Yapım safhası ise elde edilen kesin projelerde kullanıl-

yonun sağlayacağı faydalar sayılmakla bitmez. Böyle bir çalışma sonucunda, kolayca bu elemanlar da prefabrik sistemine geçmemize imkân verecektir.

En pahalı çözüm: Hiç şüphe yoktur, her pencerenin, her kapının, her camın... v.s. başka başka boyutlu olmasıdır. Buna yapıda denir. Dünya Devletleri çoktan bu davayı çözmüşlerdir. Örneğin İngiltere'de Pencere, Kapı Doğramaları tipeleştirilmiş

dir. Şu nolu pencereden istediğiniz miktarı hazır eşya alır gibi her an temin etmek mümkündür. Elbette lüks yapılarda bu tiplerden ayrı olarak istenilen boyutta doğrama yapmak mümkündür. Türkiye'de en küçük Karakol Binası için bile yeni boyutlar kullandığımızı göre en pahalı en lüks sistemi uygulamaktayız demektir. Diğer taraftan standart tipler her mevsim imâl edilip depo edilebileceğinden iş gücü de israf edilmemiş olacaktır. Yalnız bu faktör

dahi konunun önemini ifadeye kâfidir. Son yıllarda 222 sayılı kanunun getirdiği büyük imkânlar ve her yıl 2.000 okul yapımı işini bu açıdan değerlendirmediğimizi, Milyonların heber olmasına göz yumduğumuzu üzülerek ifade etmek isteriz. Bu süstimal değil de nedir? Yurdumuz'da tekniğe, bilime, sırt çevirerek Milyonları israf etmek suç değildir; muhakkak sarf evrakı olmayan veya noksan olan zimmet lâzımdır.

MEHMET TURGUT'A CEVAP

Tabii Kaynaklarımız

FORUM'un 1 Mayıs 1965 tarihli nüshasında yayınladığımız «Yabancı Sermaye ve Tabii Kaynaklarımız» başlıklı yazı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Mehmet Turgut'un «özel ilgisini» çekmiş ve FORUM'a geçen sayıda yayınladığımız gayri nazik mektupları yazmasına yol açmıştır. FORUM fikir meydanı olarak, sayın bakanı Petrol ve Madenler konusunda mukabil görüşlerini bildirmeye dâvet etmiş ve bu görüşlerle birlikte bizden istenen hususların değerlendirilebileceğini açıklamıştı. Fakat, tahmin edileceği gibi, sayın bakandan bu güne kadar bir fikir veya bir mukabil görüş gelmemiştir. Bu bakımdan FORUM olarak, tabii kaynaklarımız ve yabancı sermaye konusunda, yetkili bir ağızdan farklı bir görüşü verememenin ve tartışmaları bu zemin üzerine oturtmanın üzüntüsü içindeyiz. Bununla beraber, sayın Mehmet TURGUT'un bizden sorduğu ve öğrenmek istediği hususları birer birer açıklamaya çalışacağız. Yalnız, bir noktayı derhal işaret edelim ki, bize sorduğu suallerin cevapları gerek Petrol Dairesinin kendisine verdiği dosyalarda, gerek Maden Kanunu Tasarısını hazırlayan komisyonun raporlarında mevcuttur; hatta bu cevapların bir kısmı bizzat FORUM'un bu konuda yazdığı ilk yazıda da mevcuttur. Yeterki bu yazı ve sözü edilen diğer dosya ve raporlar dikkatle ve soğukkanlılıkla tetkik edilsin.

Maden Kanunu Tasarısı ve Millî Menfaatler :

«Türkiye'de bugün için uygulanmakta olan yabancı sermaye politi-

kası ve bu politikanın dayandığı Petrol Kanunu, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu gibi mevzuat ve hatta yeni hazırlanmakta olan Maden Kanunu Tasarısı memleketimizin uzun vadeli milli menfaaflarını sağlayabilecek nitelikte olmaktan çok uzak gözükmektedir.» İşte sayın Turgut'un ilk yazımızda takıldığı ilk ifade bu. Fakat, kendisi nedense bu ifadenin sadece yarısını (ikinci kısmını) almış ve bizi «bu hükme götüren sebeplerle Maden Kanununun bu mesele ile alakalı maddelerinin bildirilmesi» ni istemiş...

Bu tutum tarzından ilk çıkarılabilecek netice, hiç şüphesiz, sayın Turgut'un yukarıda tamamı verilen ilk ifademizin birinci kısmına iştirâk ettiği -ya da itirazı olmadığı- şeklinde olabilir. Fakat kendisinin genel tutumu ve özellikle yabancı sermaye konusundaki bilinen fikirleri, bu şekilde iyimser bir yorum yapmaktan bizi alakoymaktadır.

Hazırlanmakta olan Maden Kanunu tasarısının esas itibarıyla «Ely, Duncan and Bennett Company, Washington D.C.» tarafından 7 Şubat 1964 de hazırlanan «Türkiye Cumhuriyeti Maden Kanunu tasarısı»na dayandığı bugün herkesçe bilinen bir hakikattir. Kısa adıyla «Mr. Ely Tasarısı» diye anılan bu tasarının Türkiye'nin zengin maden alanlarına büyük çapta yabancı sermaye çekmek üzere hazırlanmış ve Türkiye'nin uzun vadeli menfaatlerinden çok, yabancı şirketlerin çıkarlarını sağlamak üzere hazırlanmış bir tasarı olduğu da artık herkesçe bilinen bir hakikattir.

Beş Yıllık Kalkınma Plânının tartışılmaya başlandığı ilk günlerden beri Amerikan Yardım Teşkilâtının sözde uzmanları ve Amerikan iş adamlarının yarı resmi sözcüleri «Türkiyenin zengin maden rezervlerine sahip olduğunu; bunu, Türkiye'nin ne devlet elile ne de yerli özel teşebbüs elile işletmeyeceğini; yabancı sermayeyi bu alana celbetmek gerektiğini ve kalkınma plânının bu bakımdan yetersiz olduğunu» söyleyip dururlar. Çok dar görüşlü ve kısa vadeli hesaplara dayanan bu kanaatlerin çeşitli açılardan yanlışlığı ilgililere anlatılmış ise de bunlar faaliyetlerini başka kanallardan devam ettirmişler ve Ely Grubunun Türkiye'ye davetini sağlamışlardır. Ely grubu tasarısını hazırladıktan sonra da bir taraftan AID ve diğer Amerikan resmi çevreleri, bir taraftan da Konsorsyum Başkanı ve sekreteryası kanalıyla Türk hükümetleri üzerinde baskı yapılarak bu tasarının bir an evvel kanunlaştırılmasının sağlanması istenmiştir. İşin esası bu olunca, bilmiyoruz artık tasarının maddelerine inmeye ve teferruatı üzerinde durmaya lüzum var mıdır? Maamafih, Maden Kanunu Tasarısı üzerinde çalışan Komisyonun bazı üyelerinin sayın TURGUT'a yaptıkları bazı uyarılara rağmen tasarı Mr. Ely'ninkine benzer bir şekilde neticelendirilir ve meclise bu şekilde sevk edilirse bu tasarının açıklanan şekli üzerinde maddelere inerek ciddi bir eleştirme yapacağımızdan kimsenin şüphesi olmasın.

İlgilileri, Yurt severleri-uyarırız. Kesin projeler elde edilmeden yapım safhasına geçilmesinin büyük mahzurları, İdarelere verdiği zararlar artık çok şükür herkesçe bilinmektedir. Ama «gelin - görün» muhtelif faktörler, tesisler -birakalım projesi- arsası bile kesinlikle bilinmiyen yapılara başlanılmasını intaç etmektedir. Bunlara Devlet, Mahalli İdareler (9) ve Özel Sektör yapılarında bol bol ve her yerde rastlamak mümkündür. Belediye Başkanının,

İdare Amirinin emri ve tarifi program ve plân yerine geçmektedir. (10) Bu yüzden inşaat hem pahalıya mal olmakta ve hemde hiç bir zaman süresinde bitirilememektedir. Hatta çok defa bu yapılar sürüncemede kalmaktadır. Bu konuyu da kesinlikle bir esasa bağlamamız zaruridir. Yapı işleri ile ilgili herkes kesin projelerin ikmalinin şart olduğunu bilir ve ifade eder. Ama tatbikat hiç de böyle olmaz. Yeni Devlet İhale Kanunu Tasarısında (11) bu önemli

probleme gerekli yerin verilmesi temenniye şayandır.

Yurdumuz'da (yapı alanındaki (12) teknik potansiyel 1963 yılında 5113 Mimar - Mühendis 3556 Fen Memurlarından ibarettir. (13) Burada Mimar - Mühendisle Fen Memuru-Tekniker orantısının tersliği dikkati çekmektedir. Mevcut Mimar - Mühendis kadrosuna 25.000 Teknikere ihtiyaç olduğu aşikârdır.

Şunu hemen ifade edelimki yurdumuzda Mimar - Mühendis kadro-

ve Yabancı Sermaye

Petrol Politikası ve Millî Menfaatler :

Halen uygulanmakta olan Petrol politikasının millî menfaatlerimize çeşitli bakımlardan aykırı olduğunu ve derhal ele alınıp düzeltilmesi gereken önemli noktalar bulunduğunu belirttiğimiz yazımız üzerine sayın Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı soruyor «Ham petrol fiyatlarının % 35 pahalı olduğu ve bundan dolayı Türkiye'nin yılda 15 milyon dolar zarar ettiği iddia ediliyor... Elinizdeki vesika ve hesapların Bakanlığımıza gönderilmesi...» Bu konuda kendisine bağlı müessese ve resmi kuruluşların yeteri kadar vesika temin ettiklerini biliyoruz. Ama kendisi illâ da bunlar yetmez bana yeni vesikalar da verin derse sayın bakana iki halisane tavsiyede bulunacağız. Bunlardan biri, bize ham petrol satan şirketlerin aynı kalite ham petrolü İtalyaya kaçta sattıklarını ciddi bir soruşturma yaparak öğrenmesidir. Bir diğer tavsiyemiz de kendisi gibi % 35 fiyat farkını temelsiz bulan yabancı petrol şirketlerini bir anlaşmaya davet ederek, hiç olmazsa bir parti malın mübayaası için milletlerarası bir serbest ihaleye gidilmesini sağlamasıdır. Özellikle bu ikinci tavsiyemize uyduğu takdirde sayın bakan kısa zamanda görecektir ki Türkiye'nin ham petrol ihtiyacını -hem de uzun vadeli bağlantılar yaparak- bugünkü fiyatların çok dununda fiyatlarla karşılamamız mümkün olacaktır; ve bu fakir milletin kıt döviz kaynaklarından yılda en az 15 milyon dolar tasarruf sağlanabilecektir. Ama şuna emin ki, bunu kendisi yapmak iste-

se dahi, yabancı petrol şirketleri böyle bir denemeye asla yanaşmayacaklardır.

Yabancı şirketlerin Türkiye'de petrol arama faaliyetlerinin bir oyalama politikası olduğu hissini kuvvetlendirecek karakterde bulunduğu noktasına gelince. Bu hususta, hiç şüphesiz, kendisine en kesin bilgileri yine kendi bakanlığına bağlı bulunan Petrol Dairesi verebilir, eğer bu daireye hakikaten bu konuda yetkili, dinamik ve memleketsever kimseleri süratle tayin edebilirse. Maamafih, bu konuda da sayın Turgut'a bir iki ip ucu verelim; Sayın Turgut'un bu konularla henüz uzaktan bile ilgilenmediği yıllarda şöyle bazı olaylar cereyan etmişti. Batman -İskenderun boru hattı projesinin 1964 programına alınmaması ve T.P.A.O. ya bu görevin verilmemesi için çeşitli çevrelerde kesif faaliyetler yapılmıştı. Bazı büyük yabancı şirketlerin teşvikle yapılan bu faaliyetler sonuç vermedi ve proje 1963 Eylülünde kabul edildi. 1964 programının ilânından hemen sonra bu şirketler birden bire zengin petrol kuyuları buldukları iddiaları ile ortaya çıktılar ve hemen bunun arkasından da «bırakın boru hattı projesini biz yapalım» diye garip bir teklif ileri sürdüler. Bu teklif reddedilince ve hele T.P.A.O aynı bölgede petrol aramalarını hızlandırınca bu sefer, vaktiyle çok zengin ve verimli olduğunu iddia ettikleri kuyuların birden bire veriminin azaldığını, ya da petrol vermediğini iddia eder oldular.

Bu oyunlar ve daha bunlara benzer yüzlercesi, acaba sayın Mehmet Turgut üzerinde nasıl bir intiba

birakabilir? Bu şirketlerin samimi hareket ettikleri, Türkiye'yi bir an evvel dışardan ham petrol ithal etmekten kurtarma çabası içinde oldukları intibamı mı uyandırmaktadır? Böyle bir intiba uyandırmıyorsa bu şirketleri Türkiye'nin menfaatlerine uygun hareket etmeye zorlamak için sayın Turgut ne gibi tedbirler düşünmektedir?

Yürürlükteki Petrol Kanununa dayanılarak verilen arama müsaadeleri ve petrol bulunduğu takdirde verilen işletme imtiyazları da, vaktiyle yabancı sermayeyi Türkiye'ye cezbedebilmek için aşırı derecede bu şirketler lehine düzenlenmiş olup bugün artık gözden geçirilmesi gereken önemli bir husustur. Çünkü, bu imtiyazlara dayanılarak yapılan petrol üretiminden Türkiye'ye kalan pay son derece düşük olup bu nisbetler bugün Arap Prenslüklerinde bile aşılmış bulunmaktadır. Türkiye'nin kendi tabii zenginliklerini başkalarına istismar ettirmeye artık tahammülü kalmamıştır. Binaenaleyh, Petrol Kanununda gerekli değişiklikleri derhal yaparak bundan sonra bu şartlarla arama ve işletme imtiyazlarının verilmesini biran evvel önlemek ve bugüne kadar verilmiş müsaadeleri de zamanla tasfiye etmenin yollarını araştırmak gerekir.

Türkiye'ye yabancı sermaye gelecekte iyiniyetlisi gel sin; ve tabii kaynaklarımızı istismar etmeye ve fiilî monopoller tesis ederek müstehlikleri sömürmeye değil, normal oyun kaideleri içinde, rekabet şartları altında çalışarak, normal kazanç sağlamaya razı olarak gelsin.

sunun ihtiyaca cevap verecek miktarda ve nitelikte olduğu kanısındayız. Dünya Devletlerindeki Mimar-Mühendis sayısının genel nüfusa oranı ile memleketimizdeki orantıdaki büyük farka: 35.382 köydeki 22 Milyon nüfusun Mimar-Mühendise ihtiyacını göz önüne alarak bir mana verebiliriz.

İnanıyoruzki; iyi bir iş dağıtımı, koordinasyon ve kolayca temin edilecek yardımcı personel; problemi de ele alındığında yurdumuzda mevcut teknik personel gücü başarılı bir yapı politikası takip etmemize ve müsbet sonuçlar almamıza kâfidir. Bir de yapı mevzuatındaki noksanlar ve kusurlar ayrı ayrı incelemeye değer vüsattedir. Ayrı bir konu olarak ele alınıp bütün teferruatıyla tedbirler ileri sürülmelidir. Türkiye'de her yıl Milyonların heder olduğu yapı sek-

töründeki bu günkü tutumumuzu kesinlikle ıslâh etmek zorundayız. Statüko kadroyu, ilerici ve reformcu hamlelere yöneltmek, olmadığı takdirde yeni kuruluşlara yer vermek memleketimize büyük faydalar sağlayacaktır. Türkiye'nin yapı sorunları kanımızca genişliği ve niteliği bakımından millî bir konudur. Işığa kavuşturulması memleketimiz için çok önemlidir.

- 1 — Dr. Altın Öke : Yapı Araştırmasının gayeleri, konuları, Metodları ve Örgütlenmesi (Mimarlık 8 - 1964)
- 2 — Köy Plânlaması ve Köy İşletme Binaları Y. Müh. Yıldız Akarun (İmar ve İskân Bakanlığı Yayınları Komisyon No: 11)
- 3 — Aylık İstatistik Bülteni 1964 Ağustos - Eylül (Devlet İstatistik Enstitüsü)

- 4 — Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı 1965 Yılı Programı
- 5 — Kalkınma Plânı (Sahife 71)
- 6 — Belediye Gelirleri Hakkında İncelemeler (Muzaffer Akalın)
- 7 — Köyler İstatistiği (1960 Anket Sonuçları) Sahife: 31
- 8 — Mahallî İdarelerimiz ve Kalkınma Plânı Dr. Ruşen Y. Keleş (İller ve Belediyeler Dergisi Aralık 1962)
- 9 — Mahallî İdarelerimizin Meselelerine Toplu Bir Bakış (Dr. Cevat Giray) Sahife : 216
- 10 — İmar Mevzuatında Değiştirilmesi Düşünülen Hususlar (İmar ve İskân Bakanlığı Yayınları Kom. 10)
- 11 — Devlet İhale Kanununun Tasarısı (14.6.1963 Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi)
- 12 — İş Gücü ve Eğitim (İmar ve İskân Bakanlığı Yayınları No: 12)
- 13 — T.M.M.O.B. IX. Devre Çalışma Raporu.

BÜYÜK MİLLÎ DAVAMIZ : Muammer AKSOY

PETROL SAVAŞINDA YALAN VE DEMAGOJİ SİLAHI VE BİR "MİRASYEDİLİK,,

I. SORUMLU MEVKİLERDEKİ SORUMSUZLAR:

Artık gün geçmiyor ki, petrol savaşında yeni bir gelişme ve olay kendisini göstermesin! Yazarlar, Gençlik Teşekkülleri, İşçi Teşekkülleri ve siyaset adamları, makale, konferans, açık oturum, beyanname, konuşma ve gösterilerle bu pek hayatî memleket davasına verdikleri önemi açığa vurmaktadırlar. Bunları teker teker değerlendirmeye Forum'un sütunları yetmez. Kısaca diyebiliriz ki, yayınların ve sözlerin büyük çoğunluğu, olumludur ve memleket yararını koruma amacına yönelmiş bulunmaktadır.

Burada sadece olumsuz iki konuşmaya dokunmak isteriz. Zira bu sözlerin sahipleri Türkiye'nin petrol davasında en önemli sandalyeleri işgal eden kimselerdir. Sözler, hele bunlardan ikincisinin davranışları, zihniyeti ve başvurduğu metodlar, iç karartıcı, hatta memleketin ve rejimin geleceği bakımından, insanı ümitsizliğe düşürücü niteliktedir. Gerçi bazı okurlar «Petrol meselesiyle demokrasinin ve rejimin ne gibi ilgisi var?» diye sorabilirler. Amma böyle düşünmek, meseleleri sadece yüzeyden ele almak, onların derinine inmemektir. Demokrasinin, milletin kaderine hâkim olması kabul ediliyorsa; bu çözüm, % 49 un yanlış ve % 51 in ise daima doğru düşündüğünü farzetmekten ileri gelmemektedir. Demokrasiyi savunmamızın ve onu ideal rejim olarak kabul etmemizin sebebi, bu rejimin iyi bir idareye ulaştıracak temele ve mekanizmaya sahip olmasından ötürüdür. Demokrasinin bünyesi ve kurduğu çark, kaçınılmaz sonuç olarak memleketin ana davalarını toplumun (halkın) hayrına olarak çözüme bağlayacak bir nitelikte olduğu içindir ki, demokrasi en iyi rejim sayılmaktadır. Şu halde memleketin hayrına olan çözüme ulaşılması, ancak ve

ancak «halkın gerçeklerle karşı karşıya getirilmesi» temelinde dayanabilir. Zira demokrasinin felsefesinde, «çoğunluğun vereceği kararın toplumun (vatandaşların) yararına olacağı kazyesi, gerçeklerle karşı karşıya gelebilen (çeşitli görüşleri, çeşitli çözümler ve programları dileme imkânına sahip olan) vatandaşların, sonunda doğru olanı, toplum için faydalı olanı ve adalet esaslarına uygun düşeni tercih edeceği» inancına dayanmaktadır. Demek ki, bu mekanizmanın işleyebilmesi, «gerçeklerin ortaya konması», «milletin gerçekleri duyması» şartına bağlıdır. Bu sebeple de, gerçeklerin halka ulaşmasına engel olmak, «halkın gerçekleri değil yalanları duyarak ve bu yalanları gerçek sanarak karar vermesi», demokrasi için en büyük tehlikedir. Demokraside siyaset adamı her görüşü savunmaya mezdur, ama olayları değiştirme, halka yalan söyleme yoluna sapınca, demokrasiye ihanet etmiş olur. Halk gerçekleri duymazsa (bir takım tekerlemelerin çeşitli araçlarla tekrarlanması sonucunda yanlış bilgi üzerine karar verecek olursa), demokrasinin dayandığı sistem işlemez olur; yani demokrasi bir «sahtekârlık» haline gelir. Bundan dolayıdır ki, demokrasinin bir numaralı düşmanı, «demagoji» dir ve «kamu oyunda kanaatlerin serbestçe vücut bulmasına engel olan tertipler» dir. Basın hürriyetini ortadan kaldıran, muhalefeti Parlamento içinde ve dışında susturan her tedbir ve tertip gibi bazı yüksek tirajlı fakat gerçeklerin değil kişisel çıkarın peşinde yani büyük sermayenin emrinde olan gazete, radyo ve televizyonlar da, bu konuda büyük ve pek olumsuz bir rol oynuyabilmektedirler (1). Bir tarafın sesini duyurmasına engel olan her tedbir ve tertip, demokrasiyi aslından uzaklaştıran (tağşiş eden), soysuzlaştıran bir adımdır.

Parlamento kürsüsünde yalnız ve yalnız gerçekleri ifade etmek zorunluluğu duymayan, kişisel veya parti-

zanca hedeflere ulaşmak için her aracın meşru olduğuna inanarak gerçekleri kolayca tersine çevirebilen (rahatça yalan söyleyebilen) Bakanlar, aklına ve ağzına gelebilen her sözü serbestçe söyleyecek kadar sorumluluk şuurundan yoksun siyaset adamları, «demokrasinin katili» sayılması gereken kimselerdir. Bir memlekette, en küçük utanma hissinden yoksun olarak insanların gözünün içine baka baka, milletin yararını baltalayan yalanları söyleyebilen Bakanlar, Millet kürsüsüne çıkıp cevap vermelerine hukuken imkân bulunmayan idarecilere, ilim adamlarına, gözetecilere rahatça iftira edebilen -fakat onların açık oturum tekliflerinden kaçan, yani onlarla fikir alanında asla boy ölçüşemiyen- siyaset adamları ve nihayet bu gibilerin yalanlarını desteklemek için muhalefeti (hatta koalisyon ortaklarından gerçekleri dile getirmek isteyenleri) konuşturmamak sayesinde bir zafere ulaşılacağını sanan yarıdakılar, demokrasinin bir numaralı düşmanlarıdır. Bu gibi kişilerin bir memleketin siyasi ufkunda çoğalmasa, o memlekette «demokrasiye karşı olan sevgi ve saygıyı» ortadan kaldırır; ve bu rejimi ilk fırtınanın kurbanı haline getirir.

Bir Başbakan Yardımcısının demagojileri :

Başbakan Yardımcısı Süleyman Demirel, petrol meselesinin aylarca tartışma konusu olduğu ve fikirlerin açıkça belirtildiği, herkesin ne istediğini uzun uzadıya ortaya koyduğu bir zamanda, petrole ilişkin bir konuşma yaptı. Her vatandaş, devletin en önemli sandalyelerinden birini işgal eden bu zatın, tartışma konusu olan çetnel noktalarda neler düşündüğünü bilmek istiyordu. Amma o, ihtilâflı meselelerin hiçbirisine dokunmadan «kanunların verdiği haklar kanunsuz alınmaz» gibi siyasi hayatta yağlı güreş nümunesi sayılacak vecizeler sarfetme yolunu tercih etti.

Demirel'in bu konudaki sözleri mantıklı temelden yoksundur, çelişmelerle doludur: Evvelâ, «kanunun verdiği hak kanunsuz geri alınmaz» sözünden mâna çıkarmağa imkân yoktur. Kanuna dayanan arama ve işletme ruhsatnamelerinin, kanunsuz geri alınmasını isteyen tek yazara veya siyaset adamına rastlamadık. Hukukî durumdaki değişiklikler, elbetteki kanunla olacaktır. Bağımsız bir devlet olan Türkiye'nin, kanunlarında -milletlerarası hukuka uygun düşen- değişiklikler yaparak yabancıların haklarını millî menfaatlara uygun surette düzenlemesi elbette caizdir. Kanunun, müktesep haklar mahfuz kalmak şartıyla yabancı kişilerle yerli müesseseler arasında fark gözetebilmesi ise, hem egemenlik hakkının, hem de Anayasamızın 13 üncü maddesi hükümünün normal bir sonucudur.

Oysaki Demirel'in cevaplandırması gereken pek önemli sorular vardır:

«Devletin milyonlarca lira sarfederek keşfettiği Siirt bölgesinde bile, millî petrol müessesesinin 9 uncu ruhsatname almasını meneden, buna karşılık 10 yabancı şirkete 80 ruhsatname verilebilmesini mümkün kılan (yani egemenlik hakları ile açıkça çatışan) kapitülasyon mahiyetindeki hükmün değiştirilip değiştirilmemesi hakkında, sorumlu mevkiî işgal eden kişi niçin tek cümle sarfetmekten kaçınmaktadır? Yabancı şirketlerin ürettikleri ham petrol karşılığında, «o ham petrolün dışardan satın alınması halinde ödenecek dövizden daha fazla döviz transfer etmeleri» ni dahi mümkün kılan Petrol Kanunu hükümlerinin, yerinde kalıp kalmayacağı konusunda niçin susmaktadır? «Dışardan % 35 pahalıya ham petrol satın almağa devam etmemek amacıyla, herhangi bir tedbir alacağını niçin bildirmemektedir?»

Kolayca çözülmesi gereken bu pek önemli somut problemler ortada dururken, petrol konusundaki ihtilâflı, sadece «millileştirmek veya devletleştirmek taraftarı olma veya olmama» meselesi gibi ele almak, yani bir iç-

tihat farkı gibi göstermeğe çalışmak, demagojinin, samimiyetten uzak oluşun, kaypak politikacılığın ta kendisidir.

Gerçekleri tersine çeviren ve sorumluluk şuru bulunmayan bir Bakan :

Enerji Bakanı Mehmet Turgut, Milletın Kürsüsünde gerçekleri tersine çevirmek suretiyle kendisine serbestçe konuşma hakkı verilmesini kötüye kullanmış, milletin ve milletvekillerinin petrol davasını gerçek hüviyeti ile görmemesi için, bir bakandan beklenemeyecek olumsuz çabalar sarfetmiştir. Milletın bu kadar hayatî bir konudaki tartışma götürmez yararını, aklı başında her kişinin tereddütsüz kabul edeceği çözümleri bile, kâh kaypak, kâh dübedüz gerçekleri tahrif eden beyanlarla kötülemek yoluna sapsmış, «Türk Devletinin bizzat yahut millî müesseseler eliyle kendi topraklarında istediği gibi petrol aramasını ve işletmesini önleyen, egemenlik hakkını gölgeleyen, millî haysiyeti zedeleyen bir hükmü dahi savunabilmek» için, kanun hükümlerini olduğundan başka bir surette göstermekten kaçınmamıştır. Herkesin Petrol Kanununu inceleyecek durumda olmadığını, buna zamanı da bulunmadığını ve nihayet bir Bakanın olaylara ilişkin gerçekleri bile değiştirmesinin tasavvur edilemeyeceğini hesaplayarak, milleti aldatacak bir çok sözünün radyodan duyulmasını sağlama amacıyla Millet Kürsüsünde gerçekleri tersine çevirmeğe cür'et etmiştir.

İdealist insanların kendisine o kürsüden cevap veremeyeceklerini bildiği için, yalnız mahalle çocuklarının göstereceği bir cesaretle çıkıp onların «ilim ahlâkı ile bağdaşmaz yayınlar yaptığı» yalanını rahatça savunabilmiştir. Hatta Parti Grubunun gizli olmasından daha da cesaret alarak memleketin iktisadî sömürge olmaktan kurtarılmasını isteyen vatanseverleri, «kötü niyetli ve yabancı emellere hizmet etmek isteyen ajanlar» olarak vasıflandırabilmiş, fakat memleketin zararına olarak yabancı şirketlerin çıkarlarını savunurken kanunun hükümlerini bile tersine çevirmekten çekinmeyen kişilerin, «yabancı sermayenin ve çıkarların ajanı» olma derekesine düştüğünü fark edememiştir.

Bu Bakanın Meclis konuşmalarının bir kısmını dinlemek talihsizliğine uğradık. Üzülerek belirtmek isteriz ki, normal bir demokraside herhangi bir Bakanlıkta Şube Müdürü hatta Büro Şefi olmak için aranan asgarî niteliklere bile sahip bulunmayan bir kişinin 1965 yılında Türkiye'nin iktisadî hayatı bakımından en önemli Bakanlıklarından birini işgal ettiğini görmek, bir çok aydın için tarifi imkânsız bir üzüntü kaynağı teşkil etmektedir. Bu üzüntü, sübjektif değil tamamen objektif ölçülere dayanmaktadır: Yukarıda söylediğimiz gibi böyle Bakanların ve hatta siyaset adamlarının varlığını müşahade etmek, milletin demokrasiye olan inancını kaybetme tehlikesini yaratmaktadır.

Şimdi petrol meselesinin önemli bir konusu üzerinde durarak onu aydınlatmak isteriz.

II. SİİRT BÖLGESİNDE YABANCI ŞİRKETLERE RUHSATNAME VERMEK, MİLLET MALINI BAĞIŞLAMAKTIR.

Petrol davamız, artık bütün milletin üzerine tam bir titizlikle eğildiği ve okuma yazma bilmeyen vatandaşın bile ana hatları ile kavradığı bir sorun haline gelmiştir. Dava o kadar açık ve memleketin zararına olan haksız çözüm öylesine ortadadır ki, sağduyu ve iyi niyet sahibi olan her şahsın meseleyi kolayca kavramaması için hiçbir sebep düşünülemez.

(1) Nitekim Kennedy'nin katledilmesinden önce dev petrol şirketlerin oyunağı olan ve tekelinde bulunan Texas gazete, radyo ve televizyonlarının Başkan aleyhinde fas'lasız surette günlerce yaptıkları yayınlar, onu herkesin öldürebileceği bir insan durumuna düşürmüştü.

Buna rağmen sorumlu sandalyeleri işgal eden bazı sorumsuz insanlar, kişisel çıkarlarının etkisi altında kalan bir avuç siyaset adamı ve kiralık kalemler, hâlâ Petrol Kanununun en akıl almaz hükümlerini bile, -demagoji örneği teşkil eden bazı yuvarlak ve kaypak sözlerle- savunma çabası içindedirler. Bununla bile yetinmiyerek, millet yararını baltalayan hükümlerin değiştirilmesini isteyen kimselere çamur atmak cür'etini göstermektedirler. Bu mugalataların iflâs etmesi ve haklı davanın kamu oyuna biraz daha mal edilmesi için, «Petrol Kanununun ve yabancı şirketlerin savunucusu olan kişilerin, memleketin ne derece zararına olan çözümleri savunduğu»nu ortaya koymak lâzımdır. İşte bu makalemizin ikinci kısmında, hemen her Türkün isyan edeceği bir çözüm üzerinde duracağız:

Bir devletin yeraltı servetleri, elbetteki o topraklar üstünde yaşayan millete aittir. Bu kural, millî egemenliğin tartışılmaz bir sonucudur. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 14.1.1962 günlü kararı dahi, bu gerçeği bir kere daha en kesin cümlelerle ve tekrar tekrar dile getirmiştir (2).

«Yabancı şirketlerin, bağımsız bir memlekette yeraltı servetlerini arayıp işletmesi», bu işi kendi başına başaramayan veya başaramıyacağını sanan o devletin «böyle bir işbirliğinden kârlı çıkması» gerekçesine ve temeline dayanabilir. Yoksa yabancı şirketlerin yararını, yahut serbest rekabet ve saire gibi bazı iktisat kurallarının işlenmesini sağlamak söz konusu bile olamaz.

Amerikan dev petrol şirketlerinin adamı Max Ball tarafından tasarısı hazırlanmış olan Türk Petrol Kanununda dahi, «yabancı şirketlerin memleketimizde petrol aramalarına müsaade ediş», «bizim yapamadığımızı yapırma» gerekçesine dayanmaktadır. Şu halde, Türkiye'nin petrolü bizzat bulması ve işletmesi imkânının mevcut olduğu yerde, «petrolü kendimizin işletmesi», tereddütsüz kabul edilecek çözümü teşkil edecektir.

Yabancı sermayenin hazıra konması ve bizimkilerin gafleti :

Bir bölgede zengince bir kaç petrol sahası bulunursa, o çevrede daha bir çok yeni rezervlerin bulunabilmesi tabiidir. Şu halde «yabancı şirketlerin petrol işletmesine ve bu yüzden üretilen petrolün değerinin bir kısmını dışarıya transfer etmesine razı olan devlet»in, yabancı şirketlere, Türk Devletinin petrol bulduğu yerde değil, «ancak ve ancak petrol bulamadığı yerlerde ruhsatname vermesi» caiz olabilir. Aksini düşünmek, en hafif tabiri ile, «yabancıların memleketimizde petrol aramasına neçin müsaade ettiğimizi unutmak», «bu memleket topraklarında Türkler kadar yabancıların da hakları olduğu görüşünü kabul etme» demektir. «Türk toprakları üzerinde yabancıların, Türkler gibi çalışmak, kazanmak ve yeraltı servetlerini sömürmek» yetkisine sahip olmadıkları süphesizdir. Nitekim Anayasanın 13 üncü maddesi, açıkça yabancıların temel haklarının (çalışma ve kazanma hürriyetinin) serbestçe kısıtlanabileceği, yani Türklerinkine eşit olmadığını belirtmiş bulunmaktadır.

Türk Devleti. Siirt hölmesini keşfedebilmek için -İşletmeler Bakanı Yırcalı'nın 1954 de belirttiği üzere- (doların 1.25 - 2.80 lira olduğu bir devrede) 63 milyon lira sarfetmiştir. Petrol Kanunu henüz kabul edilmeden bu bölgede (1946 da Raman'da ve 1951 de Garzen'da) iktisadî değere sahip miktarda petrol bulunmuştur. Artık Siirt hölmesinde açılacak hemen bir kaç kuyudan birinde petrol çıkması normaldir. Nitekim Türkiye Petrolünü kendine müsaade edilen 8 muhessenenin kapladığı alanda 1955 den bu yana hem petrol bulunmuş çevrelerde yeni yeni işletme kuyuları açarak üretimi çoğaltmış, hem de aktif arama kuyuları sonucunda yeni petrol alanları keşfetmiştir.

Petrolümüzü kendimiz çıkardığımız takdirde her yıl yüz milyonlarca liralık döviz tasarrufu sağlayacağımıza göre, devletin keşfettiği Siirt bölgesinde yabancı şirketlerin petrol işletmesine müsaade etmek (onlara bir tane bile ruhsatname vermek), affedilmez bir gaflettir. Ve bu gaflete hâlâ devam edilmesini ise, yeteri kadar nitelendirecek kelime bulmak gerçekten zordur. Böyle bir tutum, milletin malını ve bulduğunu yabancı şirketlere bağışlamaktan başka bir anlama gelemmez. Bu aşırı cömertlik, «iktisadî bağımsızlık» amacına da ulaşmak zorluğunda olan bir toplumun çabalarıyla asla bağdaşmayacak bir «mirasyedilik» tir.

Siirt bölgesinde yabancıların petrol araması, Anayasamızla da bağdaşmaz :

Devletin yıllarca büyük çaba ve masraflar sonucunda petrol yatağı olduğunu ortaya çıkardığı bir bölgede, özel teşebbüsün, hele kârını tamamen yurt dışına transfer edebilecek olan yabancı şirketlerin petrol aramasına göz yumulması, Anayasamıza da aykırıdır. Çünkü, 130 uncu madde, «tabii servet ve kaynakların, Devletin hüküm ve tasarrufu altında» bulunduğunu söylemekle dahi yetinmemiş, ikinci cümlesinde aynen «bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir» demiştir. Kaide budur. Devletin, özel teşebbüs yardımı veya eliyle madenleri ve petrolü arama ve işletme yoluna gitmesi, ancak istisna olarak kabul edilmiştir. İstisna olan bir yola gidilmesi, «Devletin o işi kendi başına başaramaması halinde ve ancak bu oranda» caizdir. Siirt bölgesinde ise Devlet petrolü aramış ve bulmuş; böylece -hiç değilse orada- bu işi başardığını isbat etmiştir. Artık bu bölgede petrolün çıkarılmasını başkalarına bırakmak, milletin sömürülmesine, Devlet malının talan edilmesine razı olmak demektir.

Keza Anayasanın 41 inci maddesine göre, Devlet, «iktisadî hayatı, herkes için insanlık haysiyetine yaraysın bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına göre düzenler.» Bu amaca ulaşmak, elbetteki «yeraltı servetlerimizden elde edilen iktisadî değerlerin, Türk toplumunda kalması, onların yabancı şirketler tarafından yurt dışına götürülmemesi» ile mümkündür. Yabancı şirketlerin ancak ve ancak bizim petrol bulmadığımız veya bulamadığımız yerlerde petrol arayıp bulmalarıdır ki, memlekete iktisadî bir değer kazandırabilir. (Tabii, bu yerlerde petrol aranıp işletilmesi dahi, Petrol Kanunundaki son derece aleyhimize olan malî hükümler değiştirildiği takdirde bize bir fayda sağlayabilir). Amma, bizim petrol bulabileceğimiz -hatta sadece bulabileceğimiz değil, petrolü çoktan bulduğumuz- bölgede, yabancı şirketlerin de petrol üretmesine razı olmak, millî müessesenin işletmesi halinde Türkiye'de kalacak yüz milyonlarca doların, yabancı şirketlerce transfer edilmesi yolunu açmaktır. Bu tutumun ise, Anayasanın koyduğu iktisadî amaçla bağdaşmasına imkân yoktur. Böyle bir davranış, fakir bir milletin elinden milyonlarca doların -hiçbir hukukî ve iktisadî sebep yokken- koparılıp alınmasına razı olmak, yani iktisadî sömürgeliği kabul etmek demektir.

Akl ve gerçeklere zıt düşen bir çözümü savunanların düştüğü çelişmeler :

Petrol Kanununun ve yabancı dev petrol şirketlerinin savunucusu olan «siyasiler» ve «hesabiler», «yabancı şirketlerin, petrol alanında bizim yapamıyacağımızı yapacakları ve bu suretle Türk toplumunu kârlı çıkaracakları» iddiasındadırlar. O halde bu mantığın kaçınılmaz sonucu, Türk devletinin yabancı şirketlere karşı «Siirt bölgesinde biz petrol bulduk; orasını bize bırakın ve siz bizim petrol bulmadığımız diğer bölgelerde arayın:» demesidir.

İşte bir yandan yabancı petrol şirketlerinin diğer yandan da «onların bayii olan bazı şirketlerin ortağı ya-

hut ötedenberi yabancı sermayede şahsî hizmet kabul etmiş bir avuç siyaset adamı»nın, bu bölgede yabancı şirketlere yeni hiçbir ruhsatname verilmemesini ve Siirt bölgesinde petrol işletme hakkının sadece Devlete veya millî müesseselere tanınmasını teklif eden görüşleri bile hâlâ reddetmeleri, onların memleket yararını hiçe sayışlarını, en açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Eğer bu kişiler, «Siirt bölgesinde yabancılara arama hakkı tanımazsak, millî müessese bu yerde dahi petrol çıkaramaz» demek istiyorlarsa, bunun cevabı susturucu olacaktır: «Millî petrol müessesesinin Siirt bölgesinde bile petrol işletmeyeceği» görüşü kabul edilirse, o zaman fakir bir devletin 500 milyon lirasını böyle bir teşekküle bağlamanın makul bir sebebi yok demektir; bu müesseseyi dağıtmak gerekir. Hem onu muhafaza etmek, hem de «petrol havzası olduğu sabit bulunan Siirt bölgesinde bile onun gereği gibi petrol bulamayacağı faraziyesinden hareket etmek, tam bir çelişmezliktir.

Kaldı ki, bu teorik tartışmalara yer dahi yoktur. Zira millî petrol müessesemiz, bugün 5 inci bölgede 106 kuyudan petrol çıkarmaktadır. Arama kuyularında TP nin bulunduğu dolu kuyu oranı, bu alandaki dünya ortalamasının % 100 üstündedir. Yoksa Mobil Şirketi adamlarının çeşitli yayın araçları ile etrafa yaymağa çalıştığı uydurmalarda iddia edildiği gibi, 10 (hatta 17) kuyuda bir kuyunun dolu çıkması şeklinde bir durum asla söz konusu değildir.

Türkiye Petrolleri, mütevazı imkânları ile Raman-da bugüne kadar 13.449.380 varil, Garzan'da 1956 dan buyana 13.610.516 varil, Batı Raman'da 1961 den buyana 2.682.783 varil, Mağrip'te 1961 den buyana 1.245.006 varil, Kurtalan'da 1961 den buyana 120.705 varil, Çelikli'de 1963 den buyana 62.677 ve Bada'da 357 varil, toplam olarak 30.571.494 varil (4.464.607 ton) petrol çıkarmıştır.

Hemen belirtelim ki, Siirt bölgesinde bütün yabancı şirketlerin 1964 yılı sonuna kadar çıkardıkları petrol miktarı, Türkiye Petrollerinin aynı bölgede ürettiği petrolün tam 365 de biridir. (4.016.430 a karşı 109.757 ton) 1964 yılında Mobil'in üretimi, Türkiye Petrollerinin altıda birine ulaşmıştır. (631.586 ya karşı 107.361) bugün Mobil, kamu oyunun baskısı karşısında üretimini arttırmış; fakat istihsalini henüz Türkiye Petrollerinin üretim seviyesinin yarısına ulaştıramamıştır. Zira Türkiye Petrolleri, bugün Siirt bölgesinde günde 18.500 varil petrol çıkarmaktadır; Mobil'in üretimi ise 7863 (Nisan ayında) varil civarındadır. Millî müessesemiz, 1964 yılı sonuna kadar Türkiye'de çıkarılan ham petrolün % 87 sini, 14 yabancı şirket ise sadece % 13 ünü üretmiştir.

Bu rakamlar, «biz Siirt bölgesinde bile petrol çıkaramayız, ancak yabancılar bu işi yapabilir» diyen, ken-

dilerini hiç değilse «korkunç bir aşağılık duygusuna kapılmış kişiler»in iddialarını cevaplandırmaya yeter sanıyoruz. Demek ki, Siirt bölgesinde yabancı şirketlere hiçbir ruhsatname verilmese ve onların kapattığı yerler dahi Türkiye Petrollerine tahsis edilmiş olsa idi, millî müessesenin, bugüne kadar 5 inci bölgede yabancı şirketlere verilen 81 ruhsatname alanında (3), onların çıkardığı petrolün bir kaç misli ürün elde etmiş olacağı hesapla sabittir. Şu halde yabancı şirketleri savunurken, her türlü ölçüyü hiçe sayan, «kıraldan çok kiral taraftarı olan» bu kişilerin sözleri, hem aklâ hem de ortada duran gerçeklere taban tabana zıt düşmektedir.

Yukardaki izahlarımız göstermiştir ki, önümüzdeki aylarda Mobil'in, Siirt bölgesinde çıkaracağı petrolden dolayı hergün dışarıya transfer etme hakkını elde edeceği 30.000 - 36.000 (yani yılda 10 - 12 milyon) dolar, fakir Türk milletinin dünyayı sömüren milyarder Amerikan şirketine yaptığı «mütevazı» (!) bir bağışlamadan başka bir şey değildir.

Makalemize son vermeden önce, yabancı dev petrol şirketlerinin, Siirt bölgesine esasen petrol arayıp bulmak için gelmiş olmadıklarını bir kere daha hatırlatmak isteriz. Dev petrol şirketleri, Türkiye'nin petrol bulunmuş ve işletilmekte olan bu bölgesine, bir çok yeri kapatarak orada millî müessesenin petrol bulmasına engel olmak ve böylece Türkiye'ye her yıl yüz milyonlarca liralık petrolü -hem de dünya piyasasından % 35 yüksek fiatla satmak (ve herhangi bir rezerv bulurlarsa, bunu da ancak yıllarca sonra zamanı gelince kullanmak) için koşmuşlardır. Bu gerçeğin bugüne kadar yayınlanmamış bazı yeni delillerini, gelecek yazılarımızda vereceğiz. Türk devletinin milyonlarca lira sarfederek keşfettiği «Siirt bölgesinde yabancı şirketlere bir tek ruhsatname vermek» gafletin ta kendisi ise, «bu bölgede yabancılara 36 (**) ruhsatname verirken (hatta isteseler 14X8 = 112 ruhsatname verilmesi imkânını onlar için açık tutarken) Devlete veya millî müessesemize 8 den fazla ruhsatname vermek imkânını ortadan kaldıran yasağı hâlâ devam ettirme yolunda çabalar sarfetmek» gaflet kavramını bile aşacak bir davranıştır. Bunu, siyasî alanda «egemenlik hakkımızı gölgeleyen bir hükmü koruma amacı güden utandırıcı bir çaba» ve «Türk milletinin yararını hiçe sayma istikametindeki iktisadî bir cinayet» olarak nitelendirmek, hiç de mübalâğalı sayılmamak gerekir. İşte bu nokta gelecek yazımızın konusunu teşkil edecektir.

(2) Bu kararın Türkçe metni hakkında, «Sanayi Bakanı Çelikkbaşın Rejime, Hukuka ve Memleket Menfaatlerine Aykırı Tutumu» adlı kitabımızın 115 - 119 uncu sayfelerine bakınız.

(3) Siirt bölgesinde 1955 den buyana yabancı şirketlere çeşitli tarihlerde verilen ruhsatname sayısı 81 dir.

DOĞUDA KİTLİK VARDI

Sivas'tan başlayarak, bütün Doğu bölgesi insanların sürdürdükleri acı yaşantı... Doğu insanının dayanamaz zor geçim şartları... Güney ve Güneydoğuyu kasıp kavuran toprak ağaları... Sürüp giden kan davaları... Ve kıtlıklar...

Bütün bu konuları usta ve gerçekçi yazar HALİL AYTEKİN HARMANDALIOĞLU yerinde inceledi ve yazdı.

300 sayfa. Büyük boy. Kitapta 50 ye yakın ilginç fotoğraf ve Balaban'ın desenleri vardır. Fiyatı : 5 lira

DOĞUDA KİTLİK VARDI

Doğu üzerinde, Doğuyu tanımak ve tanıtmak konusunda ilk kitap. Bütün kitapçılarda arayınız.

TOPLUM YAYINLARI : 14

İsteme adresi : Toplum Yayınevi

P.K. 176 - ANKARA

Prof. Dr. Muammer AKSOY'un

«TÜRKİYE'NİN PETROL FACIASI ve ÇIKAR YOL»

Broşürü ÇIKTI Fiyatı 150 Kuruş Kitapçılardan ve Dergimizden temin edilebilir.

★

SOSYALİST DÜNYA GÖRÜŞÜ

(Diyalektik madencilik)

Henri LEFEBURE

Hür Yayınları

4 Lira

IRAK'TA KAN ve PETROL

Faysal İngiltere'ye ve Deterding'e gayet sadıktı. Tamamen onlar için çalıştı. Bir arabk Amerika ile flört yapıysada 1933 de tekrar Deterding'in adamı oldu.

Fakat dünyada daima bir takım adamlar vardırki onlar dinlerini ve memleketlerindeki nüfuz ve kudretlerini petrolden ve altından daha kıymetli tutarlar.

İşte Vehabiler krah İbni Suut bu sınıftandır. İngiltere Mösyö Philby'yi Cidde'ye gönderdi. Bu İngiliz memuru savaşı (cenketi) İbni Suud'un Faysal'a karşı galeyamını teskinine ve onu başka taraflara sevke çalıştı. Fransa'nın himayesi altında bulunan memleketlere karşı savaş ilân edilemez miydi?

Intelligence Service'in adamı bulunan ve Cidde'deki evi mitralyözler ve maymunlarla dolu olan Philby meşhur miralay Lawrence'dan hiç hoşlanmadığı gibi İngiltere'nin Irak siyasetinin de aleyhinde idi. İbni Suud'a daha büyük bir Arabistan yaratması için yardım edecekti. Miss Bell'i de pek sevmezdi. Mösyö Philby'nin hareketi, aynı gizli idarede daima aynı siyaset takip edilmediğini isbat eden garip bir mısâl teşkil eder. Faysal ile İbni Suud arasında bir harp başladı.

Standart Oil yardım etti mi? Her halde Amerika gemileri Cidde'ye silah getirdiler. Bu mahakkaktır. İngilizler ancak 1929 da Irak petrol kaynaklarını kat'i surette ellerine geçirebildiler. Bu petrol sulhü, Basra körfezinde telgraf hattı koyan bir gemide imza edildi.

İbni Suud'u gidip almak için emir geldiği zaman gemide bulunuyordum. Mercan kayalarından arasından bütün hızımızla yol ahıyorduk.

Gemide bir koyun sürüsüyle beraber bir sürü Arap hizmetçiler de vardı. Bahreynin 30 kilometre kuzeyinde Ras Tanourah'da üç gün bekledik. Haşmetpenah görüntü görünmez yirmi bir pare top atmaya memur olan «Kanonyer» sabırsızlanmaya başlamıştı. İbni Suut için Sattülârap petrol konferansı o kadar önemli bir şey sayılmazdı. Faysal kadar menfaatli düşündür bir adam değildi. Nihayet tepeden tırnağa kadar silâhlı 90 zenci ile geldi.

Üst güvertede takdim merasımı. İbni Suut gayet nazik, uzun boylu, sakın yüzü bir adam. Hiçte pengâver görünmüyor. İngiltereyi endişeye düşüren, Deterding'e büyük bir hürmet telkin eden adama hiç benzemiyor.

Susmağı sever kral Konferansta pek az konuşacaktır. Dışişleri Bakanı tamamen aksi. Bu bir Suriyeli, güzel İngilizce ve Fransızca konuşuyor ve petrolein kıymetini biliyor.

Ertesi sabah, vapur bayraklarla donatıldı. Konferansın toplantı yeri olarak seçilen Lubin gemisine yaklaştığımız zaman toprak atıldı. Müzakere gemisinde de koca bir yeşil bayrak sallanıyordu. Biz bir tarafa yanaşıyoruz. Öbür tarafa Faysal yanaşiyor. Bir İngiliz askeri uçağı gemilerin üzerinde doluyor. Krallar Lubin üzerinde yerleşince, Arap usulünde selâmlaşıyorlar, öpüşüyorlar.

Irak yüksek komseri de kendilerine katılıyor. Arabistan sulhünü temin için zemini hazırlayan odur.

Resmen, hudut meseleleri, dini meseleler, ticari mübadele kolaylıkları müzakere ediliyor. Fakat id tarafta kendi petrol mütehasıslarını beraber getirmişlerdir.

Kral Faysal, mütebessin duruyor. Bir Amerika zenginine benziyor. Seyahat etmesini, iyi yaşamasını seven, çok çok gülen bir adamdır.

İbni Suut ise bir dindar (imanlı), günahattan korkan (zahit), bir müteassıptır. Saatlerce salonda müzakere devam ediyor. Fakat bu çarşadıklarından pek az farkla bir pazarlıktan başka bir şey değildir.

Sonra, iki tarafın Bakanları müzakereye başlıyorlar. Faysal'ın adamları kat'i dostluklar teklif ettiklerinde İbni Suut kaçamak yapıyor, komşusunu şahsen tanıması omanın büyük bir saadet olduğunu söylüyor.

Faysal'ın Cenevre'de Milletler Cemiyeti Konferansına iştirak ettiği derhal anlaşılıyor. Durumdan söylüyor. Adamlarının tekniği yolunda, İngilizlerle yaptıkları petrol müzakereleri onlara alıştırtma, tecrübe hizmetini görmüş.

Nihayet bir mukavele tanzim olunabildi. İngiltere artık rahat edebilir. «Petrolcüler» petrol tarlalarını uzun müddet işe yaramaz halde bırakmak isteniyorlar. İbni Suut 800.000 lira aldı ve ideallerini biraz unuttu. Gemide bir ziyafet çekti. Gene birçok yağlı yemekler, tatlı nutuklar. Ben mağnezyum ışığı ile sofrada resim çekerken İbni Suut sessizliğini biraz kaybetti. Hemen muhafızları etrafımı aldılar. Bu memleketi silâh çabuk patlar. İnsan ne çıkacağını bilmez. Kralların ikisi de gayet temkinli. Beraber getirmek istedikleri askerleri on iki gemi almazdı. Fakat her biri yüzer muhafız getirmekle kâfidir.

Nihayet Konferans bitti.

Geminin tayfaları İbni Suut'tan pek memnunlar. Hepsine birer aylık nisbetinde hediye verdi. Subaylara altınlar hediye etti.

600 lira da bahşis bıraktı. Herkes hatıra olarak birer güzel seccade aldı.

İbni Suut hristiyanlara karşı kinini ve taassubunu biraz unutturarak petrol zenginliklerinden hisse almış olduğu için kolayca cömert davranabilirdi. Konferansın iyi netice verdiğini Londra'ya bildiren telsiz telgraf memuru yüz lira bahşis aldı. Deterding'in adamları da yıllarca bekledikten sonra plânları başarıyla sona erince hasislik etmediler.

Şimdi İbni Suudun vehâbileri Irak petrol tarlalarını rahat bırakıyorlar. Gergük membaları akıyor. Türkler Musul vilâyetini tekrar zaptetmek emelini çoktan terkettiler.

Irak petrolleri, Musul petrolleri, yıllarca bu yerlerden bahsedildi durdu. Fakat ancak 1933 yılında, Kürtlerle Faysal'ın askerleri Asurlerle Geldanileri katlettikleri zamandır ki Iraktaki petrol tasfiyehane işçilerinin atası Babil, Paristen dört kere büyük bir başkent iken orada bir peskoposları bulunduğu, Irak'taki petrol işçilerinin Geldanice konuştuklarını, 5000 yıl evvelki atalarının söyledikleri kelimeleri kullandıklarını hatırladılar.

Musul petrolleri, yeni tarlaları gezmek istediğim zaman, ilk hristiyanların evlâtları olan Asuri - Geldaniler ve Faysal'ın adamları kavgaya yeni başlıyorlardı. Dicle'nin yalancı ovalarında kan ile petrol aynı dalga içinde akımdan hiç boş kalmadı.

Hakikatte, Musul şehri madeni yağ çıkarmaz. Fakat bu çöllerde birkaç yüz kilometrelik mesafenin önemi yoktur. Bu bölgenin hazinelerini ele geçirmek için boğazlaşan siyasiler memleketin coğrafyasından habersiz idiler. Onun için Musul fikri petrol fikri ile birleşti. Öte tarafta mösyö de Bock'un mühendisleri Gergük'te tasfiyehaneler, sarnıçlar yapıyorlar, borular döşüyorlar, kuyu açmak için kuleler kuruyorlardı.

Orada, Mösyö Deterding ile İngilizler hesabına mınar kokulu, pis bir şehir yaratıyorlardı. Pek eski zamanlardan beri Asurlerle Geldaniler kendiliğinden akan petrolü kıl kaplar içine toplarlardı. Şimdi tasfiyehanelerin yükseldiği yerlerde vaktile her ferdin küdsi ateşi parlardı. Babulanyahıların ahfadı Shell hesabına sarı boyalı muazzam sarnıçlar yaparken Alman ve İngiliz alimleri Ninova şehrinin sırtındaki tepenin küllerini karıştırarak atalarının kütüphanesini meydana çıkarmağa uğraşıyorlar. Dünyanın en eski kütüphanesi budur...

Ninova'ya bugün Musul denir. Gayet garip mezheplerle dolu bir küçük şehir. İçlerinde Cezvitiere, seyvana tapanlar var. Mecusiler ateşe, Sabiller suya, bir kısmında ağaçlara tapıyorlar. Ahali si müsülman kürtlerden, yahudilerden, hristiyan asurlerle geldanilerden mürekkep. Hepsi birbirinden nefret ediyorlar ve hoşuşuyorlar.

Hafriyat yapan alimler silâhhdırlar. Kendilerini asker muhafaza ediyor. Binlerce küçük levhalar buluyorlar. Bunlar askeri ve siyasi evrak hazinelerdir. İçlerinde şifreler, lavanta tertipleri de var.

Babilonyahıların son ahfadı da her yerde yavaş yavaş yok ediliyor. Bağdat'ın geldani ve asuri bankerleri vergilerden mahvolmuşlardı. Köylüler ise dini düşmanlarının kursunları altında ölüyorlar. Gergükteki Asuri işçileri tasfiyehanelerinin buhranlarına dayanamıyorlar.

Hiç kimsenin aldıracağı yok. Irak petrolleri akıyor ya. Yalnız baba Guergour'un sondası günde 36.000 ton veriyor.

Irak petrolleri, daha işlenmeğe başlamadan evvel, Deterding ile Anglo - Persian'na büyük bir nüfuz ve kudret temin etti. Musul tarlalarının paylaşılması daha düşünülmeden çok evvel bunlar İngilizlere İrana karşı silâh hizmetini görüyorlardı. İran, İngiltere'nin kendi petrolüne muhtaç olduğunu bilir. Parasının büyük bir kısmını Anglo - Persian'dan alıyor. İngilizler İran tarlalarını ihmal ederlerde Irak petrolleri üzerine atılırlarsa İranın hali ne olur? Amerika'ya imtiyaz vermek mi? İngiliz ordusu İranın her tarafında hazır bulduktan sonra Amerikanın ne hükümü var?

1. Dünya Harbinin sonunda Anglo - Persian muazzam bir tröst oldu. Gayet kudretlidir. Artık herşeyi elde edebileceğini bilir. 1919 da İngiliz Hükümetini, İran'a öyle bir antlaşma kabul etmeye zorladığı bilhassa iktisat bakımından İran, İngiliz himayesi altına girmiş demektir. Gürcü kendi petrol tarlalarını İngilizlere terke mecbur oldu. Tahrandaki Amerikan konsolosu bundan hiç hoşlanmadı. Fikrini açıkca bildirdi. Fakat bu cüretini hayatı pahasına ödedi. Bir İranlı tarafından katlonuldu. Bu İran ile Birlik Devletler arasında mesele çıkardı. Rockefeller'in plânları yere gömüldü.

Anglo - persian gittikçe kuvvet buldu. Esas sermayesi 14 milyon liraya çıktı. 1931 yılına kadar hissedarlarına 10 milyon lira kâr dağıttı. İrana hisse olarak 11 milyon lira verdi. Fakat 1932 de İran birdenbire bu kuvvetli antlaşmayı bozdu. Aynı yıl sonunda İngilizlerin 1960 yılına kadar süreceğini sandıkları antlaşma da feshedildi. Bu nasıl olmuştur?

Bu kaderin bir şakasına benziyor. Her şeyi hazırlayan gene gizli bir casusluk idaresi idi. Fakat bu defa Intelligence Service değil, Rusya idi. Bu defa Sovyetlerin miralay Lawrence'ı olan mösyö Einhorn partiyi kazanmıştı.

SENATO'DA PETROL

11 Mayıs 1965 tarihinde Sanayi ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Bütçesi üzerinde yapılan görüşmelerde Millî Birlik Grubu adına konuşan Suphi Gürsoytrak'ın konuşmasından madenlerimiz ile ilgili kısmını, son günlerdeki «Tabii Kaynaklarımız» üzerindeki tartışmalara ışık tutması bakımından aynen yayınıyoruz.

MADENLER :

Amerikan Cumhurbaşkanılarından Theodore Roosevelt 1907 yılında kongreye gönderdiği yıllık mesajında :

«Doğal kaynaklarımızın korunması ve uygun bir şekilde kullanılması, hemen hemen bütün ulusal sorunlarımızın altında yatan, temel bir sorundur. İyimserlik iyi bir niteliktir, fakat bunda aşırı gidilirse budalalık haline gelir. Bu ülkenin doğal kaynaklarının tükenmez olduğunu söylemeye eğilimimiz vardır. Ancak, bu gerçek değildir. Bu ülkenin, mineral kaynakları kömür, demir, petrol ve benzerleri, kendi kendilerine üremezler, ortum için, sonunda mutlaka tükenenlerdir» demektedir.

Toplumun yararını değil belli bir zümrenin çıkarını gözeten her türlü idarede, yabancı şirketlerle idare edenler arasında yapılan imtiyaz mukaveleleri veya kanun kisvesine bürünen millî menfaatlere zıt hükümlerle, milletin doğal kaynakları üzerindeki büyük menfaatlerini hiç pahasına elden çıkarmak mümkündür.

Toprak altı kaynaklarının, devletin hüküm ve tasarrufu altında geliştirilip kıymetlendirilmesi, modern devletin görevleri arasında bulunduğu ilkesi de 20 nci asırda genellikle vazgeçilmez bir ilke olarak kendimi kabul ettirmiştir.

Gerçekten, toprak altı kaynaklarımızın bulunup, yurt yararına değerlendirilmesi amacı, 1928 yılında Türk Devletinin temel prensipleri arasında yer almış, 1933 yılında Petrol İdaresi ve 1935 yılında ise Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü kurulmuştur. Bu Enstitümüz elemanlarının cansiperane çalışmaları sonucunda bugün kıvanç duyduğumuz büyük maden yataklarımızla 1946 yılında Raman, 1951 yılında ise Garzan petrol sahalarının bulunuşunu, Devlet olarak görevinin yerine getirilmesi saymak kadırşınaslık ve haksınaslığın tam kendisi olacaktır.

Hep biliyoruz ki, bu kaynaklarımızın değerlendirilmesi 1930 yılına kadar tamamen yabancılara bırakılmıştı. Ancak bu tarihten sonradır ki Devlet, madencilğe başlamasıyla memleketimizde bakır, krom, demir, kömür, linyit, kükürt ve diğer maden işletmeleri büyük inkişaflar kaydetmiş böylece yurdumuzun her tarafına yayılarak, millî özel sektöründe gelişmesini sağlamıştır.

İhracatımızda, önemli bir yer işgal etmesine ve büyük döviz imkânları sağlanmasına rağmen madencilliğimize, her nedense ve hatta plânlı devreye girdiğimiz halde yeterli kadar önem verilmemiştir.

Esefle kaydetmek isteriz ki, hâlen esasları tamamen belli millî bir maden politikamız yoktur. 6309 sayılı Maden Kanunumuz meriyete girdiğinden bu yana 11 yıl geçtiği halde, bu kanunu yürütmekle yükümlü bulunan Maden Dairesinin, Teşkilât Kanunu, çıkarılmadığı gibi, tam olarak ta kurulumamıştır. Bu sebeple de, kendisinden beklenen iç ve dış maden konjonktürünü takip edememiş, özel sektöre önderlik ve teknik yardım sağlayamamış ve hatta madenlerimizin nasıl işletildiğini takip ve kontrol edememiş ve sadece ruhsat veren, bir müessesese halinde kalmıştır. Bu arada, madenler için kredi veren yeterli bir müessesenin bugüne kadar kurulamamış olmasını, madencilliğimizi destekleyen bir hareket olarak adlandırmak isteriz.

Bu sebeple gerek kamu ve gerek özel sektör madencilliğimizin finansmanı, genellikle yabancı kaynakların takdirine terk edilmiştir.

Oysa ki, yabancı kaynaklar ve firmalar haklı olarak kendi çıkarlarına göre kredi tahsis ile işletme faaliyetlerini tanımlanmaktadır. Bu hususta birkaç misal vermek isterim.

İkinci Dünya Harbinden sonra, yabancı yardım müesseseleri Zonguldakta, yılda üç milyon ton olan üretimimizi, kendi plânlarına göre ve müşavirleri nezaretinde beş yıl içinde, yılda on milyon tona çıkarmak vadiyle faaliyete geçtiler. Aradan 20 yıl geçti. Üretim henüz ancak 7 milyon tona yükseltilebildi. O da büyük borçlar neticesinde.

BORASİT DURUMU :

Bor minerali asit borik ve boraks imalinde kullanılır. Asit borik ve boraks sanayide en çok cam, seramik, izabe ve çeşitli kimya kollarında kullanılır. Talep yılda yüzde on kadar artmaktadır. Hâlen dünya sarfiyatı bir milyon tonun üzerinde olup bunun 400.000 tonu Avrupa memleketlerinde harcanır.

Belli başlı müstahsil memleketler USA, Arjantin ve Türkiye'dir. En büyük rezerv 150 milyon ton ile Türkiye'nin elindedir.

Bor mineralinin ticarî çapta 1850 yıllarından bu yana ilk olarak yurdumuzdan PANDERMİT adı altında Bandırma'dan ihraç edilmediği görülür. O zamanlar ihraç edilen bu CONSOLIDATED LIMITED (İngiliz) firması tarafından istihsal edilir, satılır ve kullanılır.

100 yıl kadar önce memleketimizde faaliyete geçen bu firma sonradan Arjantin'de de aynı konuda işe başlamış, orada istihsalı artırırken bizdeki istihsalı azaltmış, 1930 yılından sonra faaliyetini California (USA) da toplayarak memleketimiz istihsalını 1920 yıllarında 15 - 20 bin tondan 1950'de 2 - 3 bin ton seviyesine düşürmüş ve rezervlerin tükendiğini öne sürerek madeni durdurmuştur.

Bu sırada madencilerimiz aramalara koyulmuş, bir taraftan da pazar imkânları aramıştır. 1950 yılından 1960 yıllarına kadar devam eden bu yerli teşebbüs çalışmaları Monopol haline gelmiş bulunan İngiliz firmasının çeşitli engelleme manevralarıyla karşılaşmıştır. Bunlar sırasıyla :

- Bulunan cevherlerin işe yarayacağı iddiası,
 - Stratejik bir mineral olduğu için demirperde gerisi memleketlere satılmaması tedbirinin alınması,
 - Bazı madencilerimizin sahalarını «Bir daha borasit işle iştigal etmemeleri» şartıyla satın almaları,
 - Cevherlerimizden Boraks imalının iktisadî olmayacağı iddiası,
 - Türkiye mamûl yaparsa ham cevher ihracının duracağı,
 - 5 yıllık plâna giren 20.000 tonluk boraks rafinerisinin rantabilitesi olmadığı iddiası ile plândan çıkarılması için rapor hazırlama, ve
- buna benzer daha bir çok teşebbüsleri olmuştur.

Diğer taraftan yerli müteşebbislerimizin etüdüleri, azimkâr bir çalışma ile Monopolun mukavemetinin kırılarak Avrupa pazarına girilebileceğini göstermiştir. Nitekim Monopol raporu ile daha uzur yıllar Türkiye'den 40 - 50 bin ton ham cevherden fazla cevher satılmayacağını derpiş ederken 1962 yılında 65 bin, 1963 yılında 96 bin, 1964 yılında da 120 bin ton ihraç edilmiştir.

Monopol firma 1955 yılında ham cevher ihracatına matuf şirketini 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunundan istifade eder hale getirmiş, yerli müteşebbislerimizi saf dışı kılmak için dış müstehliklere risturnlar yaparak fiyatların 1959 yılında 42 dolar iken hâlen 25 dolara kadar düşmesine sebep olmuş, fakat bu hal yine Monopolün aleyhine işlemiş, Avrupa memleketlerinde küçük rafineriler rantabl olmağa başlamış ve cevherlerimize talep artmıştır. Firma bunu önlemek için şimdiki kadar olmaz, yapılamaz diye iddia ettiği boraks imaline geçmeği hedef tutmuştur. Bu suretle yine Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununun himayesine girerek yerli müteşebbislerimizi yukarıda kısaca açıklanan risturn mekanizması ile, Demirperde gerisi memleketler dahil, Avrupa pazarından silmek niyetindedir. Bir defa bunu temin ettikten sonra ihracatımızı istediği şekilde kontrol etmesi mümkün olacaktır.

Monopol firmanın talebinin 25 Mart 1965'de «Yabancı Sermaye Komitesinde» ittifakla reddedildiğini öğrenmiş bulunuyoruz. Yerli müteşebbislerimizin 15 yıllık çetin, himayesiz ve büyük fedakârlıklarla kazanma yoluna girdiği bu mücadelede son söz üç Bakan'dan (Maliye, Sanayi ve Ticaret) kurulu komisyontun olacaktır.

Monopol firmaya EVET denilirse Türkiye'nin bu servetinden istifade imkânı kalmayacak, HAYIR denirse gelecek 10 yıl içinde Avrupa'nın 400 bin tonluk pazarı,

ortak pazarın bütün avantajlarla, Türkiye'nin olacaktır. Kararı Milletçe beklemekteyiz.

Meriyette bulunan 6309 ve 271 sayılı Kanunlar Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu ile birlikte mütalâa edilirse, dünyanın en müsait ve liberal bir ortamı yabancılara temin edilmiş bulunmaktadır. Meselâ :

Şili Hükümeti, yabancı bakır şirketlerinden % 87,5' e kadar vergi alırken biz, Kurumlar Vergisi ile % 5 den daima az olan Devlet Hakkını almaktayız.

Hâlen memleketimizde, bir yabancı şirket, 10, ilâ 15.000 lira sarf ederek bir Limited Şirket kurabilir ve istediği kadar sayıda maden sahasını kapatabilir. Nitekim bu şekilde kapatılmış işletilmeyen yüzlerce borasit sahasımız vardır. Maalesef kanunlarımızda bunu önleyen hiç bir hüküm yoktur.

Manezit mamülleri bundan birkaç yıl öncesine kadar Avusturya tarafından ve kendi kaynaklarından yılda 60 milyon dolarlık ihracat yapardı. Kaynakları tükenince memleketimiz kaynaklarına el atmıştır. ve ham maddesini şimdi Eskişehir civarından yok pahasına (Tonu 9 \$.) alıp gitmektedir.

Diğer bir yabancı firma da Kütahya'da aynı konu ile işgal etmektedir. Sahip oldukları rezerv 30 milyon tonun üzerindedir.

Burada Acıgöl ile Tuz Gölü batısındaki Tarsakan ve Bolluk Gölleri 20 milyon tondan fazla sodyum sülfat ihtiva ettiğine de temas etmek isteriz. Yabancı bir firma yılda 60 bin ton istihsal yapacağı va-

dile sahaları, kapatmış, eskiden yapılagelen dahili ihtiyacı karşılayan 3000 ton istihsalı dahi durmuştur.

Milli menfaatlerimize tamamen aykırı olan bu şartlar dahi yabancı istismarcı sermaye için kâfi görülmemiş, daha müsait ve kapitülasyonlar derecesinde imkânlar sağlamak için Ely ismindeki bir uzmana yeni bir tasarı hazırlatmışlardır. Bu tasarı tetkik edildiği vakit:

(1) Anayasamıza, mevzuatımıza göre devletin mülkü olan yeraltı servetlerimizi gayrimenkul mülk olarak kendi adlarına tescil ettirmek ve devleti taraf alarak mukavele ile bağlamak,

(2) Mali mevzuatımızla tâyin edilen sermaye, finansman ve vergi kanunlarını maden kanunu içinde kendi ayarladıkları şekilde değişmez olarak geçirmek,

(3) Devlet hissesi olarak alınan payı durdurmak,

(4) Millî teşebbüse karşı ihracatta üstün rekabet şartları tesis etmek gibi millî yararlarımız ve hükümlerimizle haklarımızla aslâ bağdaşmayacak imkânlar temini ile bir nevi ekonomik sömürge yaratmak istemektedirler.

Bu istekler ve bugüne kadar oynanan oyunlar karşısında, madenlerimizi millileştirmekten başka hiç bir çıkar yol kalmamıştır.

Ancak bu suretle uzun yıllar atıl vaziyette bırakılmış yeraltı kaynaklarımızı tamamen harekete getirmek ve böylece dış ödemede dengemizde aleyhimize olan döviz antremizi kapatmakta büyük imkânlarla sahip olacağız.

(Devamı gelecek sayımızda)

«Zararın neresinden dönülse kârdır». Ragıp Ziya Maden'in bu çağrısına kulak verip ormanları korumaya, geliştirmeye bakalım. Ormanlar azaldıkça topraklarımızın başına da bir iş geleceğini anlamalıyız artık. Erozyonun acılığını düşünmeliyiz...

Ormanı koruma işi becerilse geriye bakımı, işletilmesi kalıyor. Bunlar işin zor tarafı değil. Bütün mesele korumakta. Şimdilik kaçak çam kesen köylüyü bir an tevki etmekle iş yaptık sanıyoruz kendimizi. Biraz sonra soluğu köyde alan vatandaş; bu kere de hapishanedeki masrafını ödemek için başlıyor çam kesmeye... Bunu yapmaya elbette koşullar zorluyor onu. Yoksa günlerce uykusuz, per-perişan taban tepmez katırların ardında. Köylüyü hapse atıp, ceza olarak ineğini sattırmakla kaçakçılığın önüne geçileceğini sanmıyoruz. Bu yollar daha da kaçakçılığı artırıcı nedenler... Dava gene köylünün uyarılması, ona kurslar açarak, okullarda, konferanslarda esaslı bir orman propagandasına girişmektir. Ağaç sevgisini, orman sevgisini aşılacaktır. Ama bunu yaparken afişçiliği şunu bunu bırakıp daha köklü meselelere değinilmeli. Orman köylülerinin tavukçuluk, arıcılık yapabilmeleri için onlara kurslar açmalı. Köylüyü başka yerlerde çalıştırarak geçimini sağlamasına yardımcı olunmalıdır. Ondan sonra da sen bunu kesme gel şu işi yap, bak burda daha çok kazanç var diye göstermeliyiz köylüye... O zaman ormandan yana bakan bile olmaz... Değil ki çam kesmek...

Bu günkü orman politikamız çıkmazda. Şimdilik yapabildiğimiz yamaçlara parlak sözler yazabilmekten ibaret... Herşeyde olduğu gibi orman konusunda da sözden öte gidebildiğimiz yok...

İstegimiz tüm sorunlar çözülsün. Bu arada orman sorunu da ele alınıp, Türkiye ormanları kurtulsa. Sorunlar sözde kaldıkça, çok şeyler yitireceğimize meydanda. Ormansız bir Türkiye düşünün. Rüzgârlı, tozlu, kurak. Yağmurlar yağmıyor. Toprağın verimi günden güne azalıyor. Çoraklaşıyor. kara toprak. Topraklar böyle olunca verim düşüyor. Kıtıklar artıyor. Fakirleşiyoruz. Şimdi de fakiriz, ama dahada fakir oluyoruz. Kim ister böylesini elbette hiçbirimiz istemez. Öyleyse memleketi sevmek nutukla olmaz. Orman sorununu ele almalıyız. Yabancı uzmanları getirip söyledir böyledir diye vakit öldürmenin gereği yok. Biz kendi sorunlarımızı kendi koşullarımıza göre halledeceğiz.

Bu bir inanç işidir. Bir memleket seveliktir. Bu inançlar geliştikçe, pekiştikçe iş kolaylaşıyor. Hepimiz de Behçet Kemal gibi :

Yeşil murat rengiymiş, inamıyoruz buna. Dağlar yeşil olunca murada ereceğiz.

Diyebilmeliyiz. Bu şüphe inanmalıyız. Anlamalıyız. Yoksa bu tutumumuzla ne dağlar yeşil olur ne de mutluluk, huzur yüzü görürüz. Meğer ki göztümüz açıla. Bizder haber vermesi ormanlar elden gidiyor...

İsmail GENÇTÜRK

Okurların Forumu

TARIM BAKANI OKUSUN

Forum Yazı Kuruluna:

Memleketimiz adeta acı sorunlarla yığınla, Heryanımızda suistimaller, çok acı gerçekler dopdolu... Apartmacılık, gözünlü açıp cepleri şişirme yarışındayız. Memleket sorunuymuş şu bu viz geliyor bize... Üstelik böyle şeylerle ilgilenenlerle de bir güzel alay ediyoruz. Bunları ne zaman yokedeceğiz, ne zaman milletçe mutlu olacağız bilmem ki...

Bunca sorunlar içinde bir de orman sorunu var ki, pürüzlüklerle dolu. Zaten kökü az olan ormanlarımız günden güne azalıyor. Bu hali görenlerimiz, ilgilenenlerimizde az. Onlarında şimdilik ellerinden birşey gelmiyor. Yetkili eller, bu sorunu unutmuslar sanki, çekmişler kafalarını kuma uyuyuyorlar... Ama bu uykunun da çok süreceği yok. Halk uyanmaya, kıpırdanmaya başlıyor. Halk uyandımı o kendi ormanını kendi korumasını bilecektir. Ve uyuyan yetkilileri de uyarmasını bilecektir.

Ağanın keçisi, kaçakçının baltası, tir-yakinin sigarası ormanlarımızı azaltmak, yoketmek için yarış halinde! (Bu yarış yararlık yarışında da böyle olsa...)

Ormanların bakımını artıracığımız, çoğaltacağımız yerde boyna azaltıyoruz. Böyle devam ettikçe bir gün salt ormansız kalacağız. Canımız gene göç etmek mi çekiyor bilmem... Üstelik bu kez gidecek yerde yok...

Ormanlık bölgeleri, köyleri ve oralarda yaşayanların halini görüyorum. Perişanlılık. Geçim sıkıntısı içinde günleri kara geçen orman köylüleri çaresiz olarak karın doyurabilmek için ormana saldırıyorlar... Gidin ormanlık köylerde ormanların halini görün. Her yanı binlerce yıkık, keşik çamlarla dolu. O zaman şu orman şifrinin acılığını anlar ve haykırmak istersiniz:

Yok olanca ormanlar kalmayacak bereket Körlenecek şehirler, batacak yurt, memleket

Zamanı tam geçmeden başlamalı hareket Gözümüzü açalım bir tablet batıyor!

Ne Diyorlar

19 MAYIS

Süleyman DEMİREL
(Adalet Partisi Genel Başkanı)

Adalet Partisi Başkanı Süleyman Demirel'in «Zafer» Gazetesinde «19 Mayıs» başlığını taşıyan bir makalesi yayımlanmıştır. Fikri muhteva yoksunluğuna bir örnek olarak bu makaleyi aynen yayınıyoruz.

19 Mayıs Milletimiz için çok büyük bir mana taşır.

Ümitsizliğin ve bahtsızlığın kara bulutları gibi milletimizin ve memleketimizin üstüne çöktüğü bir devirde millete güven inancının neleri başarmağa müsait bulunduğunu 19 Mayıs ile çok sarıh bir şekilde görmek mümkündür.

Büyük Atatürk, Büyük Türk Milleti'nin haksızlık karşısında hangi ahval ve serait altında olursa olsun susmayacağı, susamayacağı ve mucizeler başaracağını 19 Mayıs'la başlayan hareketini kaydetmek isterim.

19 Mayıs hakkında çok yazılmış ve söylenmiştir. 19 Mayıs 1919 u sadece tarihi bir gün olarak almak doğru değildir. Buna ilâveten 19 Mayıs'tan her zaman ders ve intibah almak gerektiğini kaydet isterim.

19 Mayıs 1919 un üzerinden 46 sene geçti. Samsun'da Türk İstiklâl Mücadelesini kafasında ve gönlünde büyük bir güneş gibi taşıyan Büyük Mustafa Kemal karaya ayak bastı.

Türk İstiklâl mücadelesi büyük bir destandır. Bilmem hangi milletin tarihinde böyle bir destana rastlanabilir.

1965 Türkiye'sinde Türk İstiklâl mücadelesinden de alacağımız dersler vardır. Türk İstiklâl Mücadelesi, Türk Milletinin milli birlik ve beraberlik içinde her türlü yokluğa rağmen, her türlü çaresizliğe rağmen uzun süren bir harpte, her türlü kaynaklarının tükenmiş olmasına rağmen veya böyle görünmesine rağmen vatanın ve devletin muhafazasında bitmeyen, tükenmeyen, bir kuvvete sahip olduğunu gösterir.

Geçen 46 sene zarfında Türkiye'de büyük hâdiseler cereyan etti. Önümüzdeki 20 sene zarfında ise Türkiye iktisadi, sosyal ve kültürel meselelerinin hepsini halletmek hür dünyanın ve Batı medeniyetinin güçlü, mümtaz bir üyesi olmak mecburiyetindedir.

1965 Türkiye'sinde, sosyal bünyemizde sıkıntılarımız olduğu muhakkaktır. Halledilecek temel meselelerimiz vardır.

Nifak, hoşnutsuzluk, kırgınlık havası geniş çapta salâh bulmuş görünmektedir. Tam salâh bulması daha pek çok gayretin sarfını gerektirmektedir. Milletçe sabır, basiret, müsamaha, karşılıklı sevgi içinde

olmağa mecburuz. Hepimizin etrafında toplanabileceği müşterek meselelerimiz vardır.

Türk Milletinin bütünlüğü ve Türk Devletinin bekası hepimizin etrafında toplanabileceği bir meseledir. İktisadi, sosyal, ve kültürel kalkınmamız ise yine hepimizin etrafında toplanabileceği diğer bir meseledir.

Türk İstiklâl Mücadelesinden almamız lâzım gelen diğer bir büyük ders ise bu mücadelenin Büyük Atatürk'le birlikte Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Milletçe hep beraber başarılmış olmasıdır.

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin hizmetleri inkâr edilemez, bilakis hizmetleri minnet ve şükranla anılacak vatanperverler topluluğudur. Çalışmaları en demokratik meclislere dahi nümune olacak niteliktedir. Atatürk'ün en müşkül anlarda dahi kendisine müracaat edip kuvvet aldığı bu kaynak parlamenter rejimin işaret taşlarından birini teşkil eder.

1965 Türkiye'sinde bütün sıkıntılarımızın çözümü yine Türkiye Büyük Millet Meclisinden geçer. Türkiye Büyük Millet Meclisi üzerinde münakaşa yapılmasına razı değilim. Gerek Türkiye Büyük Millet Meclisinin gerekse bu Meclisin üyelerinin her türlü zararlı tenkit ve söylentilerin üzerinde tutulması milletçe görevimizdir.

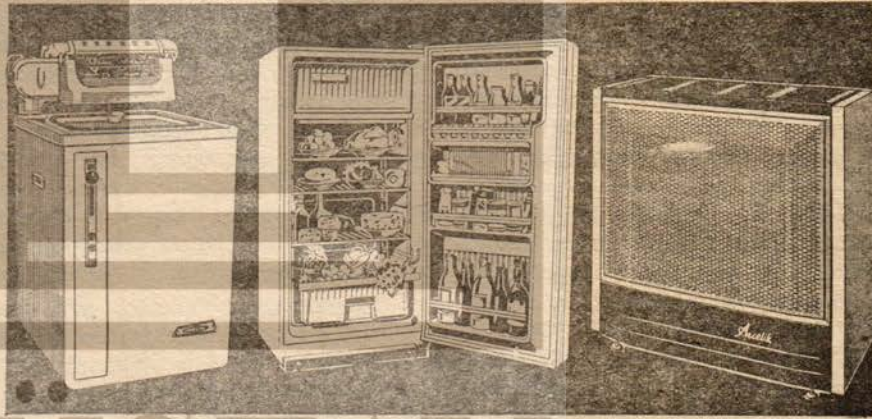
1961 Anayasası her müessesenin yerini târif etmiştir. Anayasa ile târif edilen bu yerlere hürmetkâr ve riayetkâr olmağa mecburuz.

İdari mekanizmamızı daha az masraf-la, halkımıza daha çabuk ve daha müessir bir şekilde hizmet görür hale getirmeğe, bütün kaynaklarımızı seferber edip istihsal

en üstün kalite

en uygun fiyat

gerçek garanti

ARÇELİK

SÜTLÜCE, KARAAĞAÇ CADDESİ 2-4, TEL.: 49 44 00

(Yeni Ajans 2765) — 343

devamını halletmeğe, herkese yetecek mal ve hizmet üretmeğe, eğitim ve kültür devamını halletmeğe, memleketin artan imkânlarından herkesin faydalanmasını temin etmeğe, sosyal adalet ve sosyal güvenliğin icaplarını demokratik bir şekilde yerine getirmeğe mecburuz.

Türkiye mutlu günlere erişecektir. Herkes, yarından emin olacaktır. Cemiyetimizin her ferdi sosyal dayanışmanın icabı olan bir teminat altında bulunacaktır.

Herkesin işi ve kazancı olacaktır. Çocuğu mektebe gidebilecektir. Doktor ve ilaç bulabilecektir. Sıcak, tüten bir yuvaya sahip olabilecektir. Her yerde eşit muamele görecektir. Yaşlısı, sakatı, kimsesizi kâderin ve ümitsizliğin avucunda olmayacaktır.

Kültür ve Sanat

değinmeler

NÂZİM HİKMET ŞİİRİ ÜZERİNDE :

Bizim gençliğimizi adamakıllı etkilemiş olan Nâzım Hikmet ve şiiri üzerine ilkönce Yön dergisi eğilmişti. Kurtuluş Destanı'ndan parçalar ve Nâzım'ın Moskova'daki yaşantısı üzerine İlhami Soysal'ın yazdıkları, ilgiyle okunur ve izlenir olunca, Meydan dergisi meydana boş bırakmadı; Vâ-Nû'nin anılarıyla bu kampanyaya katıldı. Derken, Akis, bunca sürüm getiren bir konuya uzak durmanın yersizliğini anlamış görünmüdü.

Nâzım Hikmet üzerinde günümüz sanatçıları, şairleri de Yön dergisinde görüşlerini kısaca belirtmişler. Biraz mırın kırın ediyordu, kendilerine haklı özürler arıyordu kimi şairlerimiz. Olacak gibilerden değildi ve Fethi Naci dayanamayıp patladı: «Tedirginlik yalnız gerici çevrelerde değil: kimi şairlerimizde, yazarlarımızda da bir Nâzım Hikmet tedirginliği var...» diyerek girişti. «Bakıyorsunuz, bütün ömrü boyunca birtakım yabancı şairlerin uydusu oluştuktan kurtulamamış bir şair, Nâzım Hikmet'in kendi kuşağının şiir anlayışına yöneldiğini, bu anlayıştan esinlendiğini, kendilerinin Nâzım Hikmet'ten hiç etkilenmediklerini söyleyiveriyor. Oysa bu şairin de, o kuşaktan olan öbür şairlerin de kendilerine özgü bir şiir anlayışları olmadığını, hazır bir anlayışı Türkiye'ye aktardıklarını, izinden gittikleri şairler değıştikçe, ya da izinden gidilecek yeni şairler keşfettikçe şiir anlayışlarının da değıştiğini hep bilmekteyiz. Değişik toplumların değışik şartlarının ürünlerini dilimizde çoğaltmaya kalkışmak, ister istemez durmadan değışmeye zorluyor bu şairleri. Mekanik bir taklitçilik, şiirlerini kişisel ve toplumsal yaşamının, giderek edebiyatın dışına itiyor. Ve sonunda okurların ilgi alanının dışına...» -Bk. «Nâzım Hikmet Tedirginliği» -Yön, sayı 109.

Böyle bir Türkiye, gayretin, sevginin, basiretin, milletçe birlik ve beraberliğin, milletin her ferdinin ve bütün müesseselerinin topyekûn bir faaliyet içinde olması ile mümkündür.

1965 senesinde 19 Mayıs 1919'a nazaran kıyaslanamayacak kadar ilerde ve iyi şartlar içersindeyiz. Türk İstiklâl Mücadelesinin mücahitlerinin imanında muhtaç olduğumuz herşey vardır. Milletçe bu suurun içinde olmaya, bunun icabettirdiği silkinmeyi başarmağa ve daha aydınlık günlere erişme ümidimizi hiçbir zaman yitirmemeğe kararlı ve hattâ mecburuz.

Bu münasebetle büyük Atatürk'ün ümidi Türk Gençliğini sevgi ve saygı ile selâmlamayı büyük bir bahtiyarlık addederim.

19 Mayıs 1965 tarihli ZAFER'den

Mehmet SEYDA

Nâzım Hikmet, bilindiği gibi, yurdundan kaçmak zorunda kalıp Moskova'ya sığınmış, ama yurt özlemi ömrünün son yılları boyunca onun içini dışını yakmıştı. Bugün kemikleri yurda daha gelmemiştir; ötelere ses geliyor. Gerici çevreler onun ölümüne sevinmişlerdi. Şimdi, ilerici çevreler de, Fethi Naci'nin değindiği gibi; onun sanatını «edebiyat dışı bir olay» olarak gösterme çabasına düşmüşlerdir. Ahmet Haşım gibi, Necip Fazıl gibi, Nâzım Hikmet de bir büyük şairimizdir. Ayrıca, onun büyüklüğü, kendisinden sonra gelmişlerin hiçbir zaman «büyük» olamayacakları öndüşüncesini haklı çıkarır soydan değildir.

Konuya burada kısaca değinip geçmek isterken, bir iki şeye daha dokunmuş olalım: Deniyor ki, Yön'de çıkan şiirlerinin çoğu yanlış, eksiktir, aşlı başkadır. Bu şiirlerin asılları her kimde ya da kimlerdeyse, o kişi susup durmamalı, sanata duyması gerekli olan saygısı, böylesine bencil bir tutumdan kendisini kurtarabilmelidir. Şiirlerinin asılları hep yurt dışında ise, orada kalmışsa, bunları getirtip bastırmanın bir yoluna yordamına bakılmamalıdır.

Yoksa Nâzım Hikmet şiiri, şimdilik bir sürüm kaynağı niteliğinden kurtulamayacak. Şiirine yol açmakla sanata iyilik etmiş olanların, bu noktayı gözden uzak tutmayacaklarını umuyoruz.

Vâ-Nû'nin anılarına gelince, okuyana birçok yeni şey öğretiyor, ama nedense, gerçek anlamda «doyurucu» olamıyor. Sanıkı, işi biraz da anlamaya bırakıyor. Zamanı gelmemişse, bu konuyu neden ele alıyor, zamanı ise, niçin yeterli açık seçiklikle anlatmıyor?

«BİLİNÇ AKIMI» :

Yeni Dergi'nin Mayıs/1965 sayısı, «Bilinç Akımı Özel Sayısı» oldu. Yeni Dergi, herce, çikahı beri ilk kez bu kadar önemli

ör konuya parmak basmıştır. Hattâ, hep çeviri edebiyatına yönelen tutumu, bu özel sayı ile ilk olarak, kendine haklı ve seçkin bir yer ayırdığını belli ediyor diyeceğim. Nedir bilinç akımı

«Bilinç akımı tekniğini yazarın «zihnin dolaysızca ortaya konulması» yolunda kullandığı bir anlatı yöntemi olarak tanımlayabiliriz -yalnızca dil alanı değil, bütün bilinçlilik ortaya konur bu türde. Konuşulan sözcükle uygulanan dolaysız ortaya koyma biçiminde olduğu gibi, bilinç-akımı tekniği bir kitabın bütününe ya da bir bölümüne baştan başa uygulanabilir ya da aralıklıkla parçalarda kullanılır. Tek ölçümüz bu türün açıklama yada açıklama gibi yazarın araya girişleri olmaksızın bizi kişinin iç yaşamına dolaysızca sokmasıdır. Yazar dolaysız ortaya koymalarını, yalnızca zihnin duygu ve düşüncelerini dil halinde formüllediği bilinçlilik alanına sınırlarsa, yöntem gene de kapsayıcı «bilinç akımı tekniği» terimiyle anılabilir, ama bu durumda biraz daha sınırlı olan «iç-monolog» terimini kullanmak daha doğrudur. Ama yazar çözümlemek, açıklamak, ya da yorumlamak için okuyucu ile kişinin zihni arasına giriyorsa artık bilinç akımı tekniğini kullanmamakta, «iç-çözümleme» diyebileceğimiz temelinden değışik bir yöntem başvurmakta. İkincisi, yazarın kendi sözcükleriyle dolaylı bir önermedir; birincisiyse, kişinin bilinçliliğinin dolaysızca ortaya koyuluşudur.» -Bk. Bilinç Akımı Tekniği Nedir? - Lawrence E. Bowling S. 22

Bilinç Akımı tekniğini kullanan Batılı yazarlar, romancılar bizde henüz gerektiği biçimde tanınmıyorlar. Türk okuru, William Faulkner'ı, James Joyce'u, Dorothy Richardson ile Virginia Woolf'u bilmemekte, ya da pek az, ucundan kısısından bilmektedir. Faulkner'ın «Döşegimde Ölümkensini anlamak için, Dergi bize kullanışlı bir anahtar vermiş oluyor. Basılacağı bildirilen «Ses ve Öfke» için gene öyle.

Bunlar yayınlandıkça, Türk yazarlarını ve okurlarını ister istemez etkileyecek, romanımız, hikâyemiz yeni alanlara yönelecektir. Böyle bir şeyin iyi olacağına şimdiden inanıyoruz. Yazarlarımızdan sadece Bilge Karasu, «Troya'da Ölüm Vardı» adlı

MİLLÎ EĞİTİM POLİTİKAMIZ

Cahid OKURER

5 Lira

★

KAPİTALİST TOPLUMDA
SINIFLAR

Maurice GOUVIER - AJAM

ve

Gilbert MURY

5 Lira

Sosyal Yayınlar

P.K. 716 — İstanbul

yapısıyla bu alanda bir örnek verebilirdi. Öte yandan, Joyce gibi, kendi dilinde bile çok güç anlaşılır bir yazarı dilimize kazandıracak çevirmen, ya da çevirmenlerin kim-kimler olabileceğini düşünmek zorundayız. Bir yerde, Fransa'ya birkaç tanınmış sanatçı eliyle ve yıllarca uğraşarak çevrildiğini okumuştuk.

Bilinç Akımı, bir çeşit, psikanalideki serbest çağrışım yöntemine benziyor. Gene Dergide, Freud ile Joyce arasındaki bağlantılar gözden geçiriliyor. Bu roman türünde, romanın yazarınca seçilmiş kahramanı aklına gelen her şeyi söylüyor. Bir evin önünden geçerken, düşüncelerin akımına kapılmış gitmiş olduğundan, belki bize o evle ilgili hiçbir şey söylemiyor. Bilinç Akımı Araçları adlı yazısında, Robert Hump-

hrey'in sorduğu bazı sorular var: «Psikişik varlık ve zihnin işlemesi, güdücü nedenlerle dışal eylemin yerini aldığı anda anlatıda birliği ne sağlayacaktır? Göreneksel olay örgüsünün yerini ne tutacaktır?»

İnceleme yazılarında, örneğin Dorothy Richardson'ın yöntemi ele alındığında, izlenimlerle imgelerin bir çeşit simgecilğe dönüştüğü belirtilmektedir. Fakat romanı, genel anlamda, okuyucu için bir çeşit «bilmece» olmaktan kurtulamıyor: Her ne kadar, simgeci okulda simgeler yazarın (şairin) kafasında birtakım özel düşünceleri karşılayan keyfi bir seçme olup, bilinç akımındaki simgelerin, zihnin kişisel ve edimliliğine okuru inandırmak, hem de o zihne özgü fikirleri yansıtmak için bilinçlice seçilmiş oldukları söylene de...

almanya güncesi

Metin AND

(266 ncı sayıdan devam)

Stuttgart :

Stuttgart'da tek görmek istediğim koreograf John Cranko'nun çalışmalarındı. Dame Ninette de Valois'nun dehasını genç yaşta bulup çıkardığı bu önemli İngiliz koreografi birkaç yıl içinde Stuttgart'ı bale bakımından en önemli Alman kenti durumuna getirivermişti. İlk önce Cranko'nun küçük sayılabilecek topluluğunun Württembergischen Staatsoper'in içindeki bir dersini seyrettim. Topluluk içinde Amerikalı, İngiliz ve çeşitli uluslardan dansçılar var. Dersten sonra Cranko'nun son balesinin provası vardı. 13 Nisan ilk dünya oynanışı verilecek bu eserin provasını Cranko'nun yanında, baştan sonra izledim. Bütün gece süren uzunlukta bu balesinin adı «Onegin» olup Puşkin'in aynı adlı romanından alınmış, müziği de Çaykovski'nin müziğinden Kurt-Heinz Stolze eliyle seçilip düzenlenmiş. «Eugene Onegin» operasını düşününce ilk bakışta bunun nasıl bir bale olabileceğini insan pek kestiremiyor, oysa baleyi seyredince gerek olaylar dizisinin, gerek kişilerin bale yoluyla operaya göre çok daha iyi belirdiğini gördüm. Bunda Tatyana rolünde Marcia Haydée önce genç kızın mahcup içine dönük kişiliğinin balenin sonlarına doğru kendine güven kazanmış, genç kadına dönüşünü büyük başarıyla yaratıyor. Baş rollerde Marcia Haydée ile Ana Cardus, (Olga), Ray Barra (Onegin) ve Egon Madsen paylaşıyor. İşte genç bir İngiliz kısa sürede Almanya'ya övüneceği bir bale topluluğu armağan etmiş. Bütün bu olumlu yaratışlar da hep Dame Ninette de Valois'nun yaratıcı dehasından fıskırıyor. Oysa hâla yurdumuzda bir takım sanat düşmanları bu üstün kadının kısa sürede Türkiye'de hiç yoktan Türk bale topluluğunu Avrupa'nın en iyi bale topluluklarından biri yaptığını görmek istemiyor, daha doğrusu görmek küçük hesaplarına uygun düşmüyor. Cronko ile Stuttgart ve Türk baleleri üzerine uzun uzun konuşuyoruz. Yumuşak, alçak gönüllü bu genç yaratıcının gözlerinden pırıl pırıl deha okunuyor. «Eugen Onegin»

balesinin bizim Türk balesine de uygun düşeceğini söylüyorum, fırsat bulursa Türkiye'ye gelmek istediğini söylüyor.

Operanın hemen bitişiğinde, aynı güzel heykelli parkın içinde Stuttgart'ın modern tiyatrosu var. Burada Shaw'ın «Caesar ve Cleopatra» sını seyrediyorum. Karl V. Bach'in zekice sahne düzenine Gaby Gasser'in Cleopatra ve Günther Lüders'in Caesara rağmen Shaw nüktesine, Shaw kıvamına erişememiş bir temsil.

Frankfurt :

Ren kıyılarında şarap işçiliği yaptığım sıralarda sık sık Frankfurt'a gelir tiyatro ve opera seyredirdim. Ama Frankfurt'un kendisini pek sevememiştım. O tarihten beri Frankfurt'da modern opera evine kavuşmuş. Bu koskoca modern sahnede koreografisini Tatjana Gsovsky'nin yaptığı Werner Egk'ın müziği üzerine Joan Von Zarissa ile, koreografisi Michel Descombey'in Hans Werner Henze'nin müziği üzerine Maratona balelerini seyrediyorum. Boşuna bir emek, hiç bir güzelliği olmayan iki bale, Maratona Luchino Visconti'nin bir fikri üzerine. Gençler bir dans yarışmasında (tvist, rock and roll gibi danslar) çatalıncaya kadar dansedeceklerdir. Çağımızda dans çılgınlıkları için ölümle biten bir maraton fikri, fikir olarak iyi olmakla beraber sahnede gerçekleşmesi hiç de parlak değil. Bale belirli bir biçim ve seçim işleminden geçmemiş.

Frankfurt'ta opera ile aynı çatıyı paylaşan tiyatrodaki Dürrenmatt'ın «Romulus der Grosse» adlı oyunu seyrediyorum. «Büyük Romulus» Batı Roma İmparatorluğunun son günlerinin Dürrenmatt'ın amacına göre kesilip biçilmiş, Bernard Shaw havasında, mizacında bir oyunu. Dürrenmatt'ın tarih görüşüyle yirmi yılda Romayı günahlarıyla yargılayıp bile bile onu uçuruma iten bir imparatoru anlatıyor. Bir kahraman gibi yenik düştüğü Alman başbuğu Odakr eliyle başının kesileceğini beklerken, tam tersi olur. Alman başbuğu da onun gibi bir akılcı ve ahlakçısıdır, tersine yenik düşürdüğünü önünde diz çöker. O da kendi ulusunu Romulus'un yaptığı gibi

değerlendirip, yargılamıştır. Güzel ölüm gelmiyor, tersine kahramanlığın engellenmesini buluyoruz. Eserde Dürrenmatt'ın eserlerinde sık raslanan iki temel konu ölüm ve iktidar konuları sarmaş dolaş olmuş. Oyuntı en ilginç yeri sonunda büyük tasarıları yıkılmış ilki başbuğun karşılıklı komuştukları son sahneler. Fakat Dürrenmatt'ın adını öteki eserleri kadar büyük tutacak bir soluğu yok. Oyunda özellikle Ekkehard Grubler'ın dekor ve giysileriyle Romulus'u oynayan Hannsgeorg Laubenthal'ın oynayışını beğendim.

Frankfurt'un yakınlarında Offenbach adlı bir kentte dünyanın en zengin deri müzesi bulunuyor. Bu müzede deri üzerine herşey olduğu gibi Siam, Cava, Çin, Mısır ve Türk gölge oyunları görüntüleri de bulunuyor. İlele Türk görüntüleri arasında kitabın için çok ilginçlerini buldum, fotoğraflarını aldım. Müzenin yönetmeni ve herşeyi olan (Hinter Gall'ın dostluğu ve yakınlığıyla istediğim bilgileri elde ettim.

Bonn-Köln :

Bonn'de üç gün kaldığım halde tiyatroların dolu olması ve ilginç bir oyun olmamasından tiyatroya gitmedim. Bu ilkbaharda açılacak Bonn'un 900 kişilik modern tiyatrosunu gezdim, provalarda buldum. Bonn'un bu yeni tiyatrosunun gerek seyirciler kesimi gerek sahne kesimi çok ilginç. Salonun her yerde pek rastlanmayan bakımsız bir düzeni var. Balkonun yalnız bir yan kanadı ileri uzanıyor. Bu yeni tiyatroya genç bir Alman tiyatro yazarının bir eseriyle açılacağı tiyatroya dramaturgu, Dr. Werner Schulze-Reimpele'den öğreniyorum. Kendisi bana uzun uzun dramaturgluğu nasıl işlediğini anlatıyor, niye Alman oyun yazarının yetişmediğini, seçilen eserleri tartışıyoruz. Türk eserlerini çok oynamak istediğini söylüyor. Bir gece Köln operasına gidip bir bale gecesi seyrediyorum. Burada bale yönetimi bir dostun elinde. Türkiye'ye iki kez gelen ikinci gelişinde «Öp Beni Kate» i sahneye koyup danslarını düzenleyen Amerikalı koreograf Todd Bolender'in, Köln bale topluluğu ufak bir topluluk. İçlerinde öyle sıvırlmış dansçılar yok. İlk parça Cranko'nun Handel'in concerto grosso'ları üzerine düzenlediği Balanchine'i andıran fakat ondan hareketlerin nitelik ve mimarisi bakımından ayrılan soyut balesi. Daha sonra Agnes de Mille'in İskoçya Baladı. Fakat gecenin en ilginç balesi Todd Bolender'ın iki dansı. Aaror Copland'ın müziği üzerine yarı soyut nitelikte, zekice buluşlarla dolu, nükteli bir bale. Bonn'un kültür işlerine bakan bay Schroers'den sanat, özellikle tiyatro çalışmaları üzerine bol bilgi alıyorum. Özellikle Generalintendantz deyimini tartışıyoruz. Bau Schroers bizde de sık sık tartışma konusu olan bu genel müdürlük yani opera, tiyatro ve balenin, bir yöneticinin elinde bulunmasını, bunun tarihsel gerekçesini açıklıyor. Sanki bilmiyormuş gibi bir kişinin her üç dalı iyi bilemeyeceğini müzikçi ise tiyatrodaki, tiyatrocunun ise müzikte başarı gösteremeyeceğini bunun bir sakınca olup olmadığını soruyorum. Beklediğim cevabı alıyorum. Hepsini herşey-

den önce sahne sanatlarıdır, ortak noktaları çoktur, her dalın başında bir de sorumlu olunca en iyi yöntemin bu olduğu anlaşılıyor. Zaten bu Türkiye'de de uzun uzun tartışıldı, sonunda genel müdürlüğe çevrilen okların bu yere göz dikmişlerden geldiği anlaşıldı. Sırası gelmişken şunu da belirteyim aynı çevrelerden Devlet Tiyatro veya operaları «Öp Beni Kate» gibi eserleri oynamıyormuş gibisinden bir yaygaraya da gene Almanya en güzel cevabı veriyor. Tiyatroyu belki her ülkeden daha çok bir kültür aracı gibi alan Almanya'nın devlet tiyatrosu ve operalarında bol bol «Öp Beni Kate» ve benzeri müzikli güldürüler oynuyor. Anlaşılan bizim baylar Almanya'dan da daha çok ciddi olmak yolunu seçmişler. Yolları açık olsun.

Köln'de Almanya'nın en büyük tiyatro belgeliği bulunuyor. Bu üniversitemin tiyatro bölümüne bağlı Institut für Theaterwissenschaft'ın belgeliği. Eski bir şatoya sığınmış. Daha önce müdürlüğünü Profesör Carl Niessen'in yaptığı bu belgeliğe altmış binden fazla tiyatro kitabı, resimler fotoğraflar, milyonlarca gazete kesintisi, yirmibin dekor taslağı, ikibinbeşyüz kukla, plâklar, ses şeritleri, gölge oyunu görüntüleri, özellikle Türk gölge oyunu görüntüleri bulunuyor. Ne yazık ki savaşta yıkılmış binanın onarılması bitmediği için bütün bunlar tam bir düzene girmemiş, bu bakımdan istediklerimin hepsini inceleyemedim.

Düsseldorf - Münster - Essen :

Programda olan bu üç kentte ne yazık ki tiyatroyla ilgili birşeyler görmek fırsatını elde edemedim. Gerçi programa Düsseldorf operasında «La Tosca» konmuştu, ama ben bir İtalyan operası seyretmek yerine Münster'de birkaç saat daha çok kalıp iki Türk dostu Profesör Jaschke ile Profesör Taeschner'le konuşmayı daha uygun buldum. Essen'de önemli bir sanat okulu var, adı Folkwang Hochschule, bunu gezdik. Burada yalnız resim, heykel gibi plâstik sanatlar değil fakat dans (özellikle modern dans), tiyatro ve müzik kolları var. Okulu dans bakımından önemli kılan Kurt Jooss'un adı.

Hamburg - Lübeck :

Hamburg'ta tiyatroların sayısı kabarmış. Tabii bunların en önemlisi Deutsches Schauspielhaus. Burada Goethe'nin «Faust» seyrediyorum. Bir efsane yüceliğinde Gustaf Gründgens'in yakın tarihli ölümüne rağmen sanki onun ruhu gene bu tiyatrodadır. Zaten seyrettiğim sahne düzeni de onun. «Faust»u gördüm veya göreceğim dediğim bütün Alman dostlar, bunu Gründgens'den görmemiş olmama hayıflanıyorlar. Ancak seyrettiğim temsilde «Faust»ta Will Quadflieg'in, Mephisto'da Ulrich Haupt'un, Gretchen de Ella Büchi'nin oynayışlarını beğendim. Hele Walpurgis gecesine twist gibi çağcıl danslarla modern bir hava verilmesi hoşuma gitti. Gustaf Gründgens on iki yıl önce Düsseldorf'tan kalkıp Hamburg'a gelince yanındakileri de müknaş gibi yanına çekmiş. Herşeye rağmen Alman seyircisi yıldız sanatçıları arıyor, istiyor. Birçok tiyatrolar da bu yüz-

den konuk sanatçılara önem veriyor. Almanya yolculuğum boyunca bir de özel tiyatro görmek istiyordum. Bu isteğime Hamburg'ta kavuştum. Hamburg'un dolaylarında Das Junge Theater adlı bir özel tiyatroya gittim, ve Goldoni'nin az oynayıp az tanınan «La Donna Garbo» adlı güldürüsünü seyrettim. Tuhaf bir raslantı Hamburg'ta benim bulunduğum hafta iki Goldoni oynuyordu. Öteki Deutsches Theater de «Mirandolina» idi. Tiyatronun genç dramaturgu ve seyrettiğim Goldoni'yi sahneye koyan Eberhard Mobius ile tatlı tatlı bir söyleşiye giriştik, bana kendi tiyatrolarının ve özel tiyatroların durumunu anlattı. Durum bizdeki gibi arındırıyor. Bu 722 kişilik tiyatronun geliri 95 bin mark. Oysa Devletin Hamburg'taki operaya verdiği 12 milyon, Deutsches Schauspielhaus'a 7.5 milyon, Thalia tiyatrosuna 2.5 milyon mark. Deutsches Schauspielhaus'un son istediği ek ödenek olan 950 bin mark bile bu özel tiyatronun yıllık gelirinin on katı. Buna rağmen tiyatro gene önemli, ciddi eserler oynuyor. Yazarlar arasında Koestler, Behan, Sartre, O'Neill'in adlarını görüyoruz. Gelecek temsilieri bütün Almanya'da büyük ilgi gören Peter Weiss'in «Marat» adlı oyunu, Bunu kendileri değil de Doğu Almanya'dan gelmiş bir konuk topluluk, Volkstheater Rostock oynayacak. Onlar da Doğu Almanya'da oynamışlar. Bu kendi yağıyla kavrulan özel tiyatroların bize göre bir iyi yönü kabarelerden, varyete tiyatrolarından ahnan eğlence resmini ödemesi. Kâr yapmıyorlarmış, fakat sanatçılarına iyi para ödeyebiliyorlar. Bay Möbius'un Goldoni düzenini çok sevdim, katıksız bir Commedia dell'arte uslubu elde edebilmiş. Bunu yapabilmek için bir kaç kez Venediğe gitmiş, Goldoni belgeliğinde uzun uzun çalışmış. Hele oyunda Rosaura'yı oynayan Ursula Sieg çok iyi bir sanatçı. Hamburg'ta çeşitli tiyatrolar arasında bir de varyete tiyatrosu var: Hansa - Theater. Televizyonun öldürdüğü bu tiyatro türünü çok sevdiğimden ona da gittim. Burada kahveden şampanyaya kadar her türlü içki ve sigara temsil boyunca içilebiliyor, ama bu gene onun tiyatro havasını bozuyor.

Berlin :

Berlin'in savaştan sonra ikiye bölünmüş olması, başkent olarak elden çıkması onu taşralaştırmış, ama gene de tiyatro bakımından en önemli merkez. Batı Berlin'de yirmi kadar tiyatro sürekli olarak faaliyette. Bunlar içinde hiç şüphesiz en önemlisi Schiller Tiyatrosu. Klâsiklerde en yeni öncü eserlere kadar geniş, yaygın bir eser seçimi ve çok geniş bir topluluk. Böyle geniş bir topluluğu barındırabilmesi biraz da Berlin'de sinema yapımının yoğunluğu, bu oyuncuların aynı zamanda film işlerinde de çalışmasından. Film deyince bunun çoğunluğu yabancı filmlerin Almanca seslendirilmesi olarak anlamak gerekir. Schiller tiyatrosu deyince bir büyük, bir de Schiller - Theater Werkstatt adında daha çok öncü eserleri oynayan küçük bir tiyatroyu anlamak gerekir. Tiyatronun genel müdürü ünlü tiyatro adamı Boleslaw Bar-

log. Schiller tiyatrosunda Arthur Miller'in «After the Fall»unu seyrettim. Bu oyun dünya basınında geniş ölçüde duyurduğu gibi Miller'in kendi özel yaşantıları üzerine kurulmuş. Oyundaki hukukçu Quentin Miller'in kendisidir. Hele ikinci perde baştan aşağı Marilyn Monroe ile ilişkisi üzerine. Gene oyundaki Louise, Miller'in ilk karısı, Holga, üçüncü karısı, hukukçu Mickey de Elia Kazan'dan başkası değildir. Miller kendi yaşamında kırıklığa uğrayan iki inancını temel almış. Bunların ilki solculuğu, öteki sınırsız sevgi yalanı. Bütün bunlar hep bireyin, tek kişinin üzerine katlanıyor. Söyleşmelerden çok tımtıraklı söylemişler... Oyunun tartışmasını bir yana bırakarak şunu belirteyim Schiller tiyatrosunda bu oyunun oynanışı, Hansjörg Utzerath'ın sahne düzeni Quentin'de Erich Schellow, Maggi'de Gisela Dreyer, Louise'de Eva-Katharina Schultz'un oynayışları adamın üstünden günlerce silkedemediği bir etki yapıyor. Berlin'in yeni opera evinde bir de bale gecesini seyrettim. Berlin bale topluluğu Almanya'nın en geniş topluluğu, en geniş deyince sayıca tam bizim devlet bale topluluğumuz kadar. İlk parça Lalounun müziği üzerine Serge Lirar'ın «Suite en Blanc»ını Remi Gasman ve Oskar Salanın elektronik müziği üzerine Tatjana Gsovky'nin «Paen» adlı balesi ve Antony Tudor'un Prokofieff'in müziği üzerine «Gala Performance»ı adlı sevimli karikatürü. Unutmamayım, konuk sanatçı Yvette Chauviré de balenin çiğnenmekten usanılmayan sakızını «Kuğunun Ölümü»nü dansetti. Hiç bir güzelliğini görmediğim bu dansı halk pek hoşkunca alkışladı. Alman balesi üzerine fikrimi Berlin balesi daha da güçlendirdi. Bir de Erwin Piscator'un yönettiği Freie Volksbühne'ye gittim. Batı Almanya'da Brecht'in pek çok oynanmasına karşın Batı Berlin'de hemen hiç oynanmıyor. Schiller Tiyatrosu bu yıl Puntilla ve Uşağı Matti'yi sahneye koymuş. Piscator da politik öfkelerini Osborne'da, Hochhut'da, öyle ki kendine göre değişik yorumuyla Shakespeare'de dile getiriyor. Tabii bir de Robert Oppenheimer davası. Yetmişini aşmış bu kocamış tiyatro adamı gene tiyatro yaşamına canlılık getirecek güçte. Onun sahne düzeninden Gerhart Hauptmann'ın «Fuhrmann Henschel»ini seyrettim. Bu Silezya köy yaşamının ağır temposuna, oyunun birikmiş tozuna Piscator'un tılsımlı eli can vermiş, altın yürekli yük arabacısında Jocher Brockmann'ın üstün oynayışıyla çekilir bir duruma gelmiş. Batı Berlin Batı Almanya'ya göre daha toplumcu, tiyatroya herkesin gidebileceği, herkesin kesesine uygun bir düzene varmış. Bu harekette bugün bir milyon üyesi olan Volksbühne sendikacılığının büyük yardımı var. Bunun nasıl işlediğini Berlin'de sanat işlerine bakan senatör Wilke'den bir öğle yemeğini beraber yerken dinledim. Bu kurum üyelerine ucuz bilet sağlamak için bilet farklarını tiyatrolara ödüyor. Bu geçen yüzyılda halka iyi tiyatroya sunmak için her ikisi de Berlin'de kurulan Deutsches Theater ve Freie Bühne hareketinin tabii bir sonucu olarak gelişmiş.

Antoine'm Theatre Libre'inden esinlenen ikinci hareket daha çok orta sınıf içindi, Volksbühne daha aşağı toplum katına iniyor.

Evet, Doğu Berlin'e de geçtim. Utanç duvarının ötesinde Kafka sıkıntısına katlanışım, makineli tüfeklerin, kuşku bakışların arasında sıklıkla sıkıya üzerimdeki paraların aranmasına, pasaportumun didik didik edilmesine hep Berliner Ensemble'i görmek için katlandım.

ÖNEMLİ BİR SORUN :

kütüphanecilik eğitimi

Doç. Dr. Osman ERSOY

Araştırma, eğitim ve öğretim işlerinin yeterli bir şekilde yapılabilmesi ve kültürlü toplumlara kavuşmanın gerçekleştirilmesinde amaçları ve fonksiyonları belli kütüphanelerin payı büyüktür. Belki de bundan ötürü, üniversite kütüphanelerine «üniversitenin kalbi», halk kütüphanelerine ise, «halkın üniversitesi» denmiştir. Kütüphanelerde araştırmacı veya okuyuculara sunulacak hizmetin nicelik ve nitelik yönünden yeterli olması ise, hizmeti veren kişilerin yani kütüphanecilerin gördükleri eğitim ve öğretimle doğrudan doğruya ilgilidir. Genel olarak, kütüphanecilerin sunduğu hizmete bakarak kütüphaneleri üzerine yargıya varılır. Bundan ötürü, kütüphanecilerin yetiştirilmesi sorununa ne kadar önem verilse yeridir.

Bu yazımızda, on yıldan beridir, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik bölümünde uygulanan ve zaman zaman değiştirilen eğitim ve öğretim programına kısaca dokunmak, kazanılan tecrübelerin ışığı altında yönelmesi gerekli eğitim ve öğretim tarzına işaret etmek istiyoruz. Burada, İstanbul Üniversitesinde açılan Kütüphanecilik Kürsüsü (1), daha henüz kuruluş halinde olduğu için, söz konusu edilmeyecektir. İki büyük üniversitemize bağlı iki kütüphanecilik bölümünün birbirinden ayrı eğitim ve öğretim programlarını uygulamaları bir yana bırakılacak olsa bile, kanaatimizce programlarımız, çeşitli tipteki kütüphanelerin personel ihtiyacını karşılamaktan uzaktır.

Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü, 1958 yılından bu yana 167 öğrenci mezun etmiştir. Kabul etmek gerekir ki, bu mezunlar, çeşitli kütüphanelerde kendilerine verilen görevlere layık olmak için canla başla çalışmaktadırlar. Bu ülkede kütüphanecilik eğitiminden sorumlu kişiler olarak yüzümüzü mezun ettiğimiz öğrencilerimize çevirecek olursak, bunların yüzde seksen beşinin, üniversitede okudukları yardımcı dersle ilgili olmayan bir bilim kolunda görev almış olduklarını görürüz. Yardımcı derslere programlarda ayrılan sürenin kısa ve yetersiz oluşuna bir de aynı bilim dalında çalışmamak gibi bir durum da eklenince, mezunlarımız, kü-

O hafta orada «Oppheimeyer Davası» başlıyordu. Üç gün bilet sağlamak için uğraştım. Sorunda bilet gişesine kendim gittim. Bilet olmadığını yalnız dostlar için beş bilet kaldığını söylediler, ve hangi memleketten geldiğimi sorduklarında, «Türkiye» deyince «Türkiye dost değildir» sözü yüzüme tokat gibi indi, ve gene aynı çetin geçit yollardan Batı Berlin'e yollandım. Ama hiç tiyatro görmedim diyemedim. Duvarın ötesi adama «absurd» ve «grotesk» tiyatronun havasını kolaylıkla yaşatıyor.

tüphaneciliğin kendi alanına giren konularda ne kadar yeterli olurlarsa olsunlar, çalıştıkları kütüphanelere en ideal şekilde hizmet verememek durumuna düşmektedirler. Kısacası, öğrencinin dört yıllık kütüphanecilik eğitimi ve öğrenimi yanı sıra, iki yıl bir bilim kolunun derslerine girmesi ve buradan da sertifika alması, onun belli bir bilim dalında uzman kütüphaneci olmasına yetmiyor.

Yukarıdanberi söylediklerimizle, kütüphanecilik eğitimi görececek olanların ilkin üniversitenin belirli bir kolundan diploma almaları ve bundan sonra kütüphanecilik eğitimine tabi tutulmaları zorunluğunu savunmak istiyoruz. Başka ülkelerde denenmiş ve tutunmuş böyle bir kütüphanecilik eğitiminin yararlı yanları saymakla bitmez. Bu tarz eğitimde kütüphanecilerimiz, mesleki kütüphanecilik eğitiminin yanısıra belirli bir bilim dalında ihtisasa giden bilgilerle donanmış olacakları için araştırmacılar ve okuyucuların daha da fazla itibarına nail olacaklardır. Kaldı ki son zamanlarda böyle bir eğitim yolunu denememizi zorunlu kılan gelişmelere de, kütüphanecilik eğitiminin sorumluları olarak, seyirci kalamayız.

Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü kurulduğu sırada, yönetmeliğine, üniversite mezunlarının sadece kütüphanecilik derslerine devam ederek, bu bölümden iki yıl sonunda geçirecekleri sınavlarla sertifika almaları ön görülmüştü. Üniversite olarak, yüzümüzün bir üniversite üstü eğitim tarzına (master derecesi gibi) dönük olmayışından sözünü ettiğimiz eğitim şekli yadırgandı ve tutunamadı. Öte yandan, bu çeşit bir eğitimden sonra kütüphanelere atanacaklara kanun ve yönetmeliklerle hiçbir hakkın tanınmamış olması da böyle bir programın gelişmemesinin nedenleri arasında sayılabilir.

Bizi, kütüphanecilik eğitimi ve öğretimi ile ilgili programlarda değişiklik yapmaya zorlayan nedenlerin başında Prof. Dr. Yaşar Karayalçın tarafından hazırlanan kanun projesi gelmektedir (2).

Bu kanunla üniversite kütüphaneciliği yeni bir görüşle ele alınmış, başka ülkelerde olduğu gibi, kütüphanecilere kıdem-

lerine göre akademik kariyerde olan üniversite mensuplarına tanınan haklardan yararlanmaları imkânları sağlanmıştır. Kütüphanecilik konusundaki yayımları, davranışları ve gönüllü çalışmalarının yanısıra, sayın profesör, bu projeksiyle üniversite kütüphanelerini gerçekten işler duruma sokmakta, personelin bir ihtisas erbabı, gibi yetişmesini ve hizmet vermesini düşünmektedir. Hazırlanan bu kanun projesinin ruh ve anlamında, ihtisas sahibi ve kütüphaneciliğin modern ilkeleriyle yetişmiş, hem kütüphanecilik eğitimi görmüş ve hem de bir bilim dalında derinliğine bilgilerle donatılmış bir kütüphaneci tipini görmekteyiz. Bu tip kütüphanecileri yetiştirmek üniversitelerimizin sorumlulukları arasına girdiğine göre, kütüphanecilik eğitimi programlarında şimdiden değişiklikler yapmak yoluna gitmeliyiz. Öte yandan halk kütüphaneleri için hazırlanan kanun projesinde de kütüphanecilere belirli haklar ve tazminatlar tanınmaktadır. Bu haklardan yararlanacak kütüphanecilerin yetiştirilmesinde de eğitim programlarında belirli değişiklikleri yapmak gerekmektedir.

Kütüphanecilerin yetiştirilmesinde üniversite üstü bir eğitime veya bir bilim koluna dayalı özel bir eğitime gitme yollarının yurdumuzda da denenmesi bir zaruret halini almıştır. Ancak, böyle bir eğitimden geçecek kütüphanecilere gerek, Prof. Dr. Yaşar Karayalçın'ın kanun projesinde ve gerekse Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'nce hazırlanan halk kütüphaneleri kanun teklifinde özel haklar tanınmadığı takdirde, söz konusu ettiğimiz eğitim ve öğretim programlarında yapılacak değişikliklerden yeterli sonuçlar alınmayacaktır. Söz gelişi, devlet, Amme İdaresi Enstitüsüne devam edip bunu başarılanlara bir yıllık bir kıdem tanınmaktadır. Bu ve buna benzer özlük haklarından ihtisas kütüphanecilerinin yararlanmaları sağlanırsa, kütüphanecilik eğitim programlarında yapılacak değişiklikler gerçekten bir anlam kazanabilir.

(1) Osman Ersoy, «İstanbul Üniversitesinde Kurulacak Kütüphanecilik Kürsüsü Konusunda Düşünceler», Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, XX, 3-4 (Temmuz-Aralık, 1962), 271 - 274.

(2) Üniversite ve İhtisas Kütüphaneleri ile Üniversite Kütüphaneciliği Hakkında Kanun Projesi, Ankara, 1964.

ÇAĞDAŞ DERGİSİ BEŞ YAŞINDA

Ankara'da yayınlanmakta olan aylık sanat ve düşün dergisi ÇAĞDAŞ 42. sayısı ile beşinci yılına girmiştir.

● Çağdaş'ta; Sami N. Özerdim, Ceyhan Atuf Kansu, Şahinkaya DİL, Halim Yağcıoğlu, Coşkun Ertepinar, Ebed Mahir Yalnız, Şahap Arat, Doç. Dr. Osman N. Koçtürk, Oğuz Kâzım Atok, Hasan Şimşek, Celâl Çumralı, Nuri Abaç, Oğuz Turan, Bedii Demirseren, gibi seçkin sanatçılar yazdılar.

● Çağdaş'ın sayfaları gerçek sanat yapıtlarına her zaman açıktır.

Sayısı 100 kuruş, yıllığı 12 liradır.

İsteme adresi : Çağdaş Dergisi; P.K. 46 Anafartalar/Ankara

insancıl duygular seli

Sungu ÇAPAN

55'lerde Rus sinemasında sanatı gereklerine uyduran Stalin'in ölümünün getirdiği buz çözümü'yle oluşarı, baştakilerle çatışık eski ustaların usulca yittikleri o basık çağının ikinci büyük savaş sonrasında artık apaçık belliren (soğuk savaşın sonucu) tumburaklı, alımlı, «gerçeğin cilalandığı» körelmiş güdümlü sanatını, yozlaşmış bir bağlanmayı yadsıyan, ablak, zipçıkta bir betimciliğe bilinçle karşı çıkan, olabildiğince gerçeğe saygılı, bireysel, atak, başlıca kaygısı «bugünün gözleriyle düntün gerçeklerine bakmak,» «gerçeğin yansısını vermek» olan, o çağa değinkilerden oldukça ayrılan yapıtlar çıkaran er ya da geç doğması zorunlu, özgün, taşkın bir genç kuşak yetişti; Rostotski, Skuibin, Bondarçuk, Kalatozov ve Kuziyev'le birlikte savaşın oigunlaştırdığı bu kuşağın en önde gelenlerinden biri kimliğindeki Grigoriy Çukray, apar topar okuldan alınıp asker edilen yaşatlarının yaşanmış, gerçek, ölümcül deneylerinden esinlenerek lanetlediği savaşın kargaşalığına, karmaşıklığına itilen, savaş alanlarında boşboşuna yitip giden kendi kuşağının acılı serüveninden söz etmek işteğini yeterince doyuruyor Askerin Türküsü'yle, hiç ödün vermeksizin karşı durarak savaşa, filmi hep bu temel düşünle yürüterek, hep bunu arkalayarak, duyurarak arada bir de aşkın olumluluğu temasını yaslanarak, çokluk tedirgin edici insancıl bir duygunluğu ardına değin koyvererek duygusalığa giderek sulugözlülüğe abanarak. «Duygu düşünceyi keskinleştirirken düşünce de duyguyu arıtır.» Daha birçokları gibi geri dönmeyen tezcanlı Alyoşa'nın kısa yaşamındaki buruk, dokunaklı aşkı, vermeyi amaçlayan lafbeciliğinden irak, kupkuru diyebileceğim ezikçe, büyüleyici yalınlığıdır, anlatılmak istenilenin düpedüzlüğüdür belki filmin bu denli tutulmasının, beğenilmesinin nedeni. Kabullenmekte dirensen de kendini varsaydıran sakin ama kendine özgü, içten, derin, insancıl yönü ağırbasan anlamı, soylu bir iyi duyguculuktur. Yoğun kaderci tutumudur. Sevecenli, sıcacık bir çeşit duyguya değin gerçekçiliğidir. Olağanüstü durulukta, çığ, iltig iltig görüntüler çabucak neo-realismo'yu animsattır oysa romantik eğilimli Çukray'ın yapıtına toplumsal gerçekçilik değil, onun dünya görüşünün yankısı, belki 1956 da ilk filmi Kırkbirinci'yle açığa çıkan yürekli bir düzeye ulaşmış baskaldırısının kaynağı olan genellikle kişisel, bireysel bir gerçekçilik egemendir. Çukray insansallaştırdığı gerçekliği filmi anlatan Alyoşa'nın bir arkadaşının ağzından istediğince gösterir, yorumlar, değıştirir tüm ayrıntılara inerek...

«Savaş ateşli bir barış özlemi yaratır kişide» diyen Çukray'ın salt amansız savaşın yabancı anlamsızlığı içindeki Rus insanını işlediği, gözlediği yetersiz bir yargıdır; Askerin Türküsü yerayselliği aşan evrensel bir içerik kapsar. Ateş bölgesinde çarpışan genç bir askerin kahramanlığına

karşılık 48 saatlik bir izinle annesini görmeye, köyüne gidisini konu edinen filmde Çukray namuslu, insancıl bir sanatçı korkusuzluğuyla Alyoşa'nın kişiliğinde orta malı kahramanlık kavramının ucuzluğunu, kofluğunu da yerer kıyasıya, kocasından sonra oğlunu da yitirmek istemeyen anne'nin dediklerinde belli belirsiz, ürkek bir biçimde ülkeyi savaşa sokan ya da savaşın çıkmasına meydar veren kendi yöneticilerini eleştirdiği gibi, annesini görmeyi

kahramanlık övüncesine yeğliyen Alyoşa'ya «korktuğum için ateş ettim tanklara, rasgeldi» dedirterek, İşte filmin evrenselliğinin çıkış noktası burasıdır, Çukray Rus, Alman vb. herhangi bir ulustan değil de yalnızca bir insandır, bir humanist'tir burada. Stalin çağında böyle bir film yapmak mümkünsüzdü. Yeni Rus sinemacı kuşağının en önemli niteliği gerçeklerin hasıraltı edildiği yaldızlayıcılık kaskacından kurtulmayı başarmaları, bu her fırsatta salt Rus insanının üstünlüğünün sözünün edildiği kısır döngüyü kırıp geçmeleridir, elverdiğince.

(Forum — 340)

Başlardaki, sinemada şiddet olarak ustası Dovjenko'yu yankıladığı bir sözlükle-korkunç bir bölümle (panzer'lerin Alyoşa'yı kovalamacası: çıkmazda kısıtlanan insan, canpazarı) insan yaşamını sifira indirgeyen savaşın yulgulu ürkütücülüğünü, bütün acılığını, yıkıcılığını soluk kesen dengeli bir akınlıkla, daha baştan veriyor Çukray aksamadan, yöresini korkusuz bir gözlemcilikle, duyarlılıkla izleyebilen her plân tetikte hiç bir şeyi sektirmeksizin çarkeden, gerektiğinde ters bile dönen Nikolayev/Saveliyeva ikilisinin insansı alıcısıyla. (François Reichenbach'ın Un Coeur gros comme ça'da Çukray'dan etkilendiği, Çukray'ın benzeri geçişleri, (Şura'dan ayrıldıktan sonraki Alyoşa'nın) tren camındaki sanrıları, görünülerini daha bir geliştirerek tutkuyla kullandığı, filmine böylesi özenti çekimler yerleştirdiği söylenebilir.) Yollarda oyalanan Alyoşa ilkin evine dönmekle dönmek arasında duruksun sakat bir askerle arkadaşlık eder sonra gizlice bindiği trende Şura'ya raslar, doğal olarak «tertemiz» bir aşk başlar aralarında, bir oyunun kurallarına uyar gibi o koşullar altında aşkı denerler Cengiz Aytmatov'un Cemile'sindeki benzeri, öyle ki annesini bir kucaklayacak zamanı kalmıştır. Alyoşa'nın köyüne vardığında ve gene savaşa döner. Kısacası konunun beylik, duygun öğeler taşıdığı, Çukray'ın çokluk biçimi bir yana atıp olanca yalınlığıyla öze yüklendiği (bu bir kınama değil), filmin içsel uyumunu, birliğini sağlayan çok sevdiğim büyük yüz çekimleri, close-up'lar, şaşırtıcı geçişler, ak kara saydam görüntüler, azıcık kaba ama başarılı bir teknik'ten bileşen serimce, gerilimi arttıran işlek anlatımın akıcılığıyla yavanlığı örttüğü, öykünün pek elverdiği sikkın bir tekdüzelige düşmediği, o dayanılmaz, hayın savaş ortamı içinde bile düşçül bir aşkın umutlu coşkunluğunu, Çukray'ın kolayca tanılanarı iyimser kadedirliği çevresinde yer yer humour eklenmeleriyle sahk verdiği, gösterdiği Askerin Türküsü alkışa değer bir yapıttır. Demem o ki sinemadan çıktıktan sonra belleklerde kalana Resnais'ın Hiroşima'sı gibi savaşın olumsuzluğunu hiç kırpintisız gerçekle şiiri yanyana koyarak en güzel estetiğe, en iyi anlatıma kavuşturan sağlam, oturmuş bir film olduğudur Askerin Türküsü'nün. Savaş, aşk, barış özlemi gibi çeşitli temaları verişiyle, anlamı ve tutumuyla.

BIZE GELEN KİTAPLAR

- OKUL YÖNETİMİNDE DEMOKRASI : Çev. Dr. A. Ferhan OĞUZKAN 2 Lira, Ulkü Yayınları, P.K. 18 Bahçelievler - Ankara
- SEMAVER - KUMpanyA : Sait Faik (Bütün eserleri 1 - 2) Varlık Yayınları 6 Lira.
 - ROMALILAR : R. H. Barrow Varlık Yayınları 5 Lira.
 - SUSAN DENİZ : Vercors, Varlık Yayınları 2 Lira.
 - SERSERİLİK GÜNLERİ : Kunt HAM-SUN Varlık Yayınları 2 Lira.
 - ÖMER SEYFETTİN : (Hayatı, Sanatı, eseri) Haz : Yaşar Nahi, Varlık Yayınları 2 Lira.

bibliyografya

Derliyen : S.N. ÖZERDİM

ATATÜRK'ÜN TAMİM, TELGRAF ve BE-YANNAMELERİ IV. Derliyen : Nimet Arsan, Ankara 1964 Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü yayımları, 649 S. 20 lira. (Üç cilt halinde yayınlanmış olan «Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri» nin dördüncü kitabıdır. Atatürk'ün 1917 - 1938 yılları arasında genelge, telgraf ve beyannamelerini içinde toplamaktadır.)

GERÇEK YÖNÜYLE ATATÜRKÇÜLÜK. Türk Devriminin Temel Prensipleri ve Cumhuriyet Rejimi. Doç. Dor. Hamza Eroğlu'nun eseri. Ankara 1965 221 S. 15 lira. (İçindekiler : I. Atatürk ve Atatürkçülük: Atatürk'ün üstün kişiliği-Dehasının çeşitli yöleriyle Atatürk- Atatürkçülük ve Türk Devriminin temel ilkeleri, II. Türk Devriminin temel prensipleri: Devrim ilkesi, Devrim kriteri, Devrimin hukukî mesnedi ve meşruiyeti, -Türk Devriminin kaynakları ve temel prensipleri.

Milliyetçilik. Millî egemenlik-Bağımsızlık Batılılaşma-Lâiklik, III. Cumhuriyet

rejimi: Yeni Türk Devleti - İlk B.M.M. Hükümeti - Yeni devletin ilk anayasası - 20 Nisan 1924 tarihli Anayasa - 9 Temmuz 1961 Anayasası - Demokratik rejim ve Türk Devrimi. Sonuç. Bibliyografya.

İLİMDE, İDEOLOJİDE ve SOSYAL DİRİMDE TEKNİK VE ENDÜSTRİ. Yazan : Bekir Sırkı Oransay. Ankara 1965. Adres: P.K. 128 - Bakanlıklar, 183 S. 20 lira. (Kitabın bölümleri: I. İlimler, Sanatlar, Disiplinler ve Teknik, II. Teknik Felsefesi, III. Tekonokrazi, Bibliyografya.)

YUNUS EMRE. Risalat al-Nushiyya ve Divân. Önsöz - Lûgat - Açıklama: Abdülbâki Gölpınarlı, İstanbul 1965 Eskişehir Turizm ve Tanıtma Derneği yayını. LIII + 310 S. + 210 yaprak divan fotokopisi, 30 lira. (Kitapta Önsöz-Açıklamalar-Sözlük geniş bir yer tutmaktadır.)

YENİ İMLÂ KILAVUZU. Ankara 1965 Türk Dil Kurumu. XXI + 288 S. (Bu basım birçok yenilikler getirmiştir. Geniş Önsöz'de gerekli açıklamalar bulunmaktadır.)

DANIŞTAY MUHAKEME USULÜ. Yazan: Avukat Dr. Kenan Aral. Ankara 1965

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon 27 66 00 - 27 66 01

Telgraf adresi : BASINKURUMU

Yazarın adresi: P.K. 177 — Yenisehir, Ankara. XIX + 326 S. 25 lira. (İçindekiler: I. D.M.U. nün vasıfları, kaynakları, H.U.M. Kanunu ile irtibatı-İdari davalar ve neveleri- İdari kaza ile adli kaza arasında görev meselesi ve ilmi ve kazai içtihatlarla benimsenen hal şekilleri-İdari dâva ikamesinde takip edilecek usul-İdari dâvalarda husumet meselesi- Dâvaya vekâlet, vekâlet ücreti- Dâva ve cevap müddetleri- Deliller ve ispat küfeti- Dâvaya son veren taraf muameleleri- Teminat ve adli muzaharet- Danıştay'da muhakeme ve mürafaa- Karar-Kararlara karşı kanun yolları-Uyumsuzluk Mahkemesi muhakeme usulü, Bibliyografya.)

Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları :

9. Kitap : AMERİKAN HAKLARI, Anayasa'nın Uygulanması, Walter Gelhorn'dan çeviren: Ünsal Oskay, Ankara 1965 VIII + 219 S. 15 lira. (İçindekiler: Habeas Corpus ve adli süreçler-Ceza usulünde a'laletin bazı görünümüleri-Söz hürriyeti-Konuşma serbestisi ve komünist bozgunculuğu-Konuşma hürriyeti-Meclis tahkikatları-Hareket hürriyeti-Okulları birleştirilmesi-Özel hükümet ve Anayasa. Notlar.)
10. Kitap : BİTMEMİŞ DEVRİM, Marksizm ve Komünizmin Etki Kaynakları Üzerine Bir Deneme, Adam B. Ulam'dan çeviren: Erdoğan Güçbilmez, Ankara 1965. VII + 245 S. 15 lira. (İçindekiler: Sorun-Sav-Marksizmin kaynakları ve dinamikleri-Ayrılan yollar: Demokrasi ve Marksizm-Marksizmin öte yüzü-Marksizm buhranı-Bitmemiş devrim.)

SÜMERBANK

**BANKACILIK VE SANAYİ
KOLLARIYLA
MEMLEKET HİZMETİNDE**

A. GENÇER 1132-40
(Basın A 1057) — 342

- PARANIZA BOL FAİZİ,
- ZENGİN İKRAMİYELERİ
- ve
- MUAMELELERİNİZDE ÂZAMÎ KOLAYLIĞI,
- SAĞLIYAN YEĞANE BANKA;

TÜSTAV

TÜRKİYE EMLAK KREDİ BANKASI

Cevdetdoğan

(Basın A 2489) — 341

STOP

kendi
petrolünü
kullan

SAYAN REKLAM

TÜRKİYE PETROLLERİ A.Ş.

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

Ankara Gönüllük Tarafına Siyasal İktisat Kültür Dergisi

Yıl : 12 — Cilt : XVIII — 100 Kuruş
İdaréhane : Yenışehir, Büyük Han
No. 55 Tel : 178737 — ANKARA
Haberleşme : Forum Dergisi P.K. 131
ANKARA

★

Sahibi ve Yazışleri Müdürü
FİKRET EKİNCİ

Bu Sayıda Yazı Kurulu :

Başkan : Yaşar KARAYALÇIN
Üyeler : Metin AND — Ali Bozer —
Fikret EKİNCİ — Sait DİLİK — Ad-
nan GÜRİZ — Adnan ÖZAKTAŞ —
İzzet SEDES — Hasan TAN — Ca-
hit TALA S — Besim ÜSTÜNEL —
Şevki VANLI

Dizgi ve Baskı
GÜRİSOY BASİMEVİ
Telefon : 13 17 53

İlân ve Abone :

Arka kapak 1000 TL. (iki renkli
1500 TL.) ★ Metin arası santimi
10 TL. — (Devamlı ilân verenlere
pazarlıkla) ★ Bir yıllık 22 TL.
★ Altı aylık 11 TL. ★ A.B.D. (uçak)
90 TL. Avrupa (uçak) 54 TL. —
Bütün yabancı devletlere (Adı)
44 TL. dir.

(FORUM) ve yazarın adı belirtilme-
den yazı iktibas edilemez.

ZİRAAT BANKASI

Muhterem hesap sahiplerine
en iyi şekilde
hizmet etmekten şeref duyar.

Bu gün servislerinde kullandığı
elektronik hesap makineleri ile daima
Modern Bankacılığın önderi olmuştur

T.C. ZİRAAT BANKASI